

Univerzitet u Beogradu
Terorizam, organizovani kriminal i bezbednost

MASTER RAD

KUBANSKA REVOLUCIJA

MENTOR:

Prof. dr

Dragan Simeunović

STUDENT:

Jasmina Andrić

br. indeksa 60/13

BEOGRAD 2015.

KUBANSKA REVOLUCIJA

Sažetak

Cilj rada:

Kubanska revolucija se smatra jednim od najvažnijih događaja u XX veku jer je, nastavši iz građanskog rata, prerasla u socijalnu revoluciju koja je iznedrila mnoge ekonomske i političke reforme. Osnovna svrha rada jeste da se Kubanska revolucija istraži sa različitih aspekata, da se prikaže njeno mesto, značaj i uloga u hladnom ratu i sukobu između Istoka i Zapada. Cilj je i da se predstavi proces nastanka prve komunističke države u zapadnom delu sveta i posledice tog procesa.

Kubanska revolucija je jedna autentična socijalistička revolucija u kapitalističkom delu sveta. Pitanje je koliko takav društveni sistem može da opstane u okruženju kapitalističkih država i kakve su posledice ove revolucije na Kubi i u ostatku sveta. Kuba je uspela da opstane kao socijalistička država dugo godina posle revolucije i ona to jeste i dalje. Međutim, cena koju je kubansko stanovništvo platilo za revoluciju bila je velika. Kubanci godinama žive u lošim ekonomskim uslovima, što je uslovalo velika iseljavanja sa Kube. Posledica Kubanske revolucije u svetu bilo je pokretanje revolucija u Africi i Latinskoj Americi.

Ključne reči:

Revolucija, Kuba, Fidel Kastro, Če Gevara, gerila, nasilje

ABSTRACT

The Cuban revolution is considered one of the most important events in XX century because it started as a Civil War and has grown into a social revolution with a number of economic and political reforms. The main purpose of this paper is to explore the Cuban revolution from different aspects, to show its place, role and importance in the Cold War and the conflict between East and West. The aim is also to show the process of creating the first communist state in the Western part of the world and the consequences of that process.

The Cuban revolution is an authentic socialist revolution in the capitalist part of the world. The question is how can such a social system survive in the environment of the capitalist states and what are the consequences of this revolution in Cuba and the rest of the world? Cuba has managed to survive as a socialist country for many years after the revolution and it still is. However consequences for the Cuban population are huge. Cubans have been living for years in poor economic conditions, which caused a large emigration from Cuba. The consequence of the Cuban revolution in the world was starting a revolution in Africa and Latin America.

Key words:

Revolution, Cuba, Fidel Castro, Che Guevara, the guerrilla, violence

Biografija studenta:

Moje ime je Jasmina Andrić. Rođena sam 13. marta 1989. u Rijeci, Republika Hrvatska. Gimnaziju „Josif Pančić“ društveno-jezičkog smera u Bajinoj Bašti završila sam 2008. godine sa odličnim uspehom. Iste godine sam upisala Fakultet bezbednosti Univerziteta u Beogradu, smer nauke bezbednosti – studije bezbednosti, na kom sam 2013. godine stekla zvanje diplomiranog menadžera bezbednosti. U toku studija obavila sam praksu u firmi „Sigurnost-Vračar“ A. D. i pohađala seminar „Mehanizmi za sprečavanje korupcije u Srbiji“ u organizaciji Agencije za borbu protiv korupcije.

SADRŽAJ:

UVOD

1. POJAM REVOLUCIJE I KUBA.....	3
1.1 SOCIJALNE REVOLUCIJE.....	8
1.2 DRUŠTVENE I ISTORIJSKE SPECIFIČNOSTI KUBE.....	10
 2. FIDEL KASTRO KAO GLAVNI ORGANIZATOR REVOLUCIONARNOG POKRETA.....	 15
2.2 POČETAK REVOLUCIJE I FIDEL KASTRO.....	17
 3. NAPAD NA KASARNU „MONKADA“.....	22
3.1 FIDEL KASTRO PRED SUDOM.....	24
 4. JAČANJE REVOLUCIONARNOG POKRETA	29
4.1 PAD BATISTE, OSVAJANJE HAVANE.....	33
4.2 SPECIFIČNOSTI I ZNAČAJ KUBANSKE REVOLUCIJE.....	37
 5. USPOSTAVLJANJE VLASTI POSLE REVOLUCIJE	39
5.1 PRIVREDA I STRUKTURALNE PROMENE.....	42
 6. INTERVENCIJA SAD U ZALIVU SVINJA.....	47
6.1 ULOGA KUBE U HLADNOM RATU.....	55
6.1.1 ODNOS KUBE SA SAD.....	57
6.1.2 ODNOS KUBE SA SSSR	58
6.2 RAKETNA KRIZA I NJENE POSLEDICE.....	59
 7. ERNESTO ČE GEVARA I NJEGOVA ULOGA U KUBANSKOJ REVOLUCIJI.....	 65

7.1 POKUŠAJ IZVOZA REVOLUCIJE, ČE GEVARA U KONGU I BOLIVIJL..	70
7.1.2 POKUŠAJ REVOLUCIJE U BOLIVIJL	74
7.2 ODNOS KUBE SA JUGOSLAVIJOM I SRBIJOM.....	80

ZAKLJUČAK

LITERATURA

Popis korišćenih skraćenica:

SAD – Sjedinjene Američke Države

SSSR – Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika

UN – Ujedinjene nacije

MIG – Tip sovjetskog borbenog aviona

CIA – Central Intelligence Agency (Centralna obaveštajna agencija u SAD)

ORI – Ujedinjene revolucionarne organizacije

NATO – North Atlantic Treaty Organisation (Severnoatlantski vojni savez)

KGB — Комитёт Государственной Безопáсности (Komitet državne sigurnosti)

UVOD

Danas se rečju revolucija može označiti mnogo toga, od promena u oblasti tehnike do promene političko-ekonomskog sistema na kom počiva jedna država. Karl Marks je rekao: „Revolucije su lokomotive istorije.“¹ U tom smislu, kada se govori o pojmu političke i socijalne revolucije, može se izdvojiti više revolucija koje su obeležile istoriju čovečanstva, kao njen sastavni deo i pokretač ljudskog razvoja.

Svakako su među najpoznatijim revolucijama bile ona u Francuskoj iz 1789. godine i Oktobarska revolucija, koja se odigrala u Rusiji 1917. godine. Ove revolucije su, osim po promenama koje su donele, ostale upamćene i po nasilju koje je pratilo njihovo sprovođenje. Nisu, međutim, ove dve države bile jedine koje su imale takve promene kroz istoriju. Revolucije su se odigravale širom sveta i negde su bile više uspešne, a negde manje. Tako je, između ostalih, postojala i revolucija na našim prostorima u vreme izgradnje socijalizma u Jugoslaviji.

Međutim, jedna revolucija je bila zaista autentična i zaslužuje posebnu pažnju, pre svega zbog svoje uloge u međunarodnim odnosima prošlog veka. Reč je o Kubanskoj revoluciji, koja je započela 1959. godine na Kubi. Kubanska revolucija se smatra jednim od najvažnijih događaja u XX veku jer je, nastavši iz pobune manje grupe gerilaca, prerasla prvo u građanski rat, a potom u socijalnu revoluciju koja je iznedrila mnoge ekonomske i političke reforme.

Ono što ovu revoluciju čini specifičnom jeste činjenica da je brojčano manja i slabija grupa gerilaca koju je predvodio Fidel Kastro uspela da pobedi režim na vlasti i pored tehničke inferiornosti, zahvaljujući dobroj gerilskoj strategiji i oslanjanju na narodne mase, postavši tako uzor drugim revolucionarnim pokretima u svetu. Centralna ličnost ove revolucije svakako je Fidel Kastro, koji je ujedno bio i njen glavni pokretač i organizator.

Kubanski narod je i pre revolucije imao burnu istoriju, koju je uvek karakterisala borba za nezavisnost od raznih kolonizatora i diktatora. No ono po čemu je revolucija iz

¹ Preuzeto sa sajta: <http://www.srbijadanas.com/clanak/revolucije-su-lokomotive-istorije-najzapaljiviji-citati-karla-marksa-05-05-2015>

1959. godine postala značajna jeste uticaj koji je imala na međunarodne odnose. Posebno je interesantna njena uloga u hladnom ratu, to jest uloga između Istoka i Zapada. Ova revolucija je za cilj imala smenu režima kubanskog diktatora Flugensija Batiste, a za posledicu je dobila sukob Kube sa jednom svetskom silom. Kako je Kuba u blizini SAD, dugo vremena je zavisila od svojih komšija sa severa, pre svega u ekonomskom smislu. Smenom režima došlo je do unutrašnjih promena na Kubi na socijalnom planu i u društvenom uređenju. Te promene su ugrožavale interese SAD, pa su dovele i do intervencije SAD pomaganjem invazije u Zalivu svinja. Istovremeno, one su podstakle i okretanje SSSR-a Kubi, sa kojom je socijalistički div delio ideologiju i društveno-politički sistem. Uloga Kube na sceni svetske politike posebno je porasla u periodu raketne krize, kada je čovečanstvo moglo mnogo da izgubi.

Posle raketne krize, Kubanska revolucija je nastojala da proširi svoj uticaj u svetu: prvo putem diplomatske saradnje u srodnim zemljama, a kasnije i direktnim pomaganjem gerilskih pokreta u Kongu u Africi i Boliviji u Latinskoj Americi. Najznačajnija ličnost Kubanske revolucije, pored Fidela Kastru, i najzaslužniji za proširenje njenog uticaja u svetu bio je argentinski lekar, a kasnije i najpoznatiji gerilac XX veka Ernesto Če Gevera.

1. POJAM REVOLUCIJE I KUBA

Reč „revolutio“ (od lat. revolvere – unatrag kotrljati) upotrebljava se već od vremena kasne antike u dve oblasti – astronomiji i religiji, bilo za označavanje kružnog i povratnog kretanja nebeskih tela, bilo za povratak vremena kao kod Sv. Avgustina.² Prvi put su izraz „rivoluzione“ za označavanje nereda, nemira i drugih prevratničkih pojava upotrebila tek 1343. godine braća Vilani iz Firence.³

Tek od XVII veka, preciznije od „Slavne revolucije“ iz 1688, reč revolucija počinje da se donekle koristi i u svom savremenom društvenonaučnom značenju i od tada sve više i kao politički izraz.⁴ Međutim, ne može se u potpunosti govoriti o savremenom značenju te reči u to vreme.

Danas je evidentno prečesto korišćenje termina revolucija, i to u najrazličitijim oblastima – od sveta tehnike do mode i sporta – što otežava definisanje revolucije kao političkog i socijalnog fenomena. Ono zbog čega je pojam revolucije sporan jeste što se društveni događaji ne mogu ograničiti kao stvari, oni su daleko složeniji. Reči revolucija svako pridaje drugo značenje, te postoji prava poplava termina kao što su, na primer: seksualna revolucija, kulturna revolucija, menadžerska revolucija, revolucija odozdo, revolucija odozgo, preventivna revolucija, zelena revolucija, plišana revolucija itd.⁵

U političkom značenju, revolucija predstavlja odlučan raskid sa prošlošću, te stoji nasuprot tradiciji. Otuda je revolucija politička ukoliko raskida sa starim političkim i pravnim načelima, socijalna ukoliko raskida sa društvenim sistemom, a kulturna

² Simeunović Dragan /2009/ UVOD U POLITIČKU TEORIJU, Institut za političke studije, Beograd, str. 113.

³ Simeunović Dragan /2009/ UVOD U POLITIČKU TEORIJU, Institut za političke studije, Beograd, str. 113.

⁴ Simeunović Dragan /2002/ TEORIJA POLITIKE, Udruženje „Nauka i društvo“, Beograd, str. 182.

⁵ Simeunović Dragan /1991/ DRŽAVNI UDAR ILI REVOLUCIJA, Simtrade, Beograd, str. 9.

(duhovna) ukoliko kida vezu sa duhovnim i kulturnim sadržajima predašnjeg režima.⁶ Dakle, naspram ideje tradicije i kontinuiteta, revolucija zastupa diskontinuitet i prelom.⁷

Sa stanovišta društvenih sukoba revolucija predstavlja najdublji socijalni konflikt. Suština revolucije je u brzom i naglom razaranju postojećeg socijalnog, političkog i pravnog poretka, ali i u teroru kao njenoj neizbežnoj pratećoj pojavi. Istovremeno, to je i konflikt veoma jakog intenziteta i širokog obima. Specifičnost revolucije u odnosu na ostale socijalne sukobe jeste, osim u količini nasilja koje karakteriše sve revolucije, i u širini društvenih posledica, to jest u radikalnosti ukupnih društvenih promena koje sa njom nastaju.⁸

Poseban problem pri definisanju revolucije predstavlja prenaplašavanje nekog od elemenata kojima se određuje. Neki autori prenaplašavaju ulogu nasilja u ostvarivanju revolucije, neki legalističke momente, treći pak ulogu određenih društvenih slojeva u pripremi, izvođenju ili ostvarivanju revolucije itd.⁹ Postoje dve metodološke greške koje prave savremeni autori, a to su jednostranost i prenaplašavanje.¹⁰

Jedna grupa autora, kao što su Karl Fridrih, Nikolas Timašev i Mao Cedung, smatra da je nasilje nešto što se ne može odvojiti od revolucije. Za njih je, dakle, nasilje osnovni odredbeni element revolucija. Pojedini, kao što je, primera radi, Aleksandar Grot, ističu da je nasilje kod revolucija najprisutnije nakon osvajanja vlasti, kada dolazi do izgradnje novog sistema i njegovih institucija.

Da su teze o nužnosti plaćanja danka revoluciji u vidu masovnih žrtvi nekritičke, vidi se iz primera tretmana Kubanske revolucije, koja je, prema zvaničnim izveštajima, rezultirala sa 898 mrtvih na obe strane. To, prema autorima koji pripadaju ovom pravcu,

⁶ Milašinović R. Milašinović S. /2007/ OSNOVI TEORIJE KONFLIKATA, Fakultet bezbednosti, Beograd, str. 319.

⁷ Milašinović R. Milašinović S. /2007/ OSNOVI TEORIJE KONFLIKATA, Fakultet bezbednosti, Beograd, str. 319.

⁸ Milašinović R. Milašinović S. /2007/ OSNOVI TEORIJE KONFLIKATA, Fakultet bezbednosti, Beograd, str. 319.

⁹ Simeunović Dragan /2009/ UVOD U POLITIČKU TEORIJU, Institut za političke studije, Beograd, str. 113.

¹⁰ ¹⁰ Simeunović Dragan /2009/ UVOD U POLITIČKU TEORIJU, Institut za političke studije, Beograd, str. 113.

za nasilni put ostvarenja jedne revolucije uopšte nije mnogo, ali, naravno, ne dokazuje ni suprotnu tvrdnju.¹¹

Teorijsko apsolutizovanje povezanosti nasilja sa revolucijom ima svoj savremeni vrhunac u psihološkim teorijama revolucije. Kao najznačajnijeg i najuticajnijeg predstavnika te veoma rasprostranjene orijentacije možemo izdvojiti Teda Gara, koji revoluciju svodi na samo jednu od mnogobrojnih formi političkog nasilja.¹² Središnji pojam njegove teorije je nasilje. Za Gara su, naime, revolucije samo jedan od pojava oblika političkog nasilja, zbog čega smatra da je revolucije nabolje proučavati u okviru teorije političkog nasilja. On se u svom objašnjenju revolucije oslanja na široko prihvaćenu frustrativno-agresivnu postavku u psihologiji. Suština ove postavke je u tvrdnji da je verovatnije da će pojedinci koji su frustrirani reagovati agresivnije nego što bi to bio slučaj da nisu frustrirani.¹³

Psihološke teorije se bave ispitivanjem onoga što tera ljude da se suprotstavljaju trenutnom političkom poretku – one se koncentrišu na pojedinca i na njegovu motivaciju da učestvuje u revoluciji.

Postoje i ekonomističke teorije revolucije kod kojih je najvažniji odredbeni element mogućnost ostvarenja lične koristi. To znači da, ukoliko nema dobiti, nema ni motivacije pojedinca da učestvuje u revoluciji. Prosečan pojedinac će, prema ovoj teoriji, učestvovati u revoluciji samo ako je na to prisiljen ili ako je za svoje učešće dobro plaćen, dok će joj se vođe revolucije priključiti zbog iščekivanog političkog položaja i procene da njihove akcije mogu uticati na ishod revolucije.¹⁴

I ekonomističkim i psihološkim teorijama osnovni nedostatak je preneglašavanje ponašanja pojedinca, odnosno individualnih motivacionih faktora – lične koristi. Revolucija se ne može objasniti samo analizom individualnog ponašanja jer je to društvena pojava. Međutim, na sličan način greše i autori koji proučavaju revoluciju u svetlu društvenog sistema, gde veliki broj istraživača zanemaruje motivacione činioce

¹¹ Simeunović Dragan /1991/ DRŽAVNI UDAR ILI REVOLUCIJA, Simtrade, Beograd, str. 13.

¹² Simeunović Dragan /1991/ DRŽAVNI UDAR ILI REVOLUCIJA, Simtrade, Beograd, str. 12, 13.

¹³ Koštunica Vojislav /2002/ UGROŽENA SLOBODA, Institut za filozofiju i društvenu teoriju „Filip Višnjić“, Beograd, str. 112.

¹⁴ Koštunica Vojislav /2002/ UGROŽENA SLOBODA, Institut za filozofiju i društvenu teoriju „Filip Višnjić“, Beograd, str. 116.

revolucije. Dakle, neophodno je uzeti u obzir i individualne motivacije i strukturne činioce prilikom proučavanja revolucija.

Proučavajući revoluciju kao individualnu ili društvenu pojavu, mnogi istraživači u revoluciji vide pre svega političku pojavu. Posmatrana iz ovog ugla, revolucija je prevashodno politički događaj sa političkim uzrocima i obeležjima.¹⁵ Po Hantingtonu, revolucija je pojava političkog karaktera. Takođe treba napomenuti da je u veoma velikom broju definicija revolucije prisutno njeno obeležavanje kao akta, i to obično kratkotrajnog akta koji se brzo izvodi, a ne kao procesa.¹⁶ Ali revolucije se ne završavaju sa osvajanjem vlasti, već su proces koji traje i odnosi se i na kasnije izmene u društvenom sistemu.

Definicije koje prenaglašavaju pravne momente u definisanju revolucije jesu one koje revoluciju definišu kao čin koji protivpravno prekida kontinuitet delovanja ili postojanja legitimnih institucija jednog društva. Tu spadaju i definicije koje smatraju da je svako ugrožavanje vlasti revolucija. Danas postoje i personificirajuće definicije revolucije, po kojima uspeh revolucije zavisi od sposobnosti i zasluga jedne ličnosti.

Pojam revolucije se često poistovećuje sa drugim srodnim pojmovima, te dolazi do nerazlikovanja revolucije od, na primer, kontrarevolucije, pobune, državnog udara itd. Posmatrana samo kao politički fenomen, kontrarevolucija se predstavlja kao proces organizovanog sprečavanja dolaska revolucionarnih snaga na vlast ili njihovog rušenja sa vladajuće pozicije, koji je mahom podržan i razvijen od spoljnih snaga.¹⁷ Politička kontrarevolucija predstavlja osvajanje vlasti od onih snaga u društvu koje su istorijski regresivne. Njen taktički cilj je ometanje, ograničavanje i zadržavanje razvojnog toka revolucije, to jest kontinuiteta, dok joj je strateški cilj potpuna reverzibilna negacija revolucije razaranjem svih njenih dotadašnjih postignuća i potpuno presecanje njenog daljeg toka kroz trajno akciono obesnaženje revolucionarnog subjekta.¹⁸

Posebno je često nerazlikovanje revolucija od političkih i državnih udara. Državni udar je uži pojam od političkog utoliko što predstavlja jednu od njegovih formi. Koliko je često nerazlikovanje revolucije od državnog udara, pokazuje i činjenica da se on često

¹⁵ Koštunica Vojislav /2002/ UGROŽENA SLOBODA, Institut za filozofiju i društvenu teoriju „Filip Višnjić“, Beograd, str. 123.

¹⁶ Simeunović Dragan /1991/ DRŽAVNI UDAR ILI REVOLUCIJA, Simtrade, Beograd, str. 16.

¹⁷ Simeunović Dragan /1991/ DRŽAVNI UDAR ILI REVOLUCIJA, Simtrade, Beograd, str. 42.

¹⁸ Simeunović Dragan /1991/ DRŽAVNI UDAR ILI REVOLUCIJA, Simtrade, Beograd, str. 42.

naziva „revolucijom odozgo“. Državni udar može biti metod osvajanja vlasti u okviru revolucionarnih aktivnosti, ali on nije isto što i revolucija. Akteri, ciljevi i metode revolucije i državnog udara se razlikuju.

Jedna od bitnih razlika između državnog udara i revolucije jeste što je državni udar metod osvajanja vlasti putem organizovanog, zavereničkog prevrata koji preduzimaju sami nosioci vlasti i predstavnici državne sile kao pojedinci koji prisvajaju vrhovnu izvršnu vlast protivno postojećim pravnim normama, dok revoluciju kao radikalni društveno-ekonomski preobražaj i istorijski proces treba da ostvaruje klasa, ako ne u celini, onda najmanje i u količinski, a ne samo kvalitativno bitno reprezentativnom delu.¹⁹

U revoluciji učestvuju mase koje nisu bile na vlasti, a kod državnog udara mase niti u njemu učestvuju niti su poželjne. Zatim, za razliku od državnog udara revolucija je istorijski proces, a ne tajno pripremljen i na brzinu izveden, obavezno nasilni, preokret u domenu političke vlasti koji je usmeren samo na centar moći. Državni udar je uvek metod nasilnog zadobijanja vlasti, dok se u slučaju revolucije o tome ne može govoriti.²⁰ Sa stanovišta društveno-ekonomskog razvoja društva, državni udar predstavlja negativan društveni proces, a revolucija pozitivan. Od revolucije se razlikuje i puč, kao posebno militarna forma državnog udara jer ga izvode isključivo nacionalne oružane snage.

Ono što političku revoluciju deli od državnog udara ili kontrarevolucije jeste to što ona nije metod osvajanja vlasti, već izmena načina vladavine, i to takva da u njoj učestvuju mase koje od nje očekuju progres, neku progresivnu novinu u sferi političkog života.²¹

Revolucija se takođe razlikuje i od pobune: dok revolucija označava promenu načina na koji su regulisani odnosi u državi, to jest društveno-ekonomskog poretka, pobuna je nasilna akcija protiv autoriteta i njen obim i posledice su manje nego što je to slučaj sa revolucijom. Pobuna, naime, ima lokalni karakter i predstavlja vid kratkog protesta zbog nekog konkretnog razloga. Revolucije su, s druge strane, radikalnije i zahvataju celu zemlju.

¹⁹ Simeunović Dragan /1991/ DRŽAVNI UDAR ILI REVOLUCIJA, Simtrade, Beograd, str. 71.

²⁰ Simeunović Dragan /1991/ DRŽAVNI UDAR ILI REVOLUCIJA, Simtrade, Beograd, str. 71.

²¹ Simeunović Dragan /1991/ DRŽAVNI UDAR ILI REVOLUCIJA, Simtrade, Beograd, str. 21.

Treba pomenuti i pojam „eksport revolucije“, izvozne revolucije, pod kojim se podrazumeva revolucija koju oružano i vojnim snagama pomažu druge socijalističke države i to u takvim uslovima da se bez te pomoći revolucija u toj državi ne bi mogla izvesti. Kod ove vrste pomoći važno je da li država u kojoj se revolucija izvodi uopšte želi pomoć i da li je i u kom obimu prihvata. Pomoć koja je nametnuta i takav vid revolucionarne borbe predstavljaju međunarodni rat i mešanje u unutrašnja pitanja druge države, a ne revoluciju u pravom smislu. Revolucija je revolucija samo ukoliko je autentična, a autentična je samo onda kada je ostvarena samodelatnom aktivnošću svoga revolucionarnog subjekta. Upravo se zbog toga za „eksport revolucije“ ne može reći niti da su autentične revolucije, niti da su uopšte revolucije.²²

1.1 SOCIJALNE REVOLUCIJE

Politička revolucija obuhvata niz različitih oblika radikalnih promena u sferi politike i, posebno, političke vladavine. Promene koje donosi politička revolucija ne tiču se društveno-ekonomskog uređenja jednog društva i ne teže ka promeni društvenih odnosa, po čemu se razlikuju od socijalnih revolucija. No politička i socijalna revolucija nisu dva strogo zasebna fenomena. Socijalna revolucija uvek u sebi sadrži i političku. I dok bez političke nema ni socijalne revolucije, politička revolucija se može izvoditi nezavisno od socijalne revolucije. Politička revolucija nije osvajanje vlasti, nego izmena načina vladavine, koja obično donosi napredak u političkom životu, bez mešanja u društvene i ekonomske odnose.

Za razliku od političke, socijalna revolucija je ne samo radikalna politički preobražaj već, pre svega, ekonomski, društveni, kulturni, psihološki, jednom rečju, sveukupni progresivni proces preobražaja čoveka i strukture društva²³, koji započinje nasilnim osvajanjem vlasti od strane masa i organizacija koje ih predvode.

Dakle, kod političkih revolucija osvajanjem vlasti dolazi do promene njenih nosilaca, ali samo ukoliko to osvajanje dovede i do promene društvenih odnosa, može se govoriti o

²² Simeunović Dragan /1991/ DRŽAVNI UDAR ILI REVOLUCIJA, Simtrade, Beograd, str. 52.

²³ Simeunović Dragan /1991/ DRŽAVNI UDAR ILI REVOLUCIJA, Simtrade, Beograd, str. 25.

socijalnoj revoluciji, u suprotnom ona ostaje politička. Razlog tome jeste što kod socijalne revolucije ne dolazi samo do promene političkog poretka već nastupa celokupna i progresivna promena u svim sferama društva: kulturi, ekonomiji itd. Politička revolucija može pak biti katalizator socijalne revolucije, sam početak socijalne revolucije ili deo toka socijalne revolucije.²⁴

Ono što razlikuje revolucije od drugih sličnih pojava jeste i učešće narodnih masa u revolucijama, a posebno je bitan sastav tih masa. Dok političku revoluciju karakteriše spontano učešće većine naroda kao „masa“ koje ne moraju biti akciono razlučivane po svom klasnom obeležju, za određivanje jedne revolucije kao socijalne (a onda i političke kao početka socijalne) od velike je važnosti ustanovljavanje odnosa klasne i socijalne zastupljenosti ljudi u „masi“ i stepen međusobnih odnosa pripadnika različitih slojeva i klasa koji sačinjavaju tu organizovanu socijalnu masu.²⁵ Zbog toga revolucija nije delo kakve god manjine, nego šansa naroda kao većine.²⁶

Pored socijalne revolucije, postoji i socijalna reforma. Razlike među njima nisu, doduše, do kraja jasne budući da obe predstavljaju pravnu i političku meru i sprovode se upotrebom sile. Mere koje teže da pravnu i političku nadogradnju društva prilagode izmenjenim ekonomskim uslovima jesu reforme, a osvajanje državne vlasti od strane jedne potčinjene klase jeste revolucija. Dok socijalna reforma može da se podudara sa interesima onih koji su na vlasti i da im ide u korist tako što će im ojačati pozicije, socijalna revolucija je uvek u suprotnosti sa interesima onih na vlasti.

Skoro svi marksisti su uglavnom saglasni da socijalistička revolucija počinje političkim preokretom koji za cilj ima dolazak radničke klase na vlast. Ovaj momenat socijalističke revolucije, koji u suštini predstavlja političku revoluciju proleterijata i prvi korak ka ukidanju svih klasa i klasne vladavine uopšte, označava se u marksističkoj teoriji kao proleterska revolucija.²⁷

Politička vlast proleterijata povlači sa sobom i promene u ekonomskom uređenju. Da bi došlo do promena u kapitalistički uređenom društvu, proleterijat mora da koristi političku vlast u interesu celog društva, a da bi proleterska revolucija prerasla u

²⁴ Milašinović R. Milašinović S. /2007/ OSNOVI TEORIJE KONFLIKATA, Fakultet bezbednosti, Beograd, str. 321.

²⁵ Simeunović Dragan /199/ DRŽAVNI UDAR ILI REVOLUCIJA, Simtrade, Beograd, str. 24.

²⁶ Simeunović Dragan /199/ DRŽAVNI UDAR ILI REVOLUCIJA, Simtrade, Beograd, str. 24.

²⁷ Simeunović Dragan /199/ DRŽAVNI UDAR ILI REVOLUCIJA, Simtrade, Beograd, str. 33.

socijalističku, treba da uništi buržoarski državni aparat. Dakle, dolazi do propasti kapitalističkog uređenja i prelaska na komunističko, gde primat uzima radnička klasa. Mnogi izjednačavaju proleterku i socijalističku revoluciju. Pojam socijalističke revolucije, kao najradikalnije i najviše forme socijalne revolucije, daleko je obuhvatniji od pojma proleterke revolucije. On obuhvata jedinstvo sveukupnog kvalitativnog radikalnog političkog, ekonomskog, socijalnog i kulturno-duhovnog humanističkog preokreta društva, potpuno odstranjenje kapitalizma i izgradnju socijalizma kao uslova prevladavanja svih oblika samootuđenja čoveka.²⁸ Socijalistička revolucija je jedinstvo političke i socijalne revolucije proleterijata, njegova socijalna revolucija koja u sebi potpuno uključuje proleterku kao svoju političku revoluciju.²⁹

Socijalistička revolucija predstavlja najradikalniju formu revolucije. Socijalistička revolucija se ne ostvaruje osvajanjem vlasti, već sveukupnim promenama ekonomske baze i uređenja u jednom društvu. Njome dolazi do prenošenja vlasništva sa pojedinaca na državu, čime se ukida privatna svojina i prelazi se na javnu, gde država kontroliše ekonomiju. Najpoznatije socijalističke revolucije su Francuska iz 1789. godine i Oktobarska revolucija, koja se u Rusiji zbila 1917. Posebnu pažnju, međutim, zaslužuje Kubanska revolucija.

1.2 DRUŠTVENE I ISTORIJSKE SPECIFIČNOSTI KUBE

Kuba je veliko tropsko ostrvo, najveće u grupi Antila. Nalazi se između Atlantskog okeana i Meksičkog zaliva, na ulazu u Meksički zaliv. U blizini su i Haiti i Bahamska ostrva. Kuba spada u najmanje latinoameričke zemlje, od Meksika je odvojena Jukatanskim moreuzom, a od SAD Floridskim moreuzom. Dakle, nalazi se između Južne

²⁸ Simeunović Dragan /199/ DRŽAVNI UDAR ILI REVOLUCIJA, Simtrade, Beograd, str. 35.

²⁹ Simeunović Dragan /199/ DRŽAVNI UDAR ILI REVOLUCIJA, Simtrade, Beograd, str. 36.

Amerike i SAD. Od teritorije SAD deli je samo 140 kilometara.³⁰ Ovakav geografski položaj Kube od značaja je za noviju istoriju Kube.

Geopolitička pozicija Kube, na sredokraći između dva američka kontinenta i između dva okeana, jedan od elemenata koji su presudno obeležili sudbinu ove male i živopisne zemlje. Nije nimalo slučajno što se prvi kontakt španskih konkvistadora sa novim svetom zbilo baš na ovom području, kao što nije nimalo čudno ni to što se Kuba poslednja među zemljama Južne Amerike oslobodila španskih kolonizatora. U međuvremenu, za Kubu su se otimali razni osvajači i diplomatski moćnici, nudeći ogromne sume novca ili šaljući u pohode svoje trupe. Takve i slične ambicije prema ovom ostrvu nisu prestale ni posle sticanja nezavisnosti 1902. godine, protegovši se do dana revolucije pod vođstvom Fidela Kastroa.³¹

Oblast Havana, sa istoimenim glavnim gradom, administrativni je i industrijski centar zemlje. Veliki broj stanovnika se nalazi i u gradu Santjagu de Kubi. Budući da Kuba ima daleko više gradskog stanovništva, koje je skoncentrisano, pre svega, u provincijama Oriente i Havana, govori se o tzv. nesrazmernom razmeštaju stanovništva.

Veliki uticaj na formiranje današnje demografske slike Kube imali su i robovi, koje su konkvistadori dovodili iz Afrike kao radnu snagu. Oni su se mešali sa ostalim stanovništvom i u prilagođavanju novom ambijentu brzo su gubili svoja kulturna obeležja. U tom periodu na Kubu su došli i belci iz Španije, ali u znatno manjem broju od afričkih robova.

Među kubanskim stanovništvom najviše ima „mešanaca“, dakle onih koji su nastali ukrštanjem dve rase, ali oni su svi Kubanci i teško je naći primer rasne netrpeljivosti ili predrasuda među njima u Kubi. Sama kubanska kultura nastala je ukrštanjem kultura svih njenih stanovnika, koji su sa sobom uvek donosili i ponešto od kulture iz koje dolaze.

Kubanci su ponosan i dostojanstven narod. Izuzetno cene svoju državu i svoje porodice, a u porodici se posebno poštuje kult majke. Oni su veseo, srdačan i komunikativan narod, pa kod njih posebno mesto zauzima i kult prijateljstva. U kojoj meri je to istina vidi se i po tome što često umeju da kažu: „Amigo es una palabra muy grande“ (Prijatelj je velika reč). Zaljubljenici su u revoluciju Fidela Kastroa i iznad svega

³⁰ Lalić Borislav /1976/ KUBA, Izdavačko preduzeće „Rad“, Beograd. str. 3.

³¹ Lalić Borislav /1976/ KUBA, Izdavačko preduzeće „Rad“, Beograd. str. 3.

ponosni na to da se njihova malena zemlja prva u Latinskoj Americi oslobodila američkog tutorstva. Za svoju domovinu danas kažu da je „prva slobodna teritorija u Americi“.³²

Kubu je otkrio Kristifor Kolumbo 1492. godine i nazvao je „Huana“. Pre dolaska Kolumba na Kubu, njeno stanovništvo su činila mezoamerička plemena. Kubanski starosedeoci su Sajboneji, Gvanahatabeji i Taino Indijanci, koji su pripadali plemenu Aravaka i nikada se nisu sjedinili, što ih je učinilo lakom metom za druga divlja plemena. Ono što je bilo zajedničko svim tim plemenima jeste da su bila miroljubiva i pokorna.

Kada su španski osvajači počeli kolonizaciju ostrva, na njemu je živelo oko 100.000 domorodaca, koje su Španci odmah pretvorili u robove. Iako su domorodci pružili žestok otpor, na kraju su ili bili pobijeni ili su pobjegli na susedna ostrva. Da bi osigurali uspešnu eksploataciju ostrva, Španci su tada počeli sa masovnim dovođenjem robova iz Afrike, pa je tako počeo i proces mešanja krvi belog i crnog stanovništva na ovom ostrvu.³³

Mali broj domorodaca koji je ostao na Kubi pretvoren je u robove i oni su radili uglavnom u rudnicima. Od dolaska konkistadora pa do revolucije s Fidelom Kastrom na čelu, kubanska istorija je ispunjena borbama za ostvarenje nezavisnosti i slobode.

U XVI veku, periodu kolonizacije i konkistadora, Kubanci su se borili sa piratima i gusarima. Zbog toga što su naselja formirana u obalskom delu ostrva, predstavljala su idealnu metu za napade. Kako bi se odbranili od neprijatelja, i sami Kubanci su postali gusari i pirati. Krajem XVI veka Havanu su zauzeli Englezi i ostrvo se tada povezalo sa Velikom Britanijom i drugim evropskim zemljama.

U XIX veku dolazi do pobune robova na susednom Hitiju, pa je veliki broj veleposednika prešao na Kubu. Sa njihovim dolaskom, na Kubi se razvija proizvodnja kafe, koja će kasnije predstavljati bitan deo privrede ovog ostrva. Tada dolazi i do borbi za oslobođenje širom Latinske Amerike i 1821. godine Meksiko stiče nezavisnost, što je sve zajedno imalo uticalo da se i na Kubi razmišlja o otplenju od Španije.

Za kasnija dešavanja na Kubi od značaja je bilo to što su se na severu pojavile Sjedinjene Američke Države, koje su od samog početka bile zainteresovane za ovo ostrvo jer je za njih imalo veliku stratešku vrednost. Tada je počela da se plete igra oko

³² Lalić Borislav /1976/ KUBA, Izdavačko preduzeće „Rad“, Beograd, str. 5.

³³ Lalić Borislav /1976/ KUBA, Izdavačko preduzeće „Rad“, Beograd, str. 4.

kubanske nezavisnosti, pa i u tome treba tražiti objašnjenje zašto je Kuba, za razliku od mnogih drugih zemalja Latinske Amerike, skoro čitav vek kasnila sa sticanjem nezavisnosti.³⁴

Kada je Španija izgubila većinu svojih kolonija, počela je da povećava namete na Kubi i ograničena je uvozna trgovina. To je dovelo do ustanka robova 1843–1844. godine u provinciji Matanzas, koji je krvavo ugušen. Taj period je poznat i po Monroovoj doktrini, u kojoj je Kuba imala svoje mesto.

Amerikanci nisu nikako želeli da Kubu zauzme Velika Britanija, više im je išlo u korist da Kuba bude u španskoj vlasti, koja je uveliko bila oslabljena. Od Španije su čak pokušali da otkupe Kubu, ponudivši za nju 100 miliona dolara u Meksiku, sto je Španija odbila.

Amerikanci su potom proklamovali politiku „zrelog voća“ prema Kubi. Autor te politike bio je ondašnji američki ministar spoljnih poslova Adams, inače poznat kao stvarni autor Monroove doktrine. Suština ove politike prema Kubi bila je da „kao što zrelo voće, izloženo vetru i odvojeno od svog stabla ne može, iako želi, da ne padne na zemlju, tako ni Kuba, pošto je sa Španijom samo veštački vezana, ne može da ostane sama za sebe, zbog čega će i ona neizbežno i isključivo gravitirati ka Severnoameričkoj uniji“.³⁵

Međutim, nisu mirovali ni oni koji su želeli nezavisnu Kubu. Godine 1868. došlo je do pobune. Ovom pobunom započeo je rat, čiji je cilj bilo oslobođenje robova. Rat nije doneo željene ciljeve borcima za nezavisnost i 1878. godine potpisan je mir. Zemlja se posle ovog rata našla u još goroj situaciji.

Želja za nezavisnošću nije se smanjila ni posle ukidanja ropstva 1886. godine. Tada se političkoj sceni Kube pojavljuje Hose Marti. On je bio značajna istorijska ličnost, revolucionar, mislilac, pesnik, filozof i istoričar.

Hose Marti je bio intelektualni tvorac revolucije koga i dan-danas na Kubi zovu „apostolom“ Kubanske revolucije. On je osnovao Kubansku revolucionarnu partiju (Partido Revolucionario Cubano), koja je okupljala sve one koji su želeli nezavisnost Kube. Godine 1895. godine organizovan je ustanak i Marti je poginuo već u prvom

³⁴ Lalić Borislav /1976/ KUBA, Izdavačko preduzeće „Rad“, Beograd, str.7.

³⁵ Lalić Borislav /1976/ KUBA, Izdavačko preduzeće „Rad“, Beograd, str. 8.

sukobu sa kolonijalistima. Njegova smrt nije, međutim, zaustavila dalji ustanka. Kubanci su kolonijalistima zadavali udarac za udarcem i Kuba se našla na pragu svoje nezavisnosti. Tada na scenu stupaju Sjedinjene Američke Države sa svojim interesima. Amerika je objavila Španiji rat i ubrzo odnela pobeđu. U Parizu je potom 10. decembra 1898. potpisan mirovni ugovor kojim se Španija odrekla Kube, predavši je na taj način u vlast Sjedinjenim Državama.

No, kako je ostrvo već uveliko ekonomski zavisilo od Sjedinjenih Država, koje su imale i veliki politički uticaj, oni su bez problema velikodušno priznali Kubancima nezavisnost 1902. godine. Dve godine pre toga, Vud je u Havani sazvao ustavotvornu skupštinu, koja je trebalo uredi odnose ove dve države, i tu je odlučeno da u kubanski ustav udje tzv. Platov amandman.

Ovaj amandman je, naime, omogućio SAD pravo da se mešaju u unutašnja pitanja Kube u cilju zaštite kubanske nezavisnosti i podržavanja njene vlade. Amandman je kasnije u više navrata omogućio SAD vojne i druge intervencije na Kubi. Na osnovu člana 7 tog amandmana, Kuba je morala da proda Sjedinjenim Državama bazu Gvantanamo za stacioniranje američkih pomorskih jedinica. Gvantanamo je i dan-danas u vlasništvu SAD i praktično predstavlja „državu u državi“. Tada je započeo period američke dominacije u političkom i ekonomskom životu Kube.

Prvi predsednik nezavisne Kube bio je Tomas Estrada Palma (1902–1906). Premda je pripadao Martijevoj partiji, godinama je živio u SAD, te je bio odgovarajuća ličnost za ostvarivanje severnoameričkih interesa. Dok je on bio na vlasti, potpisan je Recipročni ugovor, po kome SAD dobijaju posebne tarife za uvoz, a zadržavaju pravo da svoje uvozne tarife određuju sami. U to vreme kapital SAD zauzima veliki udeo u kubanskoj privredi.

Posle vojne intervencije SAD 1909. godine zbog političke krize na Kubi, predsednik postaje Hose Migel Gomez. Sa njim počinje period kubanskih predsednika koji su na taj položaj „dolazili siromašni, a odlazili bogati“. ³⁶ Sa dolaskom na vlast Herarda Mačada (1925–1933) otvorena je nova etapa u kubanskoj istoriji.

³⁶ Košta Vjekoslav /1962/ KUBA, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 26.

2. FIDEL KASTRO KAO GLAVNI ORGANIZATOR REVOLUCIONARNOG POKRETA

Sa dolaskom na vlast Herarda Mačada (1925–1933) otvoreno je novo poglavlje u kubanskoj istoriji. Herardo Mačado, koji je bio poznat i po nadimku „Kasapin“ zbog svojih krvavih obračuna sa opozicijom, zaveo je diktaturu na Kubi i za vreme njegove vladavine započela su revolucionarna vrenja s ciljem da se on ukloni sa vlasti.

U takvoj situaciji SAD su pozvale kubanske oficire da pritisnu diktatora da ode, te je 1933. godine došlo do generalnog štrajka, i Herardo Mačado je naposljetku pobjegao na Bahamska ostrva. Revolucionarna vrenja koja su skoro dovela do revolucije bila su prekinuta iste te godine ustankom koji je poznat kao „puč narednika“.

Vojnici su zahtevali bolje plate, bolje kasarne i generalno bolju društvenu poziciju. Na čelu ovog ustanka našao se Fulgensio Batista, narednik koji će dugo biti glavna figura političkog života Kube i ostati upamćen kao najveći diktator u kubanskoj istoriji. Narednik Batista nije zaseo u stolicu vlasti, ali pošto se nametnuo kao vođa „puča narednika“ i preko noći dobio čin pukovnika, iz senke je počeo da vlada Kubom.³⁷ SAD je odgovaralo da Batista dođe na vlast jer im je oduvek bio odan saveznik.

U međuvremenu je došlo do promene strategije SAD prema Kubi: počeli su da primenjuju tzv. politiku dobrog susedstva i 1934. godine je ukinut Platonov amandman, s tim da su zadržali Gvantanamo. Njihovo prisustvo na Kubi je iz dana u dan bilo sve veće. Batista je bio glavna ličnost političkog života Kube i 1939. ustavotvorna skupština je usvojila ustav, koji je za to vreme bio jedan od naprednijih među latinoameričkim zemljama. Taj ustav će pak stupiti na snagu tek jula 1940. godine.

Batista je napustio armiju i stao na čelo Demokratske partije. Na izborima 1940. godine on odnosi pobjedu. Kako je Batistina vladavina odmicala, tako su se ustavne odredbe sve manje poštovale. Korupcija je uzimala maha i vlada se održavala uz pomoć vojske. Sve to se odrazilo na izbore 1944. godine, koje je Batista izgubio.

³⁷ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 29.

Situacija ni nakon Batistinog gubljenja izbora nije bila mnogo bolja ili povoljnija po kubanski narod. Vlada Graua i vlada Prija, koji su nasledili Batistu na vlasti, nisu imale mnogo uspeha jer su se suočile sa teškom socijalnom i ekonomskom situacijom u zemlji. Tu tešku situaciju je Batista iskoristio i 10. marta 1952. izvršio državni udar, nakon kojeg je ponovo došao na vlast. U tome su mu naročito pomogli vojnici iz nekadašnje njegove kasarne „Kolumbija“. Za nepuna tri časa, uz svega tri ljudske žrtve, Batista je otpočeo sedmogodišnji period sveobuhvatne diktature.³⁸

Batista se početkom 1954. godine privremeno povlači, ostavljajući na položaju predsednika Andresa Dominga Moralesa, ali se odmah potom, 24. februara 1955, posredstvom izborne farse, proglašava za „ustavnog predsednika“. Batista je imao veliki oslonac u vojsci i vojnoobaveštajnoj policiji. On je najviše vojne položaje dodelio mlađim i ambicioznijim ljudima, kojima je povećao plate i od njih napravio najviši socijalni stalež.

Njegovu vladavinu obeležili su takođe i korupcija i nepotizam. Pored njegove porodice, bile su poznate i porodice Tabernila i Fernandez, čiji su članovi zauzimali bitne položaje u društvu. Batista je sve poslove koji su bili u vlasništvu države koristio za sopstveno bogaćenje ili za bogaćenje pripadnika vojske.

Ova diktatura je od samog svog početka imala snažnu podršku SAD. U tom periodu dolazi i do još većeg prodora severnoameričkog kapitala na Kubu. Havana je postala veliki centar i situacija u glavnom gradu dosta se razlikovala od situacije na selu. Prostitucija i kocka su cvetali, te su turisti iz SAD i mafijaši ovo ostrvo pretvorili u dobar izvor prihoda.

Amerikanci su držali sve važnije delove kubanske privrede, kao što su proizvodnja šećera, telekomunikacije, trgovina i severnoameričke kompanije su bile široko rasprostranjene na ostrvu. O tome koliko je Kuba zavisila od SAD, najrečitije govori to što je na jednom javnom saslušanju u američkom senatu bivši ambasador SAD na Kubi Šmit doslovce izjavio: „Do dolaska Kastru, SAD su bile toliko uticajne na Kubi da je američki ambasador po važnosti bio drugi čovek Kube, a ponekad čak važniji i od samog predsednika.“³⁹

³⁸ Košta Vjekoslav /1962/ KUBA, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 35.

³⁹ Lalić Borislav /1976/ KUBA, Izdavačko preduzeće „Rad“, Beograd, str. 10.

Pod pokroviteljstvom SAD, Batista je vladao uz pomoć terora. Za vreme njegove vladavine ubijen je veliki broj ljudi, patriota i revolucionara. Razlika između sela i gradova je bila velika, pri čemu se na selu živelo u daleko gorim uslovima. Razlika u staležu postojala je i na selu i ogledala se u podeli na zemljoposjednike (latifundiste) i obične seljake.

Radnik je bio u potpunosti zavisen od zemljoposjednika i imao je sezonski posao u trajanju od tri do četiri meseca u toku godine, dok je ostatak godine oskudevao i u hrani, jedva preživljavajući. Seljaci na Kubi bili su robovi u kapitalističkom sistemu i njihove želje i težnje unekoliko su bile jednake onima koje je imala radnička klasa, jer oni nisu toliko težili da prisvoje zemljište na kom su radili, koliko da ostvare bolje uslove rada, bolje nadnice, da imaju sigurno zaposlenje itd.

Ali beda i nezaposlenost nisu mučili samo seosko stanovništvo, u teškoj situaciji bili su i srednji slojevi, profesori, trgovci i mladi školovani ljudi koji nisu mogli da nađu posao na Kubi. U takvim uslovima gotovo nikome nije odgovarao postojeći režim, ma kom sloju da je pripadao. Nezadovoljstvo je bilo prisutno svuda i kod svih, učinivši društvo zrelim za revoluciju.

2.1 POČETAK REVOLUCIJE I FIDEL KASTRO

Želja za nacionalnom nezavisnošću na Kubi postala je već deo tradicije. A te težnje su se posebno razvile u doba Batistine diktature, kada je došlo do povećanja zavisnosti Kube od SAD u ekonomskom i političkom smislu. No, za razliku od drugih zemalja Latinske Amerike, negativan stav prema SAD na Kubi nije bio u toj meri razvijen pre početka revolucije.

Razlog tome bilo je što je u gradovima na Kubi situacija bila naizgled bolja nego u drugim državama i što na Kubi do pokretanja revolucije nije postojao organizovani pokret koji bi delovao duži vremenski period.

Zavisnost Kube od SAD bila je jedan od pokretača revolucije, ali ono što je doprinelo da revolucija dobije obeležja socijalne revolucije bile su razlike između sela i

grada i težak položaj i život kubanskih seljaka. Ne čudi stoga što se ova revolucija pokrenula prvenstveno na selu.

Treba istaći da su i studenti bili značajan deo revolucije. U teškim uslovima života za vreme Batistine diktature, koji su već predstavljeni, na političku scenu stupa Fidel Kastro: mladi advokat iz bogate porodice veleposednika, koja je pripadala eliti kubanskog društva, sledbenik filozofije Hosea Martija, dobar student i još bolji govornik.

Njegov otac Anhel Kastro došao je na Kubu iz Španije kao siromašan, ali vredan čovek. Na Kubi je promenio više poslova i, između ostalog, radio u američkoj firmi „Junajted frut kompani“. Kada se Fidel rodio, on je već bio bogat čovek. Fidel je dete iz Anhelovog drugog braka sa Linom Gonzales, koja je takođe bila poreklom iz Španije. Fidel je, pored šestoro braće i sestara, imao i polubrata i polusestru iz očevog prvog braka.

Fidelova sestra Huanita se nije slagala sa njegovim političkim idejama i emigrirala je u SAD, odakle je vodila borbu protiv brata. Uz Fidela je, međutim, ostao njegov brat Raul Kastro, koji ga je u svemu što je radio pratio u stopu kao senka. Svoj buntovni karakter Fidel je pokazivao još u detinjstvu. Kada je imao deset godina, otac je hteo da ga ispiše iz škole. On se pobunio protiv oca, zahtevajući da nastavi obrazovanje. Ostalo je zabeleženo da je tom prilikom svojoj majci kazao: „Kaži mu da ću mu zapaliti kuću ako me ne pošalje natrag u školu.“

Kada je Kastro stigao u Havanu i upisao se u licej „Belen“, Batista je već bio završio svoj prvi predsednički mandat, na koji je šokantno izabran 1940. godine uz pomoć komunista, koji su na Kubi imali svoju partiju od 1926. godine.⁴⁰ Posle srednje škole, upisao je pravo na Univerzitetu u Havani i odatle kreće njegova politička borba. Studenti su ga obožavali i tako je prvo postao studentski rukovodilac.

Iako je uglavnom bio neopredeljen što se tiče partijskih udruživanja, 1947. godine je postao član Ortodoksne stranke, čiji je lider bio Čibas. Čibas se posebno posvetio borbi protiv korupcije. Tu je čak i preterao, pa su ga njegovi politički neprijatelji posredno naterali na spektakularno samoubistvo pred radio-mikrofonom 16. avgusta 1951.⁴¹ On se, naime, svake subote oglašavao na radiju, a te subote je nekoliko trenutaka pre nego će

⁴⁰ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 29.

⁴¹ Košta Vjekoslav /1962/ KUBA, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 47.

završiti svoj govor obavestio slušaoce da je to njegovo poslednje obraćanje narodu i povikao: „Narode Kube, probudi se, ustani i kreni“, nakon čega je ispalio sebi metak u glavu.⁴² Na svojim rukama ga je iz radijskog studija izneo upravo Fidel Kastro.

Kastro se kao predvodnik jedne studentske delegacije našao i u Bogoti za vreme tamošnjih krvavih obračuna vlasti sa narodnim masama na ulicama i jedva izvukao živu glavu, potraživši spas u kubanskoj ambasadi.⁴³ Te godine Fidel se oženio Mirtom Dijas Belart, čija je porodica bila deo političkog krema kubanskog društva. Dobili su sina Fidelita, Kastro je završio fakultet i imao je sve što je čovek mogao u tim godinama da poželi. Međutim, njegov nemiran i buntovnički duh nije mu dao mira. Nije mogao da živi mirno i u bogatstvu, želeo je revoluciju.

Tih godina dosta se govorilo o revoluciji, ali nije bilo nikog ko bi je pokrenuo. Posle Čibasovog samoubistva, Kastro je odlučio da mora nešto da učini za svoj narod. Sastavio je optužbu protiv Batiste, u kojoj se poziva na ustav iz 1940, i predao ju je Nacionalnom sudu pravde, zahtevajući da se Batista kazni na 108 godina zatvora zbog zločina koje je počinio protiv svog naroda.

Ovaj zahtev, iako je imao uticaja na kubansku javnost, odbijen je od strane suda i ignorisan od strane Batiste, te je Kastro shvatio da protiv režima mora da se bori na drugi način – nasiljem.

Ideje o oružanoj borbi izneo je jos na sahrani Eduarda Čibasa. Nasuprot funkcionerima njegove partije, koji su pozivali na osudu režima, na iskazivanje nepoštovanja prema diktaturi, Fidel Kastro ispoljio drugačiji stav: „Tako kako vi govorite ne može se srušiti ni poslednji predsednik opštine na Kubi. Protiv diktature postoji samo jedan odgovor – oružana borba.“⁴⁴

Pre puča diktator Batista imao je priliku da lično upozna Fidela Kastroa. Predstavili su mu ga kao mladog i perspektivnog advokata, sina bogatog latifundiste iz Orijenta.⁴⁵ Batista tada nije mogao ni da nasluti ko će postati taj mladi advokat i da će baš on biti taj koji će okončati njegovu diktaturu na Kubi.

⁴² Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 31.

⁴³ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 30.

⁴⁴ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 32.

⁴⁵ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 35.

Kada je Batista izvršio državni udar 1952. godine, Kastro je definitivno odlučio da se protiv njega mora boriti oružjem i počeo je da radi na stvaranju pokreta za ostvarenje tog cilja. On je krenuo u okupljanje oružanih snaga, pre svega studenata i mladih ljudi, kako bi poveo akciju protiv Batiste.

Kastro je na spisku imao 165 „zaverenika“, mladih ljudi među kojima je retko ko imao više od 30 godina.⁴⁶ Ti mladi ljudi su bili izuzetno hrabri i izgarali su u želji za revolucijom i promenama režima, toliko da su neki od njih prodavali lične stvari, nameštaj i automobile kako bi došli do novca neophodnog za kupovinu oružja i uniforme. Nabavljali su uniforme kakve je nosila tadašnja vojska, žute pantalone i žute košulje, kako bi u iznenadnom napadu još više zbunili neprijatelja. Kastro je napravio ćelijsku organizaciju – sve je funkcionisalo tako da su samo on i njegovi najbliži saradnici znali imena svih učesnika.

Isplanirao je da sa grupom ljudi koju je okupio izvede napad na kasarnu „Monkada“ u Santjagu. Taj plan je podrazumevao da vladu ruši sa grupom od stotinak ljudi. Iako je bilo realno da se očekuje neuspeh ovakve operacije, Kastro je čvrsto verovao da će zauzimanje ove kasarne pokrenuti ljude na ustanak. On je očekivao da će studenti i radnici nakon toga krenuti da se bune, ali da će se i vojnici u drugim kasarnama pokrenuti, te će njegova akcija dobiti šire razmere. Kao bazu za svoje ljude on je unajmio jednu farmu u blizini Santjaga, nekoliko stanova u gradu i obezbedio automobile.

Iz bezbednosnih razloga, često je menjao mesto prenoćišta, ali je najčešće bio u stanu Nati Revuelte, prelepe Kubanke udate za poznatog havanskog hirurga, koja je inače bila jako privržena Kastru i njegovom poduhvatu. Ona je bila jedna od svega šest osoba koje su znale za plan udara na „Monkadu“.⁴⁷

Kastro je tada bio oženjen, ali se iz pisama koje su razmenjivali lako moglo zaključiti da je između njih postojala ljubavna veza. Ovoj ženi Kastro je dao svoj „Politički manifest“ s zadatkom da taj dokument dostavi pripadnicima opozicije, novinarima i da ga pročita na radiju. On se u ovom dokumentu poziva na ustav iz 1940. godine i ograđuje od bilo koje političke partije i političara, ali i od stranih pomagača. U jednoj tački

⁴⁶ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 36.

⁴⁷ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 38.

„Manifesta“ se kaže da „revolucija“ izražava svoje poštovanje prema radnicima i studentima i da se bori za socijalnu pravdu na Kubi.⁴⁸

Ljudi koje je Kastro okupio nisu znali zašto su tu niti šta treba da usledi. On im je tek u noći pred napad rekao šta treba da rade. Neki su se pobunili jer su se plašili napada na drugu po veličini kasarnu na Kubi i blizu deset „zaverenika“ je odustalo, što je Kastro mirno prihvatio.

⁴⁸ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 39.

3. NAPAD NA KASARNU „MONKADA“

Za početak svoje borbe protiv režima Batiste Fidel Kastro je odabrao kasarnu „Monkada“ u Santjagu de Kubi. Grad Santjago de Kuba imao je u to vreme oko 170.000 stanovnika. U kasarni „Monkada“ je bilo smešteno blizu 1.000 vojnika i predstavljala je drugu po veličini kasarnu u zemlji. Nalazila se izlovana u okviru jednog kompleksa, u okviru kojeg su takođe bile škola i bolnica.

Za dan napada izabran je 26. jul jer je to Dan Svete Ane, praznik kada se u Santjagu de Kubi održavaju karnevali i kada hiljade Kubanaca pristižu u grad kako bi u toku čitave nedelje proslavljali praznike. Ta karnevalska gužva omogućavala je da se u Santjago de Kubu uđe neopaženo i da se oružje unese bez problema.

Plan je bio sledeći: napad kreće u zoru, jedna manja grupa od 27 ljudi napasće kasarnu „Bajamo“, u okolini Santjaga, koja treba da služi kao odstupnica, a glavnina – nešto više od 100 ljudi – ide na „Monkadu“, s tim što će u taj glavni napad ići dve odvojene grupe.⁴⁹ Odlučeno je da prvu grupu, koja napada glavnu kapiju, predvodi Fidel Kastro, dok je druga trebalo da deluje u isto vreme sa boka.

Raul Kastro je trebalo da zauzme Palatu pravde, a Abel Santamarija bolnicu sa grupicama od oko desetak ljudi. Ova hrabra, ali samoubilačka operacija je otpočela u zoru 26. jula 1953. Na ulazu u kasarnu, Kastro dočekala ga je vatra i, uprkos tome što je u kasarni bilo oko 700 vojnika, Kastro je naposljetku uspeo da uđe unutra. Međutim, druga, bolje naoružana, grupa, koja je zajedno sa Kastrovom trebalo da izvrši napad, pogrešila je put i zalutala. Bez iskustva i koordinacije u napadu, ustanici su ubrzo bili razbijeni i nad većinom preživelih izvršen je pravi pokolj.⁵⁰

Premda se pretpostavlja da je mali broj onih koji su ubijeni u borbi, njihov tačan broj se ne zna, ali je izvesno da su u odmazdi posle napada ubijene 72 osobe. I grupe koje su napale Palatu pravde, bolnicu i kasarnu „Bajamo“ morale su da se povuku. U napadu na

⁴⁹ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 39.

⁵⁰ Košta Vjekoslav /1962/, KUBA, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 84.

kasarnu „Bajamo“, od 27 učesnika, 12 je poginulo na licu mesta, dok je preostalih 15 zarobljeno ili pobjeglo.⁵¹

Njih 18, zajedno sa Fidelom i Raulom Kastrom, uspelo je da preživi borbu i ono što je usledilo nakon nje. Oni su se kasnije sakrili po planinskim liticama, ali se zbog gladi i žeđi ta grupica raspala i 1. avgusta na spavanju je uhvaćen i Fidel Kastro.

Raul Kastro je beg započeo kolima, ali je iz predostrožnosti krenuo peške ka kući svojih roditelja. Upravo je na tom putu uhvaćen i priveden. Tako su se braća Kastro našla u zatvoru. Fidel je ostao u životu zahvaljujući jednom naredniku koji nije dozvolio da se puca uprkos Batistinim naredbama da se niko živ ne dovodi. U kasarni „Monkada“ sprovodilo se mučenje i ubijanje Kastrovih drugova i za samog Kastru je najgora opcija bila da ga odvedu tamo.

Posle neviđenog masakra nad zarobljenim Kastrovim saborcima, međutim, u ceo slučaj se umešao biskup iz Santjaga Enrike Peres Sarante, koji je od komande i Generalštaba zatražio da se prekine sa ljudskom klanicom, što je imalo efekta.⁵² I pored propasti ove operacije, ona nije u potpunosti bila bez pozitivnih posledica. Postala je začetak Kubanske revolucije i simbol pokreta „26. jul“, koji je naziv dobio baš po ovoj operaciji.

Posle napada na „Monkadu“, javnost na Kubi nije tačno znala šta se zapravo dogodilo sa Fidelom i Raulom Kastrom. Zahvaljujući režimu, u Santjagu se u lokalnim novinama pojavila vest da je Fidel mrtav. Diktator je time želeo da akciju prikaže kao krajnje neuspešnu i da pokaže kako će se provesti svi koji pokušaju isto, ali i da učvrsti svoju poziciju. Međutim, kada se saznalo da je Fidel živ, njegovo ime se, uprkos neuspehu u Santjagu, pročulo po celoj Kubi i Americi. U svoje spise ubeležile su ga i američke tajne službe, koje su znale i šta ko na Kubi doručkuje.⁵³

Za Fidela pak debakl u Santjagu nije značio poraz, već tek početak borbe i početak Kubanske revolucije. Kao da je i sam znao da mu je predodređena istorijska uloga u političkom životu Kube, on je nekoliko sedmica posle hapšenja izjavio: „Ovog puta je bio red na nas da izgubimo, ali mi ćemo nastaviti borbu.“

⁵¹ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 40.

⁵² Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 41.

⁵³ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 43.

3.1 FIDEL KASTRO PRED SUDOM

Na suđenju, koje mu je predstojalo, Kastro je želeo da sam sebe zastupa. Rešio je da odbije ponude nekoliko uglednih advokata i da sam sebi bude i predstavnik i branilac pred sudom.

Oni koji su bili optuženi za napad na „Monkadu“ izvedeni su pred sud u Santjagu 21. septembra 1953, ali među njima nije bilo Fidela Kastro, jer režim nije želeo da se on pojavi pred sudom. Trebalo je da izgleda kao da je bolestan, pa je na pitanje sudije zašto Kastro nema među optuženima, tužilac odgovorio da je bolestan, to jest da je doživeo nervni slom.

Kastro je opet predupredio i ovu situaciju. U sudnici je bila Hajdi Santamarija, Fidelova bliska saradnica. Ona je pred sudom izjavila da nije istina da je Fidel bolestan i tom prilikom izvadila ceduljicu koju joj je on dostavio tog jutra. Na cedulji, koju je sudija pročitao, Kastro je napisao da je prevara da je bolestan, da je zdrav i da traži od suda da odredi nezavisnu lekarsku komisiju koja bi ga pregledala.⁵⁴ Ta komisija je potom utvrdila da je Kastro potpuno zdrav i da može da se pojavi na sudu.

Kastru se ni pored toga nikada nije sudilo zajedno sa ostalim optuženima. Pre nego što je počelo suđenje Kastru, ostalima je već bilo presuđeno. Kastro je proveo 76 dana u samici i nije mu bio dozvoljen uvid u sudska dokumenta, a suđeno mu je daleko od javnosti, u bolnici na koju je napad izvršio njegov brat Raul, u jednoj sobici.

Publici nije bilo dozvoljen pristup suđenju. Samo šest novinara moglo je da prisustvuje suđenju, među kojima i Marta Rohas, a njihovi izveštaji bili su cenzurisani. Očigledno je da se režim plašio Kastrove odbrane i njenog uticaja na javnost, smatrajući da će suđenjem van suda ta mogućnost biti smanjena. Kastro je bio optužen za zaveru protiv države i za to delo zahtevana je kazna od 26 godina zatvora.

Optužbu protiv njega tužilac je izlagao veoma kratko, što je i sam Kastro primetio. Kastro je bio dosta opširniji od tužioca i svoju odbranu je izlagao dva časa. Taj govor postaće, naime, ona polazna programska platforma Kastrove revolucije koja i dan-danas nosi naziv „Istorija će mi dati za pravo“.⁵⁵ On je priznao da je organizovao napad na

⁵⁴ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 44.

⁵⁵ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 45.

„Monkadu“ i da je to uradio sa ciljem rušenja Batistinog režima. U svojoj odbrani, koja se zapravo pretvorila u optužnicu protiv režima, predstavio je sve onako kako se i odigralo, ne izbegavajući krivicu za svoje postupke.

Kastro zapravo nije ni želeo da se mnogo bavi svojom odbranom i malo je govorio o tome. Ono što je želeo bilo je da utiče na druge da se pokrenu, prevashodno na sudije i vojnike koje su bili prisutni na tom suđenju. Izjavio je da mu je žao što nije prisutno više vojnika kako bi svi oni mogli da ga čuju.

Ali, pre svega se nadao da će neko od prisutnih novinara uspeti da prenese bar nešto od onoga što je on tu izgovorio jer je znao koliko je propaganda u politici bitna. Ponajviše se uzdao u Martu Rohas. Kastro je opisao sve kako se dogodilo pri napadu na kasarnu i opovrgao tvrdnje vlasti da su iza planiranja tog napada stajali vojni stručnjaci. Naglasio je da su plan izradili mladi ljudi bez vojnog iskustva, koji, iako nisu bili stručnjaci, jesu bili rodoljubi.

Kastro u svom izlaganju nije koristio nikakvu dokumentaciju, sve što je rekao kazao je iz glave. Osvrnuo se na teške aspekte života na Kubi i istakao da mu je želja bila da se u borbu, koju je on započeo, uključe i seljaci, i nezaposleni, i profesori, i studenti.

Pričao je i o merama koje je planirao da sprovede, a koje je nazvao „revolucionarnim zakonima“. Te mere su, između ostalog, podrazumevale i vraćanje na snagu ustava iz 1940. godine. Ljudima bez zemlje bi se dodelila zemlja, a onima koji su se bavili proneverama imovina bi bila konfiskovana. Stambeno pitanje bi bilo rešeno tako što bi se kirije smanjile za 50 odsto. Govorio je i o agrarnoj reformi kao i o reformi školstva i obrazovnog sistema.

Kada je govorio o događajima koji su povezani sa napadom na kasarnu „Monkada“, svoju krivicu nije negirao, ali je izneo činjenice o zločinima koje je počinio Batista nad njegovim saborcima i o neistinama koje je izneo u govoru posle napada.

Kastro se osvrnuo i na svoje drugove, govoreći o njima kao herojima i izuzetno hrabrim ljudima koji su poginuli za svoju domovinu. Izgovarao je njihova imena, način na koji su ubijeni i mesta gde se to dogodilo, obećavši da će jednog dana biti sahranjeni uz najveće počasti pored Hosea Martija.

Tada je izgovorio i sledeće: „Ili će odgovorni za sve zločine biti strogo kažnjeni ili se Kuba više neće zvati Kubom. Ti kriminalci nečuvenom drskošću vređaju narod kad skidaju šešir na sahrani naših drugova, koje su oni masakrirali.“⁵⁶

Kada je završio sa iznošenjem činjenica, počelo je njegovo obraćanje sudu. Sudijama je rekao da nema ništa protiv njih, poručivši im ipak da paze kakvu će presudu doneti jer će pokolenja koja će doći suditi o njihovoj odluci.

Svoju odbranu je zaključio sledećim rečima: „Približavam se kraju svoje odbrane, ali neću je završiti onako kako to čine branioci, tražeći da se njihovi branjenici oslobode. Ne mogu da tražim slobodu za sebe dok moji drugovi trunu u tamnici na Isla de Pinos. Pošaljite i mene tamo da podelim njihovu sudbinu! Sasvim je razumljivo da u ovoj zemlji, čiji je predsednik zločinac i lopov, pošteni ljudi ne mogu opstati, već ih progone, zatvaraju i ubijaju (...) Što se mene tiče, znam šta me sve očekuje u zatvoru. Znam da će mi tamo biti teže nego bilo kom drugom zatvoreniku. Ali ja se ne plašim, kao što se ne plašim ni gneva bednog tiranina koji je lišio života sedamdeset mojih drugova. Osudite me, to nije važno, ali istorija će mi dati za pravo.“⁵⁷

Ovaj Kastrov govor pred sudom kasnije će postati polazna osnova njegove revolucije i njenog političkog programa, koji će, kao što je već rečeno, nositi naziv „La historia me absolverá” (Istorija će mi dati za pravo). Prilikom odličivanja o Kastrovoj sudbini, za njegovo oslobođenje zalagao se sudija Manuel Urutija Leo. On je smatrao da je Kastrova pobuna legalna i zbog toga je odmah bio smenjen.

Sudije ovog suda osudile su Fidela Kastru na 15 godina zatvora. Pri izlasku iz sudnice on je pak gledao u novinarku Martu Rohas i pitao je da li je uspela nešto da zabeleži. I tada je znao da će postići uspeh jedino ako njegov govor prođe zidove cenzure i dospe do javnosti. Na ostrvo Isla de Pinos Kastro stigao je kao robijaš pod brojem 3859.⁵⁸

„Ja ću nastaviti da se borim. Niko i ništa me neće zaustaviti: ni mržnja mojih neprijatelja, ni molbe mojih bližnjih, ni moji školski drugovi koji misle drugačije. Zapaliću duh revolucije sa jednog na drugi kraj Kube“, pisao je Kastro svom prijatelju, novinaru iz

⁵⁶ Kastro Fidel /1972/ KUBA ILI SMRT, Petar Kočić, Beograd, str. 62.

⁵⁷ Kastro Fidel /1972/ KUBA ILI SMRT, Petar Kočić, Beograd, str. 89.

⁵⁸ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 48.

Havane Luisu Agueru, i svojoj polusestri Lidiji, koja mu je, uz Raula, bila najprivrženija u porodici.⁵⁹

Dok je bio u zatvoru, Fidelov glavni problem bio je kako da njegova izjava sa suđenja dođe do javnosti. Imao je ideju da se njegov govor odštampa i proširi po Kubi. U tome mu je pomogla Marta Rohas. Njene beleške sa suđenja, međutim, nisu bile potpune, pa je Kastro morao da ih dopuni.

Pošto u zatvoru nije mogao da koristi mastilo, upotrebljavao je limunov sok za pisanje delova svoje odbrane. Te papiriće je slao svojoj ženi, koja ih je stavljala pod vruću peglu kako bi mogla da ih pročita. Njegov govor pod nazivom „Istorija će mi dati za pravo“ štampan je u manje primeraka nego što je on želeo, ali ipak u dovoljno primeraka da se za njega čuje.

Polako je počeo da stiće slavu u javnosti. No, dok je bio u zatvoru, njegova žena je zatražila razvod i njihov brak je okončan. Šta je tačno dovelo do toga, nikada nije do kraja razjašnjeno jer ni jedno ni drugo nisu o tome govorili. Već iduće godine Mirta se udala za kubanskog političara Emilija Nunjeza Blanka, sina kubanskog ambasadora u UN, a Kastru je ostalo da se iz zatvora bori za svog sina Fidelita, koji je bio zakoračio u sedmu godinu života.⁶⁰ Kastro je naposljetku uspeo da dobije starateljstvo nad svojim sinom, a njegova žena je otišla da živi u SAD.

Kastro je bio najpoznatiji i najpopularniji politički zatvorenik. Dobio je podršku i od ministra unutrašnjih poslova, koji ga je posetio u zatvoru, da bi posle toga bio smenjen na sličan način kao i sudija Urutija.

Godina 1954. bila je godina izbora i mnogi su se u javnosti zalagali za amnestiju političkih zatvorenika, pa čak i jedan bivši predsednik, koji je rekao da će osloboditi Kastru ako dođe na vlast. Ali na izborima je ponovo pobedio Batista, koji je bio toliko siguran u svoju moć da je 3. maja 1955. potpisao amnestiju političkih zatvorenika.

U Havani, Kastro je ubrzo posle puštanja iz zatvora proglasio da će se njegov pokret zvati „26. jul“, prema datumu napada na kasarnu „Monkada“, i da će njegov glavni politički cilj biti oslobađanje Kube od diktature.⁶¹

⁵⁹ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 48.

⁶⁰ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 51.

⁶¹ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 53.

Premda je Fidel želeo da nastavi svoju borbu i revoluciju na Kubi, u tim trenucima nije bilo uslova za to jer nije bilo moguće učiniti bilo šta, a da Batistini obaveštajci za to ne saznaju i prekinu svaku akciju.

Posebno se vodilo računa da Kastro ne pokuša ponovo nešto slično napadu na kasarnu „Monkada“. Diktatura, koja nije prezala od likvidiranja protivnika, postajala je sve veća pretnja po Fidela i njegovog brata Raula. Njih dvojica su u nekom trenutku bili čak primorani da zatraže politički azil u meksičkoj ambasadi i napuste Kubu. Prvo je otišao Raul, a nešto kasnije i Fidel.

Manifest njegovog pokreta ostao je na Kubi, a list „Boemija“, za koji je radila Marta Rohas, trebalo da ga objavi nakon njegovog odlaska. Fidel je tada rekao: „Ja odlazim, ali ću se brzo vratiti.“

4. JAČANJE REVOLUCIONARNOG POKRETA

Posle odlaska braće Kastro u Meksiko, zbog opasnosti od Batistinog režima, i revolucionarni štab se premešta u Meksiko, u blizini granice sa Kubom. Fidelov plan je ovoga puta bio da diktaturu sruši sa mora i podrazumevao je kupovinu broda i sakupljanje ljudi koji bi pošli u ekspediciju.

U Meksiku, Kastro je prvo potražio 65-godišnjeg pukovnika Alberta Baja. Bajo je bio poreklom Kubanac, ali je živeo u Španiji i učestvovao u Španskom građanskom ratu kao pilot, stekavši čin pukovnika. Posle rata, preselio se u Meksiko. Fidel je želeo da baš on obučava njegove revolucionarne drugove kako da vode gerilsku borbu jer je smatrao da je to Bajova dužnost prema svom poreklu.

On mu je izložio svoj plan o ponovnom napadu na Batistin režim uz pomoć broda kada sakupi dovoljno sredstava i ljudstva. U tom trenutku on nije imao ni jedno ni drugo. Kako je izgledalo da su Kastrove zamisli daleko od realnosti i skorijeg ostvarenja, pukovnik Bajo je lako pristao da obučava revolucionarnu armiju.

Fidel se u Meksiku nije upoznao samo sa pukovnikom Bajom, tamo je došlo i do sudbonosnog susreta Fidela Kastroa i Ernesta Gevara. Ernesto Guevara, mladi doktor iz Argentine, imaće kasnije značajnu ulogu u revoluciji na Kubi i postaće jedan od najpopularnijih vođa revolucije.

Guevara je znao za Fidela Kastroa i za njegov napad na kasarnu „Monkada“. Susret između njega i Kastroa dogodio se u stanu jedne Kubanke u Meksiku, gde su stanovala braća Kastro. U tom stanu ova dvojica revolucionara provela su čitavu noć u razgovoru, nakon čega se Guevara pridružio Fidelovom revolucionarnom pokretu. „Sećam se“, zapisao je kasnije Guevara, „sreo sam Kastroa jedne od onih hladnih meksičkih noći. Za nekoliko časova, tamo negde pred zoru, postao sam član kubanske ekspedicije koja se spremala da oslobodi Kubu.“⁶²

A Kastro je o njihovom susretu rekao sledeće: „Prvi put sam sreo Čea jednog julskog ili avgustovskog dana 1955. godine. I za jednu noć – kao što se on sam seća u svojim

⁶² Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 57.

zabeleškama – postao je jedan od budućih učesnika na brodu ‘Granma’, mada u to vreme ekspedicija nije imala ni oružje, ni trupe.⁶³

Posle susreta sa Gevarom, Kastro je imao dva sigurna člana svoje buduće posade, svog brata Raula Kastru i Ernesta Gevaru. I dok je bio u Meksiku Kastro je nastojao da ostane prisutan u kubanskoj štampi putem raznih saopštenja i izjava. U inostranstvu se radilo na prikupljanju novca, oružja i ostalih neophodnih stvari za Fidelov sledeći poduhvat. Njegovoj ekspediciji u Meksiku se 1956. godine pridružilo još ljudstva, čime se ukupan broj dobrovoljaca popeo na 60. To mu je bilo dovoljno da počne sa vojnim uvežbavanjem, te je odmah potražio Baja da ispuní obećanje, koje je pukovnik pak olako dao, misleći da Kastro svoju nameru neće skoro sprovesti u delo.

Jednog dana na obali Meksičkog zaliva Fidel je ugledao i brod koji mu je bio potreban za ekspediciju. To je bila neodržavana jahta u vlasništvu jednog Amerikanca, koji je bio voljan da mu je proda. Naziv jahte je bio na engleskom, „Granma“, i Fidel ga nije menjao za potrebe svoje ekspedicije. Paralelno sa pripremama ekspedicije u Meksiku, odvijale su se i pripreme na Kubi. Te pripreme su predvodili članovi pokreta „26. jul“ i njihov cilj je bio da omoguće podizanje ustanka na tlu Kube po Fidelovom iskrcavanju.

Fidel je planirao da sa njim pođe 120 ljudi, ali je na brodić koji je kupio moglo da stane samo 25 osoba. Ipak, na kraju mu je pošlo za rukom da ukrca osamdeset dvoje ljudi, zajedno sa hranom, oružjem i svim potrebnim sredstvima za revoluciju.

Kastrova ekspedicija za osvajanje Kube krenula je iz Meksika u noći 25. novembra. Neposredno pred polazak do Fidela je došla vest o smrti njegovog oca, ali ni to ga nije poremetilo u planovima. Planirano je, naime, da se revolucionari iskrcaju u Santjago u podnožju planine Sijera Maestra 30. novembra ujutro i da po njihovom dolasku krene i ustanak.

Međutim, nije sve išlo kako je zamišljeno. Ekspedicija je počela u noći po lošim vremenskim uslovima i nije bilo moguće stići na vreme u Santjago de Kuba. Ustanak je započeo 30. novembra, kako je i planirano, ali se Fidelova posada u tom trenutku još nalazila na otvorenom moru.

⁶³ Gevara Ernesto /1969/ USPOMENE NA KUBANSKU REVOLUCIJU, Kultura, Beograd, str. 8.

Putanja broda „Granma“ je bila ometena nevremenom, posada se borila sa olujom, brod je popuštao vodu i tog 30. novembra prešao je tek trećinu puta. Ustanak je, s druge strane, bio pokrenut i vest o uspehu Fidelove ekspedicije i ustanka počela je da se širi, što je Batista, naravno, odmah demantovao.

Ljudi na brodu su bili iscrpljeni i malaksali, ponestalo im je hrane i samo je njih 30 bilo u mogućnosti da se bori. Tek 2. decembra su stigli do Kube, ali ni to iskrcavanje se nije dogodilo na mestu gde je prvobitno bilo planirano, nego nešto južnije. Sve je ličilo na brodolom, ali Kastro je ipak bio zadovoljan.

Kada je naredio iskrcavanje, njegovi revolucionari morali su da zagaze u vodu i blato jer nisu pristupili obali na pravom mestu. To što je brod zakasnio omogućilo je pak Batisti da spremi prepad. Po Kastrovom iskrcavanju, uvedeno je vanredno stanje u zemlji, a u potragu za njim poslate su patrole. Kako je Batista dobio lažno obaveštenje da je Kastro mrtav, tu vest je prosledio štampi.

U to vreme Kastrove ljudi su se zaustavili da se odmore u mestu Alegrija del Pio kod Sijera Maestre, gde su ih zatekle Batistine trupe. Ono što je usledilo bio je pravi masakr. Iznenadeni i premoreni ustanici, oni koji nisu poginuli u prvom naletu metaka Batistine vojske, razbežali su se po šumi. U javnosti se više nije znalo šta je istina: Fidelov leš se nije pojavljivao, a nije bilo ni glasa od njega.

Za to vreme on se nalazio u planini Sijera Maestra punih pet dana, a šestog dana je uspeo da dođe do kuće jednog seljaka koji je bio povezan sa njegovim pokretom. Kasnije su se pojavili još neki njegovi drugovi. Među njima su bili i Raul Kastro i Ernesto Gevara, koji je bio ranjen.

Šesnaest članova posade i četvorica seljaka, koji su im se naknadno pridružili, bilo je za Kastroa dovoljno da se nastavi s sprovođenjem plana i revolucije. Prva uspešna bitka Kastrove gerile bila je bitka kod La Plate. Kastro je uspeo da zauzme malu kasarnu i dođe do znatne količine oružja. Zarobio je 400 vojnika i stotine pušaka.

Tada je ujedno i potvrđeno da je Kastro ipak živ. O borbi kod La Plate, Če Gevara je napisao: „Napad na malu kasarnu na ušću reke La Plata u Sijera Maestri doneo nam je prvu pobedu i imao odjeka koji je daleko prelazio krševiti predeo u kom se dogodio. O

njemu su svi čuli i on je pokazao da pobunjenička vojska postoji, da je spremna da se bori.⁶⁴

Sijera Maestra je postala skrovište za ustanike i tu su uspostavili svoj ustanički štab. Početak revolucije je bio težak. Batista je i dalje plasirao vest da je Kastro mrtav. Pošto je u Havani na snazi bila cenzura i o Kastru nije smelo da se piše, Kastro je rešio da se oglasi. Na Kubi je tada bilo dosta američkih novinara i preko svojih kontakata došao je do jednog američkog novinara za koga će se kasnije govoriti da ga je proslavio.

U pitanju je bio Herbert Metjuz, reporter lista „Njujork tajms“. On je došao do Kastru u Sijera Maestru i odatle otišao opčinjen njime. Za takav utisak bio je zaslužan sam Fidel. Kastro je u razgovoru sa ovim novinarom izjavio i da nije komunista i da nema nikakve povezanosti između njega i komunističke partije na Kubi.

Intervju sa Kastrom je izašao u „Njujork tajmsu“, dospevši na naslovnu stranu. Vest o njemu obišla je ne samo Ameriku već i Evropu. Metjuzu je time pošlo za rukom da proslavi Kastru kao heroja i da značajno doprinese njegovoj popularnosti.

Kastro je uspeo da uspostavi saradnju sa i bivšim predsednikom Prijom, koji se nalazio u inostranstvu. On mu je obećao materijalnu pomoć i pomoć u ljudstvu. Pored ostalog, Kastro je od njega dobio i jedan radio-predajnik, koji mu je omogućio emitovanje programa u kome se obraćao narodu. Svako emitovanje počinjalo je istom rečenicom: „Ovde ustanički radio sa Sijera Maestre, slobodne teritorije Kube.“

Kastro je u programu govorio o socijalnim promenama koje želi da sprovede i, između ostalog, kazao da će za predsednika predložiti sudiju Urutiju Lea, jedinog sudiju koji nije želeo da ga osudi na suđenju posle napada na kasarnu „Monkada“. Sudija se tada nalazio u inostranstvu, gde je pobećao od Batistinog režima, a kasnije je i on pomagao ustanike oružjem i opremom, koji su im bili potrebni na Sijera Maestri.

Kastrov pokret u planini je iz dana u dan polako jačao i dobijao sve više pripadnika i političkih pristalica. Amerikanci su polako počeli da smatraju da mladi buntovnik, kakav je bio Kastro, predstavlja manju opasnost od ambicioznog Batiste. Pošto je Kastro bio neko ko je poticao iz bogate porodice i pri tom se uvek ograđivao od komunizma, verovali su da on neće ugrožavati njihove interese ili da će to bar činiti u manjoj meri nego Batista, koji je počeo da izmiče kontroli SAD. S tim u vezi treba istaći da su u tom

⁶⁴ Geyara Ernesto /1969/ USPOMENE NA KUBANSKU REVOLUCIJU, Kultura, Beograd, str. 42.

trenutku direktne američke investicije na Kubi bile veće od milijardu ondašnjih dolara i da se 40 odsto kubanskih fabrika šećera nalazilo u američkim rukama.⁶⁵

Kastro i njegova gerila proveli su na Sijera Maestri oko dve godine. Za to vreme niko od njih se nije brijao ni šišao, zbog čega su dobili nadimak „barbudosi“, što bi u prevodu značilo bradonje. Obećali su, naime, da se neće brijati do konačne pobeđe revolucije. To su bili prvoborci, izvorni fidelisti, koji su uz njega bili od samog početka revolucije.

4.1 PAD BATISTE, OSVAJANJE HAVANE

Početkom 1958. godine Kastro donosi odluku da se napusti sklonište na Sijera Maestri i pređe u širi napad.⁶⁶ Osnovni strateško-taktički zadatak sastojao se u izolaciji istočne i drugih provincija od Havane i stvaranju šire oslobođene teritorije.⁶⁷ Za to je u prvom redu korišćena magistrala koja je povezivala Havanu sa provincijama.

Istovremeno su sprovedene i druge akcije, kao što je uništavanje šećerne trske, vodovodnih instalacija, rušenje telefonskih instalacija, likvidiranje političkih agenata itd. Čak je došlo do otmice svetskog automobilskeg asa pred jednu trku.

Svim tim akcijama cilj je bio da se pokaže da stanje na Kubi nije normalno i da Batista ne kontroliše situaciju, što je za posledicu imalo uznemiravanje javnosti i podsticanje na borbu. Te akcije su izvodile posebne grupe za sabotažu i one su stalno pojačavane. Kastro je dve samostalne akcije poverio Če Gevari i Kamilu Sijenfuegosu. A na upornost ustanika – Batista je odgovarao sve većim terorom.

Kastro je u planu imao da organizuje generalni štrajk. Do generalnog štrajka, međutim, nije došlo zbog nepripremljenosti i zastrašenosti naroda. Posle propasti štrajka, Batista je krenuo u napad na Kastru. Napad na njega od strane dobro naoružanih vojnika dogodio se istovremeno sa napadom iz vazduha, pri kom je uglavnom stradalo civilno stanovništvo. Kako bi se u budućnosti sprečile takve akcije iz vazduha i zaštitilo nedužno

⁶⁵ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 87.

⁶⁶ Košta Vjekoslav /1962/ KUBA, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 91.

⁶⁷ Košta Vjekoslav /1962/ KUBA, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 91.

stanovništvo, sprovedene su posebne akcije otimanja američkih državljana, koje je predvodio Raul Kastro.

Budući da se zatvor i američka baza Gvantamo nalazio u blizini Sijera Maestre, Raulovi ljudi su tu presretali američke stručnjake, koji su dolazili poslom. U jednom trenutku su držali oko 40 američkih građana kao taoce, čime su želeli da spreče SAD da pružaju dalju pomoć Batisti. Pored ovih akcija, dolazi i do udruživanja snaga onih koji su bili protiv postojeće diktature. U Karakasu, Venecueli, potpisan je dokument nazvan „Pakt iz Karakasa“.

Kako se približavao kraj 1958. godine, pojačavale su se i akcije ustanika i napadi Batistine vojske. Borbe su se vodile konstantno. Gerilci su preživljavali teške trenutke u planini: kretali su se kroz močvare, nisu imali dovoljno vode za piće, bili su gladni i živeli su u nehygijskim uslovima. Neki su bili prinuđeni da hodaju bos.

Neprijateljski avioni su ih nadletali i unosili nemir, utičući tako na njihov moral. Vremena i uslova za odmor nije bilo, a od iscrpljenosti su svi dosta oslabili. Međutim, do kraja novembra ustanici su opkolili i zauzeli Sanjago de Kubu. U to vreme oko trećine ostrva nalazilo se pod kontrolom ustanika. Tada počinje i propast Batistine vojske. Dolazi do pobuna vojnika i smene glavešina.

Batista naređuje da se bombarduju Santjago de Kuba i Santa Klara, ali, uprkos tome, ustanici postižu značajne uspehe. Kako Batista nije više imao dovoljno snage da kontroliše svoju vojsku, njegov glavnokomandujući general stupa u kontakt sa Fidelom Kastrom. Kastro, međutim, nije želeo da državom vlada vojna hunta niti da revoluciju zameni državni udar, te nije došlo do saradnje između njega i generala i ustanici su nastavili sa pripremama za konačni obračun.

Posle jedne bitke kod mesta Uvero, Kastro je Ernesta Gevaru proglasio „majorom pobunjeničkih snaga“. U ustaničkoj vojsci je, naime, najviši čin bio „komandante“ i on je odgovarao činu majora. To je razlog što je kasnije Če Gevara često oslovljavan sa „El Comandante“.

Gevara je predvodio jedan od dva otvorena fronta koji se kretao preko Santa Klare, a na čelu drugog je bio Kamilo Sijenfuegos. Obojica su se kretala ka provinciji Vilja. Santa Klara je glavni grad kubanske ravnice i u to vreme je brojala oko 150.000 stanovnika. U njoj se nalazio železnički centar i bila je značajna zbog svoje komunikacijske mreže.

Kada su pobunjenici krenuli u njeno osvajanje, brda koja je okružuju nalazila su se pod kontrolom Batistine vojske.

Gevaru je na putu ka Santa Klari narod dočekivao sa radošću, a kada je došao do Santa Klare, svoju vojsku je podelio na dva dela, oba su imala po 150 ljudi. Kako bi pomogao svoju vojsku koja je branila Santa Klaru, Batista je poslao voz koji je prevozio ljudstvo i oružje.

Voz je stao u podnožju jednog brda u blizini grada. Če Gevara je na njega poslao grupu ljudi koje je predvodio osamnaestogodišnji Roberto Rodriggez. Roberto Rodriggez je, naime, bio gerilac koji je pripadao samoubilačkoj grupi, kojoj se pristupalo na dobrovoljnoj bazi. Njegova grupa je ručnim granatama uspeła da zauzme brdo, ali je Rodriggez poginuo.

Gevara je smatrao da je, ukoliko uspe da zauzme voz sa oružjem, dobio bitku. I to mu je pošlo za rukom. On je zapisao: „Oni u vozu, našavši se opkoljeni u brdima Kapiro, pokušali su da pobegnu prugom i stigli su, zajedno sa svojim veličanstvenim teretom, do raskrsnice koju smo mi već iz predostrožnosti bili digli u vazduh. Lokomotiva i nekoliko vagona izbačeni su iz koloseka. Nastala je veoma zanimljiva bitka: naši Molotovljevi kokteli isterali su ljude iz blindiranog voza; uprkos tome što su bili izvrsno zaštićeni, oni su bili spremni da se bore samo iz daleka, iz ugodnih položaja, a protiv praktično nenaoružanog neprijatelja – u pravom stilu kolonizatora koji su se borili protiv Indijanaca severnoameričkog zapada.“⁶⁸

Nateravši posadu da preda voz, Gevara je oslabio moral Batistinih vojnika, te su oni polako počeli da prelaze na stranu gerilaca. Kada je Če Gevara ušao u Santa Klaru 29. decembra, grad je zauzeo praktično bez borbe – ceo vojni garnizon od 2.500 ljudi predao se bez ispaljenog metka.⁶⁹

Kamilo Sijenfuegos je uspeo da zauzme kasarnu u gradu Jagvahaj. Paralelno sa tim borbama, grupa gerilaca uspeva da zauzme bitne položaje oko grada Santjaga. S druge strane, Fidel Kastro je lično predvodio bitku kod Gise. Koordinisano dejstvo pripadnika Fidelovog pokreta „26. jul“ dovelo je stoga do istovremenog osvajanja velikog dela teritorije.

⁶⁸ Gevara Ernesto /1969/ USPOMENE NA KUBANSKU REVOLUCIJU, Kultura, Beograd, str. 206.

⁶⁹ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str.87.

Takva situacija nije ostavljala izbora Batisti i njegovim najbližim saradnicima. Batista je 31. decembra 1958. potpisao svoju ostavku, a u zoru 1. januara 1959. došlo je do njegovog bekstva. Diktatorovu ličnu svitu povelala je sa vojnog aerodroma flota od četiri aviona u pravcu Dominikanske Republike, a njegovi najprisniji pomagači su se u paničnom begu ukrcali na predsedničku jahtu „Marta III“. ⁷⁰ Zanimljiv podatak je da ih je ukupno bilo osamdeset dvoje, upravo onoliko ljudi koliko je došlo sa Kastrovom ekspedicijom da obara režim. Batista je sa sobom odneo milione dolara i kasnije se iz Dominikanske Republike prebacio u SAD.

Istog dana kada je izvedeno Batistino bekstvo, Kastrove snage sa Čeom Gevarom na čelu su bez gotovo ikakvog otpora zauzele strateške položaje oko Havane, a već sledećeg dana i sam grad. Budući predsednik, sudija Urutija, stigao je u Havanu avionom dan pre Kastrovog ulaska u Havanu 8. januara 1959. Posle šest godina od napada na kasarnu „Monkada“ u Santjagu de Kubi, Kastro se vraća u isto mesto kao pobednik i tu prima Batistinu predaju.

Kastro je svoju pobedu i pad Batiste dočeka u štabu u blizini Santjaga, odakle je krenuo na pobednički marš sa svojim „barbudovima“ do Havane. „Karavan pobeđe“ kretao se glavnom magistralom, duž koje je bio burno pozdravljan. A u samoj Havani Kastro su čekale oduševljene mase. One su u njemu videle heroja koji ih je oslobodio terora i diktature i koji je bio zaslužan za njihovu slobodu.

Taj dan predstavlja prelomnu tačku u istoriji Kube. Kastro se svom narodu obratio sa balkona Predsedničke palate. Govorio je, kao i uvek, iz glave, slobodno i nadahnuo: „Tiranija je srušena. Naša radost je bezgranična. Ali van svake sumnje, ostaje još mnogo da se uradi. Nemojmo da se zavaravamo i da poverujemo da će sve što dolazi biti lako. Možda će to što dolazi biti mnogo teže.“ ⁷¹

⁷⁰ Košta Vjekoslav /1962/ KUBA, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 97.

⁷¹ Lalić Borislav /1976/ KUBA, Izdavačko preduzeće „Rad“, Beograd, str. 16.

4.2 SPECIFIČNOSTI I ZNAČAJ KUBANSKE REVOLUCIJE

Karakter Kubanske revolucije nije lako odrediti jer je ta revolucija menjala svoj karakter. Započela je kao politička i narodnooslobodilačka jer njen cilj bila promena vladajućeg režima. A kako je Batistin režim imao tesne veze sa stranim faktorom i kapitalom, pre svega sa onim iz Severne Amerike, ciljevi revolucije postali su i oslobođenje od imperijalizma, te je revolucija dobila i antiimperijalistički ili „antijenkijevski“ karakter. Dalje, planovi za promene na Kubi, koje je proklamovao Fidel Kastro u svom programu, ukazivali su na agrarnu revoluciju. On je, podsetimo, govorio o podeli zemlje onima koji je nisu posedovali, već su je obrađivali kao radnici kod drugih, to jest latifundista. Od antilatifundijske revolucije, Kubanska revolucija je postepeno zadobijala karakter socijalne revolucije. Postajala je sve usmerenija i obuhvatala je šire narodne i radničke mase.

Način borbe koji je dominirao u ovoj revoluciji bile su gerilske borbe. I upravo je gerila ta koja je doprinela ostvarenju konačne pobeđe u završnim borbama revolucije. Za gerilu iz Kubanske revolucije je specifično to što je bila predvođena od srednjeg sloja i sitne buržoazije, koji nisu pripadali nekoj političkoj stranci, dok je njenu osnovu činilo seosko stanovništvo. Gerila se uspešno održavala zahvaljujući podršci naroda, jer je većina stanovništva bila protiv vladajućeg režima. Oslanjanje na seosko stanovništvo tipično je za gerile jer je stvaranje gradske gerile zbog drugačijih uslova teže. Potom, frontalna borba sa protivnikom je u početku izbegavana. Napadano je onda kada bi se stekli povoljni uslovi, koji su omogućavali da se zapleni oružje i oprema. Tek kasnije su razvijene ideje o dužoj oružanoj borbi i prerastanju borbi gerile u ustanak.

Ono što je pogodovalo revoluciji na Kubi bila je i napeta politička situacija, to jest politička kriza u zemlji koja je nastala iz preterane tiranije i posledičnog nezadovoljstva naroda.

Većina istoričara i onih koji su se bavili fenomenom Kubanske revolucije slaže se ipak bez ličnosti kakva je bio Fidel Kastro ova revolucija ne bi bila moguća. On je taj koji je sve pokrenuo i koji je uvideo da postoje uslovi da se ostvare njegovi ciljevi onda kada to niko drugi nije video.

Gradska radnička klasa nije značajnije učestvovala u ovoj revoluciji. Razlog tome jeste što ona nije bila u tako teškoj situaciji kao seoska radnička klasa, koja je, na primer, radila na poljima šećerne trske. Ni Komunistička partija Kube nije učestvovala u revoluciji niti je pomagala pokret Fidela Kastru. Vođe ove partije su smatrale da nema uslova za ostvarenje revolucije i bile su nepoverljive prema njegovom pokretu.

Pobeda Fidela i njegovog pokreta je bila značajna i zbog geopolitičkog položaja koji ima Kuba. U literaturi se često ističe da je to što je ova revolucija ostvarena u državi koja se nalazi tako blizu SAD značajno jer je pokazano da može da se uspostavi red u državi i onemogućiti mešanje jedne svetske sile u njena unutrašnja pitanja. Kuba je tako postala primer drugim državama.

Međutim, u obzir treba uzeti i širu sliku na svetskom nivou, to jest blokovsku podelu sveta, koja je tada još bila aktuelna. Time se, svakako, ne umanjuje činjenica da je Kuba bila prva latinoamerička država koja je uspela da ostvari slobodu. Od izuzetnog je značaja to što je ova revolucija pokrenuta upravo na latinoameričkom tlu, gde je ne samo zahvatila mnoge društvene probleme koji su slični ili zajednički za većinu latinoameričkih zemalja već i, što je još važnije, pružila model za njihovo rešavanje.⁷²

Ove države su stoga dobile ne samo ideje već i vetar u leđa da krenu i one putem revolucije buntovnika Fidela Kastru. Kasnije će se pokazati da su Kastrove želje prevazilazile kubansko ostrvo i tom poglavlju će značajnu ulogu imati i Če Gevara. To, naravno, neće prijeti svetskoj sili sa severa, koja će osetiti da njeni interesi i kapital mogu biti ugroženi.

Samim tim Kastrova revolucija se nije završila sa Batistinim odlaskom, naprotiv – tek je počinjala. Mnogo toga je trebalo uraditi. Ono što im je predstojalo bilo je formiranje i učvršćivanje revolucionarne vlasti i uspostavljanje potpuno novog sistema javne uprave.

Nakon Batistinog bekstva, ime Fidela Kastru proćulo se ne samo van granica Kube već i cele Latinske Amerike. Ceo svet je saznao za njegovo ime i Kubansku revoluciju, čiji značaj ništa ne može umanjiti. Fidel Kastro je već tada postao heroj svih onih koji su mogli da se identifikuju sa kubanskim narodom.

⁷² Košta Vjekoslav /1962/ KUBA, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 103.

5. USPOSTAVLJANJE VLASTI POSLE REVOLUCIJE

Posle pada Batiste, pred Kastrom i njegovim pokretom bio je težak zadatak. Trebalo je formirati vladu, nove institucije i izmeniti strukturu ljudi koji su zauzimali bitne položaje. Jednostavno, očistiti državu od svega što je ostalo posle Batiste, od onoga protiv čega se Kastro borio. Nije bilo lako uspostaviti stabilnu vladu. Nju su uglavnom činili bivši građanski političari. Na osnovu širokog ovlašćenja iz Karakasa, prvi predsednik Kube Urutija postavio je za premijera vlade Hosea Miroa Kardonu, dok je Fidelu Kastru poveren položaj komandanta ustaničke vojske.⁷³

U prvo vreme sastav vlade se često menjao i nije bila doneta nijedna mera socijalnog karaktera. Narod je već počeo da gubi strpljenje i nadu, pa je Urutija postavio na čelo vlade Fidela Kastru, koji je kao predsednik vlade imao dosta šira ovlašćenja. Od tada kreću da se rešavaju najhitniji problemi nacije. Kastro je odmah raspustio Batistinu armiju i njegov represivni aparat, čisteći istovremeno i državne institucije od korupcije, malverzacija i ljudi starog režima.⁷⁴

Prvi zakon je ograničio maksimalnu površinu zemljišta na 400 hektara, što je, dakle, najviše što je neko mogao da poseduje. U pitanju je bila agrarna reforma, koja je postala osnovna reforma revolucije. Međutim, među samim revolucionarima je bio previranja oko vlasti, a u inostranstvu je već bila pokrenuta borba protiv Kastrove vlade.

Umesto da se sukobi sa onima koji su se protivili tome da komunisti uđu u vladu, Kastro je odreagovao tako što je 16. jula podneo ostavku. To je izazvalo burne reakcije javnosti. U celoj državi održavali su se skupovi na kojima je narod zahtevao da se Kastro vrati i nastavi da predvodi revoluciju.

Potom je usledila vest da Urutija više nije predsednik. Novi predsednik je postao Osvaldo Torado. Kastro je ponovo stao na čelo vlade. Kasnije su vršene još neke promene u sastavu revolucionarne vlade, ali je taj proces do marta 1960. godine bio manje-više okončan.

⁷³ Košta Vjekoslav /1962/ KUBA, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 105.

⁷⁴ Lalić Borislav /1976/ KUBA, Izdavačko preduzeće „Rad“, Beograd, str. 16.

Bilo je potrebno napisati niz novih zakona koji bi uređivali državu. Prvi zakon bio je „Ley Fundamental“ (Osnovni zakon). Po njemu je Kuba nezavisna i suverena država u kojoj suverenitet pripada narodu.⁷⁵

Ovaj zakon je odvojio crkvu od države i proklamovao jednakost svih religija. Takođe je bila odvojena sudska vlast, sa tim da su uvedeni posebni sudovi ustaničke vojske. Kasnije mere koje su sprovedene imale su za cilj poboljšanje životnog standarda i uslova života naroda.

Ukinute su političke partije, kirije za iznajmljivanje stanova su snižene za 50 odsto, kako je i obećano pre osvajanja vlasti. Snižena je cena električne energije, mesa, lekova, gasa i drugog, a plate radnicima i javnim službenicima su povećane. Tako je Kubanska revolucija od oslobodilačke borbe počela da prerasta u socijalnu revoluciju.⁷⁶

Osnovano je posebno ministarstvo za povraćaj pokradene imovine. To ministarstvo je vršilo istrage o nezakonito stečenoj imovini i konfiskacije takve imovine. Pored toga, vlada je pod svoju upravu stavila oko stotinu preduzeća, koja su se uglavnom bavila građevinom i koja su u sprezi sa ranijim političkim aparatom Batistinog režima obavljala poslove za državu.

„Urbanistička reforma“ je omogućila da sve dalje poslove izgradnje obavljaju državni organi. Planirano je da se država bavi masovnom izgradnjom stanova, u kojima bi stanarina bila znatno manja i iznosila negde oko deset odsto od ukupne zarade onoga ko iznajmljuje stan. Istovremeno je uređeno da vlasnici koji izdaju stanove mesečno ne mogu da prihodeju više od 600 pezosa. U cilju poboljšanja stambene izgradnje u gradovima, već prvim dekretima revolucionarne vlasti, 17. februara 1959. osniva se Nacionalni institut za štednju i stambenu izgradnju.⁷⁷

Plaže su nacionalizovane i pretvorene u narodne. Posebna pažnja je bila posvećena obrazovanju. Radilo se na opismenjavanju naroda, izgrađeno je dosta novih škola i učionica, a većina kasarni je pretvorena u centre za obrazovanje. Građeni su posebni školski gradovi, gde se posebna pažnja posvećivala praktičnom radu i praktičnoj nastavi, tako da se u okviru tih gradova nalazilo i dosta radionica i sportskih centara.

⁷⁵ Košta Vjekoslav /1962/ KUBA Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 108.

⁷⁶ Lalić Borislav /1976/ KUBA, Izdavačko preduzeće „Rad“, Beograd, str. 16.

⁷⁷ Košta Vjekoslav /1962/ KUBA, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 109.

Nacionalizovane su sve veće domaće i strane firme i banke. Skoro sva američka dobra bila su obuhvaćena nacionalizacijom.

Pomenute promene su dovele do sukoba sa bogatim slojem stanovništva i sa inostranim investitorima čija su ulaganja na Kubi bila velika. Došlo je do zaoštavanja klasnih odnosa i povećanja pritiska od strane Amerikanaca. To je dalo radikalniji tok revoluciji i samo ju je ubrzalo. Kao odgovor na prve radikalne korake kubanske vlade, koji su pogodili i američke ekonomske interese u ovoj zemlji, američka vlada u julu 1960. godine donosi odluku o ukidanju uvoza kubanskog šećera, proizvoda od kog je zavisila kubanska privreda.⁷⁸

Socijalne mere koje su sprovedene imale su za cilj da se stekne što veće poverenje naroda. Takav pristup je doneo revolucionarima dosta uspeha i pored ekonomskih ograničenja.

No, kako su osnovne socijalne mere primenjene, i revolucija postala manje dinamična. Ponovo je počelo da se postavlja pitanje političke nadogradnje revolucionarne vlade. Pošto je vreme odmicalo, počela su politička raslojavanja u samom pokretu „26. jul“. Formiranje jedinstvene političke organizacije nije bilo nimalo lako jer su se stavovi onih koji su joj pripadali razlazili.

S namerom da se uspostavi jedinstvena partija, u martu 1962. godine oformljeno je vrhovno nacionalno rukovodstvo Ujedinjenih revolucionarnih organizacija (ORI). Postepeno je ipak došlo do razvijanja nepoverenja prema onima koji nisu imali marksističku predistoriju, a određeni pripadnici ORI davali su sebi za pravo da smenjuju i postavljaju funkcionere na terenu.

Izbio je, dakle, sukob između onih koji su bili marksisti i onih koji su se borili u toku revolucije, između „starih“ i „novih“. I sam Fidel je apelovao na njih da prevaziđu razlike.

Sve ove sukobe između revolucionarnih snaga podgrevali su faktori iz SAD. Njima nikako nije odgovaralo to što su donete revolucionarne reforme. U SAD se, između ostalog, od samog početka revolucije krenulo u regrutovanje kubanskih građana za kontrarevolucionarne aktivnosti. Ti građani su bili ili oni koji su pobjegli od Batistinog režima ili oni koji su pobjegli od same revolucije. Kontrarevolucionarne aktivnosti je

⁷⁸ Lalić Borislav /1976/ KUBA, Izdavačko preduzeće „Rad“, Beograd, str. 16.

planirala i pripremala severnoamerička Centralna obaveštajna služba (CIA), te su SAD postale centar iz kog se upravljalo kontrarevolucionarnim aktivnostima na Kubi. Iz tog jedinstvenog centra kontrarvolucionarni pritisak išao je u tri osnovna pravca:

- a) direktno od strane Sjedinjenih Američkih Država;
- b) preko kontrarevolucionarnih grupa kubanskih građana i
- c) preko pojedinih latinoameričkih zemalja, to jest američkih regionalnih institucija.⁷⁹

SAD su više puta upućivale Kubi protestne note u cilju zaštite svojih građana i kapitala, a pre svega radi zaštite svojih interesa, koji su na ovom području bili veliki. Međutim, ni sve kontrarevolucionarne aktivnosti nisu delovale protiv revolucionarnih snaga Fidela Kastro.

5.1 PRIVREDA I STRUKTURALNE PROMENE

Za život, privredu i naročito za poljoprivredu od posebnog je značaja bila agrarna reforma, koja je stupila na snagu 3. juna 1959. Ona je predstavljala jedan od osnovnih zakona revolucije. Kako je već napomenuto, ovim zakonom je zemljišni maksimum ograničen na 400 hektara.

Pre revolucije bilo je oko 36 odsto građana koji su posedovali preko 1.000 hektara, dok je većinski deo stanovništva posedovao male komade zemlje. Na velikim posedima preovlađivala je proizvodnja šećerne trske i stočarstvo, tako da je gotovo polovina ukupne nacionalne proizvodnje šećerne trske bila skoncentrisana u rukama svega tri odsto svih proizvođača šećera.⁸⁰

Agrarna reforma je promenila ovakvu sliku jer je, po pomenutom zakonu, sve zemljište iznad dozvoljenog maksimuma podlagalo eksproprijaciji, uz određene izuzetke, kao što su zemljišta dodeljena zadrugama ili opštinama ili ona koja koriste neka javna preduzeća itd.

⁷⁹ Košta Vjekoslav /1962/ KUBA, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 116.

⁸⁰ Košta Vjekoslav/1962/ KUBA, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 128.

Postojao je i Nacionalni institut koji je bio zadužen za sprovođenje agrarne reforme. Ovaj institut je imao zadatak da utvrdi životne minimume, to jest neotuđivo zemljište za svaku porodicu. Zemljište su dobili svi oni koji su se bavili obrađivanjem zemlje.

Agrarna reforma nije ostala samo mrtvo slovo na papiru i na Kubi je bila sprovedena radikalno. Državno dobro je bila osnova na kojoj se zasnivala poljoprivreda i na njemu su radnici radili za platu koju su dobijali od države. Poljoprivredne zadruge su se uglavnom bavile proizvodnjom šećera, jer su ih većinom činili radnici sa plantaža šećerne trske. Zadrugom je upravljao poseban upravni organ, koji se sastojao od osam članova koje su birali pripadnici zadruge. Svaki od njih je imao različita zaduženja: neki su bili zaduženi za proizvodnju, drugi za personalna pitanja, teći za javni red itd. U zadružnim selima su postojale sve neophodne institucije, kao što su škole, bolnice i drugo.

Sve mere i promene u poljoprivredi dovele su do znatnog povećanja proizvodnje. Posebno je bio primetno povećanje proizvodnje pirinča, pamuka i stoke. Posebna pažnja poklonjena je i obnavljanju šuma. A svemu tome dosta je doprinelo i ulaganje u mehanizaciju: traktore, buldožere, kombajne i avione za zaprašivanje.

Ono što je bilo od posebnog značaja za pozitivne rezultate revolucije bilo je poboljšanje socijalnih prilika na selu. Veliki broj seoskog stanovništva je opismenjen, otvorene su mnoge škole i sprovedeni programi koji su mnogo doprineli povećanju broja pismenih. Organizovana je nacionalna kampanja za opismenjavanje, tako da je nepismenost na Kubi gotovo iskorenjena.

Školovanje je postalo besplatno i organizovano na potpuno drugačiji način. Škole su preseljene na selo i u njima su učenici pored učenja i radili. Svaka škola je imala na raspolaganju oko 500 hektara zemlje i sve potrebne poljoprivredne alatke, traktore itd. Postojale su dve smene, tako da je bilo omogućeno da, dok jedni rade, drugi uče i obrnuto.

Oni su ostajali tamo skoro cele nedelje, tamo su učili, radili, hranili se i spavali. Pored toga, u školama su postojali i sportski tereni jer se dosta pažnje poklanjalo i bavljenju sportom. Ovakav način organizovanja školstva je omogućavao da škole praktično pokriju svoje troškove.

Posebna pažnja se poklanjala tome da mladi ljudi, koji su bili osnovna snaga revolucije, razviju novi način razmišljanja i života koji bi bio oslobođen od uticaja koji je

ranijih godina dolazio iz SAD. U skladu sa tim su bili prilagođeni i gotovo svi kulturni sadržaji na Kubi. Pored udžbenika i priručnika, najviše su se izdavale knjige za koje se smatralo da će svojom porukom i sadržajem doprineti prosvećivanju i idejno-političkom obrazovanju kubanskih građana, posebno mlađih generacija.⁸¹

Paralelno sa merama agrarne reforme, odvijao se i proces nacionalizacije. Pored banaka, čija je funkcija proglašena javnom i isključio poverena državi preko Nacionalne banke, u ruke države došla je i celokupna spoljna trgovina i oko dve trećine unutrašnje.⁸² Upravljanje nacionalizovanom imovinom sprovodili su uglavnom Nacionalni institut i pojedina ministarstva.

U početku, posle uspostavljanja vlasti, nije postojao jasan cilj ni plan koji bi trebalo sprovesti za unapređenje privrede na Kubi. Osim agrarne reforme i nacionalizacije, nije bilo drugih jasnih privrednih usmerenja.

Planirano je da se dostigne nivo proizvodnje koji bi omogućio samosnabdevanje jer se dosta toga uvozilo u periodu pre revolucije, posebno masti, zbog čega je rađeno na razvoju proizvodnje svinja u okviru stočarstva. Postojala je i kontrola uvoza nekih proizvoda, a na neke proizvode, poput automobila, foto-aparata i luksuznih proizvoda, bila je stavljena zabrana uvoza.

Ti proizvodi su dolazili uglavnom iz SAD, jer su pre revolucije glavni trgovinski partner Kube bile SAD. Trgovinska povezanost ove dve zemlje postala je osnova za ekonomski pritisak koji su SAD vršile na Kubu posle promene vlasti. Kasnije je cela spoljna trgovina bila pod kontrolom posebne uvozno-izvozne banke, sve do formiranja Ministarstva za spoljnu trgovinu.

Pored robne razmene, za Kubu je odnos sa SAD veoma značajan i zbog turizma. Iako ovo ostrvo ima mnogo razvojnog potencijala u pogledu turizma, turizam je nakon blokade SAD sveden na minimum.

Jedan od proklamovanih ciljeva razvoja privrede novoformirane države bilo je i razvijanje industrijske proizvodnje. U skladu sa tim, formirano je i Ministarstvo industrije. Industrijalizacija u okviru samoupravljanja, kao i ranije, za zadatak je imala

⁸¹ Lalić Borislav /1976/ KUBA, Izdavačko preduzeće „Rad“, Beograd, str. 26.

⁸² Košta Vjekoslav /1962/ KUBA, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 144.

trajno proširivanje društvenog sektora i „prevođenje“ svih takvih ostataka iz privatnog u socijalistički sektor.⁸³

Kuba je dosta poznata u svetu i po svom duvanu i cigaretama iz Havane. Tradicionalna proizvodnja cigareta nastavljena je i posle pobeđe revolucije. Ovaj proizvod je i dalje bio tražen u svetu i izvoz cigareta je povećan za pet puta u odnosu na period pre revolucije. Iako u tom periodu industrija prehrambenih proizvoda i dalje predstavlja osnov tekućeg privrednog razvoja, u dugoročnijim stremljenjima glavni akcenat i orijentacija stavljaju se sve više na razvoj metalurgije, brodogradnje, hemijske industrije (na bazi derivata šećera) i elektronike (automatike).⁸⁴

Posle pada Batiste, jedan od većih problema nove vlade bile su novčane rezerve, posebno one u devizama, jer nova vlada nije nasledila mnogo novca od starog režima. Bilo je neophodno stvoriti veće devizne rezerve. To je delimično i ostvareno sprovođenjem pomenutih mera. Takođe su od pomoći za ublažavanje teške ekonomske situacije bili krediti koje su Kubi davale socijalističke zemlje. Pored ostalih, Kina je država koja je dala beskamatni zajam Kubi.

Međutim, kako je postojao manjak sopstvenih novčanih rezervi, nije se mnogo razmišljalo o pametnom ulaganju novca koji je došao iz kreditne pomoći drugih država. Tako je nastalo dosta grešaka u privrednom i industrijskom razvoju, gde nisu dobro sagledane sopstvene mogućnosti.

Bilo je prvenstveno potrebno obezbediti osnovne sirovine neophodne za proizvodnju, što nije učinjeno. Isto tako, lokacije na kojima se proizvodilo nisu bile odgovarajuće i došlo je do predimenzionirane proizvodnje nekih proizvoda u težnji da se država oslobodi od uvoza gotovih proizvoda. Još jedan od problema bio je i stručan kadar, budući da je veliki broj školovanih i stručnih ljudi napustio Kubu u toku vladavine Batiste i revolucionarnih borbi.

Organizacija proizvodnje je takođe bila slaba strana mlade kubanske države. Nove vlasti su bile prinuđene da izdvajaju znatna sredstva za vojne potrebe kako bi se revolucija i dalje sprovodila. Ne manje važno, nedostajali su rezervni delovi za mehanizaciju, koja je uglavnom bila uvezena iz SAD. Preorijentisanje na uvoz iz

⁸³ Milić Vladimir /1978/ REVOLUCIJA I SOCIJALNA STRUKTURA, Mladost, Beograd, str. 163.

⁸⁴ Košta Vjekoslav /1962/ KUBA, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 150.

socijalističkih država nosilo je sa sobom svoje teškoće, postojao je problem transporta, nepoklapanja voznog i mašinskog parka itd.

Kako bi se izvukla iz ove krize, vlada je usvojila mere koje nisu bile popularne među stanovništvom, poprilično iscrpljenim prethodnim režimom i njegovim slamanjem.

Uvedena je racionalizacija hrane i nekih osnovnih životnih namirnica. Ono što je mučilo stanovništvo najviše bila je roba za ličnu potrošnju, zbog čega je vlada posebno radila na tome da omogući proširenje uvoza baš tih sredstava.

Zbog pritiska sa severa i potreba odbrane revolucije, u prvim godinama nove države nije se radilo na izgradnji novih državnih institucija. Svoj prvi ustav Kuba je dobila čak 17 godina od pada Batiste, a u međuvremenu na Kubi niti je bilo predsedničkih ili lokalnih izbora niti je postojao parlament.

U tim godinama vlast se oslanjala na ustaničku vojsku, revolucionarna vlada je bila i izvršna i zakonodavna. Pošto nije postojao parlament, upravljalo se na osnovu govora Fidela Kastru, u kojima se on obraćao narodu i predstavljao mere koje je neophodno sprovesti.

Od jeseni 1965. godine, kada je obrazovana Komunistička partija Kube, glavni nosioci vlasti bili su revolucionarna vlada i Centralni komitet ove partije, tim pre što uloga države i partije ni prethodno nije bila odvojena, niti su njihove nadležnosti razgraničavane.⁸⁵

Teške godine formiranja kubanske privrede i reorganizacije celokupnog društva i institucija, kubanski narod je uspeo da preživi pre svega zahvaljujući svojoj odlučnosti da po svaku cenu da sačuva osvojenu nezavisnost. Ova mala država ostala je, naime, sama na zapadnoj hemisferi jer su sve države osim Meksika prekinule diplomatske odnose sa njom. No, zahvaljujući pomoći svojih novih prijatelja iz socijalističkog sveta, Kuba je uspela da ne poklekne pod pritiscima i da opstane.

⁸⁵ Lalić Borislav /1976/ KUBA, Izdavačko preduzeće „Rad“, Beograd, str. 17.

6. INTERVENCIJA SAD U ZALIVU SVINJA

Kako je već napomenuto, mere koje su primenjene na Kubi posle Kastrove pobeде u velikoj meri su pogodile interese stranih kompanija, pri čemu su najviše bile oštećene kompanije iz SAD. Kako bi prekinule procese na Kubi koji su počeli sa Kastrovim dolaskom na vlast, SAD su na svom tlu okupljale i obučavale kontrarevolucionarne snage.

Kontrarevolucionarne snage su tražene pre svega među izbeglicama sa Kube, protivnicima Kastrovog režima. Na tlu SAD je više meseci razrađivana invazija na Kubu koju bi sproveli pripadnici ovih grupacija. Osnovni plan invazije podrazumevao je uspostavljanje mostobrana na obalama ostrva, ubrzano povezivanje sa navodno snažnim i brojnim antikastrovskim snagama na samom ostrvu i, uporedo sa ovim vojnim akcijama, političko proglašavanje nove „demokratske“ vlade Kube.⁸⁶

SAD su od početka revolucije koristile druge latinoameričke zemlje kako bi vršile pritisak na Kubu. U CIA je čak postojala posebna divizija CIA za zapad koja je bila zadužena za paravojne operacije u kriznim područjima na teritoriji Latinske Amerike, a Kuba je svrstavana upravo u ta područja. Četvrti odsek ove divizije bio je zadužen za Kubu i on je centre za obuku paravojnih jedinica napravio u Panami.

Ono što je prethodilo invaziji na Kubu bilo je bombardovanje kubanskih gradova San Antonija de los Banjosa, Santijaga de Kube i Havane 15. aprila 1961. Bombardovani su vojni aerodromi, skladišta i magacini kubanske vojske. Bombardovanje je izvršeno avionima tipa B-26. Takvim avionima je raspolagala i kubanska vojska jer su ih Amerikanci kao pomoć bili uputili Kubi u vreme Batistine vlasti.

Iako su Amerikanci koristili te avione u Drugom svetskom ratu, američka vlada je ipak negirala učestvovanje u bombardovanju Kube. Predsednik Džon Kenedi je neposredno pred bombardovanje izjavio da američka vlada neće dozvoliti napade na Kubu sa svoje teritorije. Vest o bombardovanju Kube je obišla svet, a prenošeno je da je Kubu bombardovao nepoznati napadač. Vest je bila toliko senzacionalna da je nije

⁸⁶ Košta Vjekoslav /1962/ KUBA, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 118.

nadmašio ni prvi let čoveka u kosmos, koji je ruski kosmonaut Jurij Gagarin uspešno obavio tih dana.

Kastrova vojska je, međutim, bila u pripravnosti i odlučno je dočekala bombardovanje, koje na kraju nije dalo očekivane rezultate. Kubansko vazduhoplovstvo nije bilo uništeno, te se u SAD razmatrao drugi napad iz vazduha kako bi se završilo ono što je započeto prvim, ali do drugog napada nije došlo zbog osude svetske javnosti. Bombardovanje je predstavljalo pripremu za invaziju, a njegov cilj je bio da se unište sve kubanske vojne letelice i pomorske snage koje bi mogle da ugroze invaziju.

Pretpostavljalo se da će doći do opšteg narodnog ustanka i pobune vojske i policije, te da će Kastrov režim biti svrgnut za nekoliko nedelja. Ukoliko se to ne bi dogodilo, zauzeto područje bi se iskoristilo za formiranje privremene kubanske vlade koju bi američke države priznale i pružile joj vojnu pomoć. Tada bi se stvorili i uslovi za vojnu intervenciju SAD kojom bi se Fidel Kastro oborio s vlasti.

Pošto je bilo malo pilota kubanske nacionalnosti koji su bili obučeni da upravljaju avionima koje su SAD nameravale da koriste u invaziji, bilo je neophodno angažovati dobro obučene američke pilote. Korišćeni su bombarderi tipa B-26, letelice tipa C-54 i transporteri tipa C-46.

Kubanski piloti su bili obučeni za upravljanje bombarderom tipa B-26 jer su oni korišćeni i u kubanskom vazduhoplovstvu, ali opet nije ih bilo dovoljno ni za to, pa su angažovani američki piloti, koji su tokom napada bili vođe letaća.

Međutim, ni Kastro nije bio nespreman, znao je da i mala sitnica može da posluži kao povod za napad. Od deset misija, koliko je bilo poslato na Kubu u cilju prikupljanja obaveštajnih podataka i sabotaža, samo su dve bile uspešne.

Ipak, vojni vrh SAD je bio ubeđen da se Kastрова vlada može oboriti direktnom američkom intervencijom. Ono čega su se plašili bio je problem koji bi time stvorili na diplomatskom i političkom planu, jer bi ugled SAD bio poljuljan u očima latinoameričkih zemalja.

U aprilu 1961. godine SAD izdaju „Belu knjigu“ o Kubi. „Bela knjiga“ je bila dosta nelogičan dokument jer je u njemu otvoreno pružena podrška pripadnicima pokreta „26. jul“, koji su srušili Batistin režim. U svetu je, s druge strane, ovaj dokument shvaćen kao otvorena pretnja SAD Fidelu Kastru.

Posle toga usledilo je objavljivanje da je formirana vlada u izgnanstvu i da je za novog predsednika Kube proglašen Miro Kardona, koga su navodno izabrale kubanske izbeglice u SAD. To formiranje vlade u izgnanstvu nagoveštavalo je da će invazija na Kubu uskoro početi.

Odlučeno je da se invazija odvija u dve faze: prva je podrazumevala prebacivanje invazionih snaga na Kubu i nosila je naziv „Bumpy road“ (Džombasti put), a druga je podrazumevala angažovanje ovih snaga na obali Kube i nosila je naziv operacija „Zapata“, po poluostrvu Zapata, gde bi se dogodilo iskrcavanje.

Planirano je da se u okviru faze „Džombasti put“ isporuče najveće količine opreme i neophodnih zaliha, ali bez iskrcavanja teškog naoružanja. Operaciju je trebalo izvesti neprimetno i bez većih poteškoća i gubitaka u toku noći kako bi se brodovi već u zoru povukli na more. U slučaju neuspeha, SAD bi se ogradile od nje i okarakterisale je kao avanturu kubanskih emigranta koju su oni sprovedi sami, bez pomoći SAD.

Ukoliko bi prva faza bila uspešna, prešlo bi se na drugu fazu, operaciju „Zapata“. Konačan izbor je pao na poluostrvo Zapata i Zaliv svinja (Bahía de Cochinos). Ovo močvarno područje je strateški bilo najpogodnije jer močvare koje opkoljavaju Zaliv svinja nisu bile prohodne za pešadiju niti za vozila. Zbog toga bi invazione snage, sa jedne strane, bile potpuno izolovane, dok bi se istovremeno nalazile u blizini centra ostrva. U okviru ostrva nalazio se naselje Hiron, a postojali su i manji aerodrom i putna mreža i reka. Iskrcavanje je planirano između tri plaže koje su dobile šifrovane nazive Plava plaža, Zelena plaža i Crvena plaža.

Brodovi su 14. aprila 1961. isplovili iz luke Porto Kabezas i uputili se ka Kubi. U pitanju su bili brodovi „Karibi“, „Atlantiko“, „Hjuston“, „Rio Eskondido“, „Blagar“ i „Barbara Džej“.

Prilikom pristajanja na obalu, susreli su se sa nekoliko policijskih patrola koje su bile u izvidnici. Odmah su otvorili vatru na te patrole i eliminisali ih. Pošto je došlo do pucnjave prilikom iskrcavanja na plaže naspram Hirona, invazione snage nisu više imale na svojoj strani faktor iznenađenja. Bilo je samo pitanje vremena kada će se pojaviti Kastrove snage i nisu znali da li će uspeti da zauzmu planirane položaje pre nego što se to dogodi. I pored još nekih problema na koje su naišli invazionistički brodovi, ipak je došlo do iskrcavanja ljudstva i opreme pre zore na Plavu i Zelenu plažu.

Na Crvenoj plaži situacija je bila komplikovanija. Prilikom iskrcavanja na obalu došlo je do više susreta sa kubanskim snagama i više puta je otvarana vatra sa obe strane. Njih je na obali dočekaio Bataljon 339, sa komandantom Hoseom Romanom Gonzalesom na čelu, koji je među prvima obavestio Havanu da je došlo do iskrcavanja invazionih snaga na obale Kube. Iskrcavanje na Crvenu plažu je znatno kasnilo jer je bilo konstantno ometano neprijateljskom vatrom. Ta pucnjava je bila jasan znak da su Kubanci očekivali invaziju i da neće za nju saznati tek sledeći dan, kako je američko rukovodstvo planiralo.

Kada je čuo za iskrcavanje neprijateljskih snaga, Kastro u prvi mah nije znao tačno na kom mestu su planirali da se iskrcaju. Već 17. aprila u zoru bilo je jasno da protivnik svim svojim snagama napada samo jedno mesto. Snage Kastrove armije su hitno upućene ka plaži Hiron na poluostrvu Zapata.

Obaveštajci iz CIA nisu imali tačnu predstavu o situaciji u močvarnoj oblasti Zapate. Oni su smatrali da je Hiron teško pristupačno ribarsko selo gde invazione snage ne bi toliko bile primećene. Međutim, oni nisu znali da su tamo bili u toku veliki građevinski radovi i da su putevi koji su do njega vodili bili popravljeni. Takođe, močvarni deo koji je trebalo da im predstavlja prirodni zaklon pretvorio se u problematičan predeo u kom se invazione snage nisu baš najbolje snalazile.

Kastro je znao da mora što hitnije da deluje i njegov cilj je bio da odbrambene snage uđu što dublje u Crvenu plažu kako bi se uspostavila linija odbrane. U ovoj zoni su se nalazile grupe naoružanih radnika koje su mogle da uskoče u pomoć odbrambenim jedinicama. Te grupe su se prve sukobile sa agresorom. Bataljon milicije „Kamilo Sijenfuegos“ zaustavio je prve jedinice invazionih snaga. Vrlo brzo će upravo mesto prvog kontakta milicije sa invazionim trupama postati epicentar čitavog bojišta, što će presudno uticati na sudbinu svih daljih operacija.⁸⁷ Nešto malo kasnije komandu u ovoj oblasti je preuzeo lično Fidel Kastro.

Planirano je da invazioni avioni izbace naoružanje i padobrance kako bi se na ključnim tačkama presekle komunikacije od severa ka plažama. No ova akcija nije tekla po planu. Kada su se padobranci našli iznad mesta gde je trebalo da skoče, Kastrove snage su već bile dospele duboko među njihove snage. Veliki deo kontejnera sa opremom

⁸⁷ Lazarević Slobodan /2003/ ISKRCAVANJE U ZALIVU SVINJA, Službeni list SCG, Beograd, str. 95.

je pao u močvaru i nikada nije pronađen. Posle opreme iskakali su padobranc, ali samo je mali broj padobranaca uspeo da se uspešno prizemlji.

Vojni vrh je živeo u ubeđenju da postoje neki tajni putevi kroz močvaru Zapate za koje jedino Kastro zna i da se sem pešadijskih kroz nju ne mogu probiti druge jedinice.⁸⁸ A zapravo nikakvi posebni pravci nisu postojali, već je Kastro vrlo brzo shvatio šta se događa, pa je naredio da se glavne snage odbrane rasporede ka Crvenoj plaži. Pošto su njegove snage došle do glavnine invazionih snaga, padobranski desant nije uspeo. Iako su iskočili na planiranim mestima, bilo je potrebno da uđu dublje u teritoriju Kube, jer su ovako Kastrove snage uspele da im prekinu komunikaciju. U SAD se pretpostavljalo da je Kastro na neki način bio obavešten o invaziji jer je odgovor na nju bio neverovatno brz.

U toku noći Kastro je naredio da kubanski avioni polete pre zore i da napadnu brodove koji su sa mora pružali podršku invazionim snagama. Avioni su vrlo brzo naneli veliku štetu brodovima.

Posebno se istakao pilot Enrike Kareras. On je uspešno leteo na sva tri tipa borbenih aviona: i na B-26, i na T-33, i na „morskim furijama“. Avion tipa T-33 uglavnom je korišćen za obuku pilota i njegove mogućnosti su bile zanemarene od strane rukovodstva invazije. Ono od čega su oni strahovali bili su sovjetski avioni tipa MIG. Ali upravo je T-33 u kombinaciji sa pilotom Karerasom zadao je teške udarce brodovima invazionih snaga. On je najpre u naletu uspeo da ošteti brod „Barbara Džej“, koji je počeo da propušta vodu, a zatim je pogodio brod „Hjuston“, izazvavši na njemu požar. Dim koji se nalazio oko broda učinio da on bude lakše uočljiv i omogućio da ponovo bude pogođen sa dve nove rakete.

Posle ovog podviga, pilot Kareras je u drugom naletu naneo nepopravljivu štetu brodu „Hjuston“, koji se nasukao na obalu. Na nasukanom „Hjustonu“ nalazile su se zalihe hrane, lekova i opreme, a pre svega, on je bio pun oružja. Kako se skoro sve naoružanje invazionih snaga nalazilo upravo na tom brodu, „Hjuston“ je bio veliki uspeh Havane i isto tako velika greška Pentagona, jer oružje nije raspoređeno na više brodova.

Snagama koje su se nalazile na obali je u borbi sa Kastrovom armijom ponestajalo municije, pa je bilo pitanje života i smrti doći do broda punog borbenog arsenala. Takođe

⁸⁸ Lazarević Slobodan /2003/ ISKRCAVANJE U ZALIVU SVINJA, Službeni list SCG, Beograd, str. 99.

je i Kastro video mogućnost snabdevanja oružjem upravo u tom brodu. Bilo je samo pitanje koja će od ove dve strane prva doći do broda.

Sličan scenario zadesio je i brod „Rio Eskondido“, koji je, nakon što je pogođen i u eksploziji prepolovljen na dva dela, potonuo. Na ovom brodu se nalazilo dosta zaliha avionskog goriva kao i glavno telekomunikaciono vozilo. U tim trenucima invazionim snagama su još preostali brodovi „Karibi“, „Atlantiko“, oštećeni „Barbara Džej“ i „Blagar“.

Preko radija Kastro se obratio svojim građanima i rekao da je otpočela invazija na Kubu i pozvao ih da oružjem pruže otpor neprijatelju. On je u jednom kasnijem obraćanju narodu direktno okrivio SAD za agresiju. S druge strane, jedna radio-stanica u Njujorku je prenela vest da je dr Miro Kardona proglašen za predsednika privremene kubanske vlade i da se nalazi na putu za Kubu.

Regularna Kastrova armija zadavala je teške udarce neprijatelju. Tenkovska kolona je napredovala sa severa i dospela do raskrsnice koja vodi ka Crvenoj plaži. Na tom mestu došlo je do tenkovske bitke, koja je ostala upamćena kao bitka kod Rotonde.

Posle tenkovske bitke, Kastro pokreće pešadiju, a invazione snage, koje su već tada potrošile veliku količinu oružja, povlače se. Pritisak kubanske armije nije jenjavao. Premda nisu bili dobro obučeni za korišćenje naoružanja kojim su raspolagali, pripadnici kubanske armije su bili dosta brojniji od invazionih snaga. Krenule su nove paljbe i novi napadi dok neprijatelj nije ispraznio sanduke sa municijom i bio prinuđen na povlačenje na Hiron.

U Vašington je došla vest o nepovoljnom razvoju situacije na Kubi. Snage Kastrove armije su bile mnogo jače i brojnije nego što je CIA pretpostavljala da će biti. Ni narodni otpor protiv Kastroa nije se javio u meri koja je bila neophodna za podizanje ustanka. Taktičke pozicije su bile slabe i prirodni uslovi močvarnog predela nisu im išli naruku. U SAD se pretpostavljalo da podrška koja bi bila poslata ne bi mogla lako da se identifikuje, a ljudstvo koje je dolazilo iz SAD imalo je naredbu da se ogradi od povezanosti Vlade SAD sa invazijom. Međutim, glavno pitanje je bilo da li da SAD rizikuju otvorenu intervenciju na Kubi.

Neprijateljski avioni su 19. aprila bombardovali Centralu „Australija“. Predsednik Kenedi je odobrio nalet šest mlaznjaka sa „Eseksa“ nad Zalivom svinja. Odobreno je pak

da ti naleti traju samo jedan sat. Američki mlaznjaci tipa „sajber“ su već u prvom naletu jedinicama regularne kubanske armije naneli velike gubitke.⁸⁹

Kako su piloti koji su već učestvovali u napadima bili iscrpljeni, bilo je neophodno angažovanje američkih pilota. Među njima je bio je pilot Tomas Pit Rej, koji je, pošto je u naletu bio oboren i pao na zemlju, ubijen. Zanimljiva je činjenica da je njegov leš bio zamrznut i 19 godina čuvan u Institutu za sudsku medicinu u Havani kao dokaz agresije SAD na Kubu.

U završnoj fazi borbe na Hironu Kastrove snage su napravile обруč oko preostalih invazionih snaga, uz istovremeno dejstvo iz vazduha, gde su korišćeni sovjetski avioni tipa MIG. To je bila i definitivna pobjeda nad agresorima. Nekolicina ljudi koji su preživeli taj poslednji napad Kastrove armije pobjegla je u planine i močvare, uništavajući za sobom ono malo opreme što je bilo ostalo. Odredi milicije su u jurišu srušili i mostobran neprijatelja, to jest njihovo poslednje uporište.

Fidel Kastro se obratio svom narodu preko radija Havane i u saopštenju rekao da je trijumf potpun, a neprijatelj likvidiran. Revolucija je pobedila – poručuje se u saopštenju – iako je pobjeda praćena većim brojem žrtava boraca, heroja revolucionara, koji su se suprostavili najamnicima i napadali ih bez prestanka, uništivši za manje od 72 časa vojsku koju je imperijalistička vlada SAD dugo pripremala.⁹⁰

Poraz koji su SAD i invazione snage doživele u Zalivu svinja bio je sramota za Belu kuću i Vladu SAD. Organizovana invazija nije dala očekivane rezultate, a Amerikanci nisu čak uspeli ni da prikriju umešanost SAD u celu misiju. Za sve to je najveću odgovornost imala CIA jer je dosta poslova obavljala na svoju ruku bez dozvole državnih čelnika. Operacija u Zalivu svinja je započela pre dolaska na vlast predsednika Kenedija, a po njegovom dolasku je nastavljena.

S pojavljivanjem mnogih nelogičnosti, postalo je nemoguće prikriti američku umešanost u invaziju. Rojters je, na primer, javio da se predsednik Kenedi sastao sa šefom kubanskih izbeglica u SAD dr Kardonom, koji se u Vašington vratio iz Majamija,

⁸⁹ Lazarević Slobodan /2003/ ISKRCAVANJE U ZALIVU SVINJA, Službeni list SCG, Beograd, str. 155.

⁹⁰ Lazarević Slobodan /2003/ ISKRCAVANJE U ZALIVU SVINJA, Službeni list SCG, Beograd, str. 170.

sa još pet funkcionera svog izbegličkog saveta.⁹¹ To se nije poklapalo sa ranijim saopštenjem da se dr Kardona nalazi na Kubi uz ostale snage invazije.

Istina je bila da je CIA sklonila Kardonu i članove planirane privremene vlade u blizini aerodroma Opa Loka i tamo ih držala praktično protiv njihove volje. Sve što je u njihovo ime saopštila CIA, oni su prvi put čuli kada i javnost, preko radija.

Iz Gvatemale je istovremeno stigla vest da je tamošnja vlada izdala saopštenje u kome poručuje da više ne želi da se njeno tlo koristi za pripreme diverzanata, te da daje krajnji rok da sve strane trupe napuste njenu teritoriju do juna meseca.⁹²

Pošto je došlo do propasti operacije u Zalivu svinja, rukovodstvo operacije je želelo da izvuče sve preživjele koji su ostali na prostoru Kube. To je bilo neophodno kako bi sprečili da ti ljudi padnu u Kastrovo zarobljeništvo i odaju poverljive informacije o operaciji i umešanosti SAD u nju. Državni vrh SAD i CIA su stoga odmah pokrenuli akciju izviđanja, otkrivanja i spasavanja preživelih pripadnika invazionih snaga. Na Kubu je poslato više agenata CIA s naređenjem da sprovedu ovu akciju.

U Kastrove ruke palo je oko 1.000 zarobljenika. Svi uhvaćeni su prvo saslušavani u Hironu, a potom su odvođeni u Havanu, gde su i zvanično prolazili kroz mukotrpan proces ispitivanja, saslušanja i suđenja. Saslušavanje se odvijalo danima pred televizijskim kamerama.

Kastro je u tim prvim sedmicama saslušanja rekao Amerikancima da je spreman da skoro sve te zarobljenike, sem onih koji su ranije na Kubi okrvavili ruke, vrati kući, s tim da u zamenu za svakog dobije po traktor.⁹³ Amerikanci su taj zahtev u prvi mah smatrali ponižavajućim i tek su ga kasnije prihvatili. Pripadnici CIA su uspjeli da pronađu i evakuišu određen broj svojih ljudi, a za zarobljenike u Havani u zamenu su slali robu, koja je uključivala lekove, hranu i opremu.

U Beloj kući je predsednik Kenedi već 20. aprila sazvao sednicu kabineta. On je potom pozvao generala Maksvela Tejlora da istraži način na koji je vođena operacija u Zalivu svinja, odlučivši da i pre okončanja istrage napravi čistku u CIA.

Agencija je želela da opere ruke od odgovornosti, pa je počeo pravi rat izveštajima. „Tejlorov izveštaj“ o Zalivu svinja je, naime, dospao u žižu interesovanja i zbog svoje

⁹¹ Lazarević Slobodan /2003/ ISKRCAVANJE U ZALIVU SVINJA, Službeni list SCG, Beograd, str. 171.

⁹² Lazarević Slobodan /2003/ ISKRCAVANJE U ZALIVU SVINJA, Službeni list SCG, Beograd, str. 171.

⁹³ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 110.

neobične sudbine: usvojen je svega dva meseca nakon fijaska invazije na Kubu, 13. juna 1961, ali je ostao van pogleda javnosti punih 20 godina (do 1981).⁹⁴ CIA je verovala da se sa Kenedijem može uspešno manipulirati, ali se ispostavilo da Kenedi nije upao u zamku. On je posle formiranja istražne komisije smenio čelne ljude CIA.

Mnogi američki autori su smatrali da su iste grupe ljudi koje su želele da osvoje Kubu – CIA, izbeglice sa Kube kojima Kastrov režim nije odgovarao i mafija kojoj su kockarnice i drugi poslovi ostali na Kubi – učestvovali u ubistvu predsednika Kenedija.

Predsednik SAD Kenedi ubijen je u atentatu 22. novembra 1963, za razliku od predsednika Republike Kube Fidela Kastro, koji je preživeo sve atentate koje je planirala i sprovodila CIA i nadživeo sve rukovodioce CIA iz perioda invazije u Zalivu svinja.

Američka invazija u Zalivu svinja, zbog nerazjašnjenosti odnosa između rukovodstva SAD i rukovodstva CIA iz tog perioda i njihovih sukobljenih interesa i ciljeva, i danas izaziva podjednaku pažnju i interesovanje javnosti. A kao njena najveća posledica može se smatrati to što je ova invazija otisnula Kubu ka SSSR-u. Sam Kastro je izjavio da na početku revolucije nije bio komunista. Tek pošto je zbog blokade morao da traži sovjetsku ekonomsku pomoć, a posle invazije i oružanu, on se okrenuo ovoj ideologiji. Došlo je do potpunog zaokreta u revoluciji i ona je dobila socijalistički karakter.

Greške američke politike prema Kubi dovele su, dakle, naposljetku do toga da ona padne u ruke njihovim najvećim hladnoratovskim neprijateljima. A posledice tih grešaka posebno će se ispoljiti u periodu raketne krize na Kubi.

6.1 ULOGA KUBE U HLADNOM RATU

Posle Drugog svetskog rata odnosi u svetu su se zaoštrili, posebno između velikih sila. Taj period zaošrenih odnosa između, prvenstveno, SAD i SSSR-a naziva se hladni rat. U osnovi hladnog rata, kao uostalom i svakog sukoba, stajali su suprotstavljeni interesi. Ove dve velike sile, borile su se, naime, za uticaj u mnogim zemljama sveta. Mogućnost novih sukoba, koja je bila sadržana u borbi između dve svetske sile, izazivala je opštu nesigurnost.

⁹⁴ Lazarević Slobodan /2003/ ISKRCAVANJE U ZALIVU SVINJA, Službeni list SCG, Beograd, str. 193.

Ideološki sukob između komunizma i kapitalizma započeo je 1917. godine, nakon ruske revolucije, kada se SSSR izdigao kao prva velika komunistička sila. Tada su rusko-američki odnosi zapali u krizu, što je stvorilo tenziju koja se osećala svuda u svetu.

Hladni rat je trajao nekoliko decenija nakon Drugog svetskog rata i njegova glavna karakteristika bila je trka u naoružanju. Po izbijanju ovog rata došlo je do blokovske podele sveta. Velike sile su, naime, imale interes da se oko njih okupi što veći broj manjih zemalja koje su imale slične interese. Oko SAD su se okupljale kapitalističke zemlje, čiji je glavni cilj je bio da se spreči širenje komunizma, dok su se, s druge strane, oko SSSR-a okupljale socijalističke zemlje. Ovi blokovi nazivali su se zapadni i istočni blok.

Tada je otpočelo sukobljavanje ovih blokova, to jest takmičenje u svemu mogućem. Hladni rat je vođen na razne načine, ali ipak nikada nije došlo do oružanog sukoba, iako je glavno takmičenje bilo u naoružanju. Ovo takmičenje donelo je i značajne napretke u kulturi, sportu, nauci, tehnologiji i drugom, budući da su se obe strane trudile da budu bolje kako bi se suzbio uticaj druge strane.

Period hladnog rata karakteriše i stvaranje NATO-a, čije su članice bile kapitalističke države, i sklapanje Varšavskog pakta, koji je okupljao komunističke zemlje. Varšavski pakt, nasuprot NATO-u, stvoren je prema ideji besklasnog društva u kome bi se sve delilo podjednako. U toku hladnog rata bila je vrlo razvijena i špijunaža, a takođe su korišćene i pretnje. Posebno zanimljiva karakteristika hladnog rata bila je trka u istraživanju svemira, a kao jedan od njegovih glavnih simbola biće upamćen Berlinski zid.

Najveća potencijalna opasnost hladnog rata bila je razvijanje nuklearnog oružja i njegovo aktiviranje. Za razliku od lokalnih sukoba, paranoja u vezi s nuklearnim oružjem pogodila je sve zemlje sveta. Korejski rat, Vijetnamski rat i rat SSSR-a protiv Avganistana bili su slučajevi kad je napetost između dve ideologije prerasla u oružani sukob. SAD i SSSR često u njima nisu učestvovali direktno nego kroz naoružavanje drugih zemalja. Značajnu ulogu u hladnom ratu imala je i Kuba i kubanska kriza.

6.1.1 ODNOS KUBE SA SAD

Na pritisak CIA i Pentagona posle neuspeha u Zalivu svinja, predsednik Kenedi je 1961. odobrio još jednu tajnu operaciju CIA za borbu protiv Kastrovog režima na Kubi. Ta operacija dobila je naziv „Mungos“. Operacija „Mungos“ je bila sveobuhvatna, a takav naziv je nosila jer je predviđala 33 vrste akcija protiv Fidel Kastru, koliko i ima vrsta mungosa. Obuhvatala je različite aktivnosti: od propagandne diskreditacije režima, sabotaža, rušenja rafinerija, mostova, šećerana, paljenja polja trske, individualnog terora i atentata na rukovodioce revolucije, pre svega Fidela Kastru, do stvaranja gerilskog uporišta. Sve to je rađeno sa ciljem da se izazove opšrenarodni ustanak, koji bi posledično omogućio američku intervenciju.

Operacija je obuhvatala čak 838 pokušaja likvidacije Fidela Kastru. Na razne načine su pokušavani atentati na Kastru, od podmetanja otrovane hrane do podmetanja bombi, no sve te pokušaje Kastro je preživeo, jer je na vreme uspeo da sazna za njih. Procena za mogućnost podizanja naroda na ustanak takođe je ponovo bila loša. Operacija „Mungos“ se na kraju u celini pokazala kao neuspešna, ne dovodeći do željenih ciljeva.

Iako je ova operacija bila ukinuta, delovanje CIA u istom ritmu na Kubi nastavljeno je do 1975. godine. Ona je ostala poznata kao prva i najveća operacija SAD koja je podrazumevala grubo mešanje u unutrašnje odnose neke države i postala je model za kasnije uspešne intervencije NATO-a po svetu. Predsednik Kenedi je sa oprezom prihvatio operaciju „Mungos“ jer je želeo da dođe do promene u odnosima sa Kubom. Pošto je došlo do propasti više oružanih pokušaja intervencije i posle više operacija, Kenedi je smatrao da treba pokušati izgladiti stvari diplomatskim pregovorima. Hteo je, naime, da SAD osvoje Kastrovu naklonost, umesto da Kubu gura ka Sovjetima.

On je u skladu sa svojim željama preuzeo i obavezu da SAD neće više intervenisati na Kubi. Njegovo okruženje je sa negodovanjem prihvatilo to njegovo obećanje. Međutim, taj pokušaj popravljjanja odnosa između SAD i Kube prekinuo je atentat na predsednika Kenedija.

Posle smrti Kenedija pojavile su razne „teorije zavere“ o tom ubistvu, ali je, uprkos tome, na snazi ostao izveštaj Vorenove komisije o tome da je ubica Li Harvi Oswald pojedinac koji je ubio predsednika iz mržnje. Sumnjalo se tako, između ostalog, da je atentator bio

Kastrov čovek, jer je navodno Kastro želeo da ubije Kenedija zbog svih prethodnih pokušaja atentata na njega. Potom se sumnjalo da su izvršioci atentata bili Kubanci u emigraciji, a da je organizator bila CIA.

Atentat u Dalasu godinu dana posle oktobarske raketne krize i ubistvo Roberta Kenedija naknadno su se doveli u vezu sa ulogom braće Kenedi u raspletu krize. Kenedi je ubijen samo sedamnaest dana pošto je, nakon višemesečnih kontakata, dogovoren susret američkog zvaničnika i Kastru. Način kako se hladni rat, suprotno naporima Kenedija, rasplamsao posle toga, to potvrđuje.

U narednih pedeset godina u SAD nije bilo zvaničnih inicijativa za istragu u vezi sa pozadinom ubistva braće Kenedi, mada su na vlasti u tom periodu bili i demokratski predsednici.

6.1.2 ODNOS KUBE SA SSSR

Sovjetski Savez na početku revolucionarnih previranja na Kubi nije pokazivao interesovanje za ono što se tamo događalo. Od kubanske Komunističke partije dolazile su informacije da Kastro ne radi ništa bitno i da njegova revolucija nema uslova da se ostvari, pri čemu se i sam Kastro ograđivao od povezanosti sa komunistima.

U prvom periodu svog revolucionarnog delovanja Kastro nije imao dobar odnos sa Komunističkom partijom na Kubi, podršku ove partije nije dobio ni u borbama u Sjevernoj Maestri. Međutim, iako je izbegavao povezanost sa Komunističkom partijom u svom delovanju, on nije imao toliko kritički stav prema ideji komunizma.

Komunistička partija Kube je tradicionalno sledila ideje Moskve, pa je njena uloga u povezivanju Kastru sa liderima SSSR-a bila vrlo značajna, iako je prikrivena međusobna netrpeljivost ostala konstanta u njihovom odnosu. Na kraju će Kastro uspeti da se izbori za podršku Sovjetskog Saveza, te više neće biti neophodno da se za kontakt sa SSSR-om oslanja na Komunističku partiju.

N. S. Hruščov u svojim memoarima priznaje da ni sovjetska partija ni KGB nisu imali ideju o tome ko je Kastro i za šta se on bori. Kubanski komunisti su im odgovarali da se radi o avanturisti i agentu CIA. Hruščov tada nije ni slutio da će ova mala zemlja i njen lider u tolikoj meri uticati na njegovu sudbinu. Međutim, stavovi SSSR-a prema

Kubi su se promenili kada je Kastro došao na vlast. KGB je odmah poslao svoje ljude na Kubu da ispituju situaciju i oni su se tamo našli već u prvim mesecima pošto je uspostavljena vlada Fidela Kastro. Uspostava odnosa između SSSR-a i Kube pažljivo je pripremana. U tom cilju, na Kubu je prvo otišao Anastas Mikojan, koji je trebalo da ispita da li postoji mogućnost posete Fidela Kastro SSSR-u, pošto su Sovjeti znali da pokušaj posete Kastro SAD nije bio uspešan.

Mikojan se vratio sa Kube sa mišljenjem da Kastro treba pomoći ekonomski i politički, te je Sovjetski Savez tako uspeo da uspostavi diplomatske odnose sa Kubom. Do prve pomoći u oružju Kubi došlo je, međutim, tek prilikom američke invazije u Zalivu svinja. A kako je invazija praktično naterala Kastro da se još više okrene ka Sovjetskom Savezu, došlo je do još tešnje saradnje između njih.

Posle pobede u Zalivu svinja, Kastro je objavio da je njegova revolucija socijalističkog karaktera. SSSR je time bio podstaknut da pomogne Kubi da savlada probleme koji su nastali posle ekonomske blokade SAD. Osim trgovinskih veza koje su uspostavljene kako bi se pomoglo novoj socijalističkoj državi, koje su omogućile izvoz nafte na Kubu i šećera u Rusiju, preduzete su i mere odbrane Kube od SAD. Odbrana Kube je postala pitanje prestiža za SSSR, koji je je stavljao na znanje Vašingtonu da bi napad na Kubu imao ozbiljne posledice, a instaliranje američkih raketa u Turskoj bio je okidač Hruščovu za ideju da to iskoristi kao šansu da odgovori kontramerom – instaliranjem sovjetskih raketa na Kubi.

6.2 RAKETNA KRIZA I NJENE POSLEDICE

SAD su Fidel Kastro počele da posmatraju kao neprijatelja još kada su zbog njegovih reformi počele da gube svoj kapital i uticaj na Kubi. Status neprijatelja samo je učvršćen posle debakla u invaziji na Zaliv svinja. Kako je postojala opasnost od ponovne invazije SAD, Kubi je pomoć Sovjeta bila potrebna i na vojnom planu. Glavno pitanje koje se postavljalo bilo je kako da Sovjeti efikasno zaštite Kubu kada se nalazi tako daleko od njih. Odgovor se sastojao u postavljanju atomskih raketa na Kubi, koje bi bile direktna pretnja SAD.

Tih godina je gorela buktinja hladnog rata između istočnog, komunističkog, bloka i zapadnog, kapitalističkog. Trka u pretnjama i naoružanju između blokova bila je neprekidna. U okviru tih pretnji SAD su instalirale atomske rakete u Turskoj, gde su predstavljale veliku pretnju za SSSR.

Kada je Kuba doživela promene koje je Kastro sproveo i uspostavila partnerske odnose sa SSSR-om, ukazala se prilika da se SAD vrati istom merom. Kuba je bila sjajna šansa da Rusija Amerikancima takoreći pod prozor ubaci svoje rakete na atomski pogon i tako Vašingtonu vrati za atomske rakete instalirane u Turskoj.⁹⁵

Rukovodioci istočnog bloka nisu mogli da propuste priliku da poravnaju račune sa protivničkom silom. Da je to bio razlog postavljanja ovih raketa, vidi se iz sledećih reči Hruščova: „Pored toga što smo hteli da zaštitimo Kubu, naše rakete trebalo je da budu jezičak na vagi preko kojeg se izjednačuje ono što oni zovu ‘balanas sile’. Amerika nas je onda bila okružila svojim vojnim bazama i ozbiljno nam zapretila atomskim oružjem. I bilo je krajnje vreme da Vašington oseti kako je to kada se sopstvena zemlja i njen narod nađu izloženi takvim pretnjama.“⁹⁶

U prvi mah Kastro je odbio postavljanje ovih raketa na svojoj teritoriji jer se plašio da će njegov ugled i ugled njegove revolucije biti narušeni. Na kraju je ipak shvatio da je to u stvari jedini način da odbrani svoju revoluciju od zagarantovane ponovne američke invazije na Kubu.

Te 1962. godine doneta je odluka SSSR-a o vojnoj pomoći Kubi. Na Kubu je poslato 40 raketa sa atomskim glavama i dometom od 2.200 nautičkih milja i 24 rakete dometa 1.100 nautičkih milja.⁹⁷ Na Kubu su pored toga stigli i sovjetski borbeni avioni MIG-21 i „iljušin 28“. U blizini kubanske obale nalazile su se sovjetske podmornice, a na moru je bilo osamnaest ratnih brodova, među kojima i četiri razarača. Zatim, na Kubu je došao veliki broj sovjetskih vojnika, pilota i raznih vojnih savetnika.

Rukovodstvo SAD nije znalo šta se tačno priprema na Kubi, znali su samo da dolazi veći broj sovjetskih vojnika i naoružanje. Hruščov je uverio SAD da su u pitanju odbrambene mere Kube. Međutim, u okviru redovnog prikupljanja podataka iz ove

⁹⁵ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 116.

⁹⁶ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 116, 117.

⁹⁷ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 118.

oblasti, napravljeni su snimci koji će doći pod ruku stručnjaka u SAD i koji su jasno pokazivali da Rusi postavljaju rakete na Kubi.

S tim otkrićem otpočela je raketna kriza, koja se odvijala u diplomatskim pregovorima između Kenedija i Hruščova. Raketna kriza je trajala trinaest dana, u toku koje je celom svetu pretila nuklearna katastrofa. Svi su strepili od mogućih posledica koje bi eventualno nepostizanje dogovora između Vašingtona i Moskve imalo, budući da je jedna atomska raketa bila 225 puta razornija od atomske bombe bačene na Hirošimu.

Predsednik Kenedi se našao na veoma teškom zadatku i trebalo je da donese odluku. Njegovi saradnici i vojni vrh SAD zauzimali su stav da Kubu treba napasti. On je, s druge strane, znao da je svet bio na pragu katastrofe i da je preko noći mogao da krene treći svetski rat, zbog čega se ipak se opredelio za pregovore.

Kenedi je tada odlučio da se obrati naciji. Rekao je da SAD uspostavljaju vojnu blokadu Kube, da traže povlačenje svih sovjetskih ofanzivnih raketa sa tog ostrva i da će, ako sa Kube bude ispaljena i jedna raketa, atomske udare usmeriti na Kubu, na zemlje sovjetskog bloka, pa i na sam Svjetski Savez.⁹⁸ Ta američka blokada je bila totalna i sa američke strane su sve snage stavljene u pripravnost – brodovi, avioni i vojska bili su stacionirani u pravcu prema Kubi. Bilo kakav incident mogao je da dovede oružanog sukoba.

Čitava svetska javnost je iščekivala rasplet događaja i rešenje ove napete situacije. Diplomatskim kanalima rešavala se sudbina celog sveta. Ono što je doprinelo rešenju bile su ličnosti Kenedija i Hruščova, koji su ipak trezveno razmišljali u opasnoj situaciji. Raketna kriza koja je potresala svet trinaest dana razrešena je tako što je Hruščov na kraju popustio. On je u dve poruke Kenediju, upućene 26. i 27. oktobra, pristao da Sovjetski Savez povuče atomske rakete sa Kube, ali pod uslovom da se SAD obavežu da će ukinuti vojnu blokadu Kube, da neće preduzimati invaziju niti bilo kakve druge subverzivne akcije sile protiv nje i da će povući svoje rakete „jupiter“ instalirane u Turskoj.⁹⁹ Kenedi je uspeo da dobije kompromisno rešenje oko raketa u Turskoj jer je dao samo usmeno obećanje da će one biti povučene, zatraživši čak da se to ne objavljuje.

⁹⁸ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 120, 121.

⁹⁹ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 121.

Svet je nakon toga odahnuo jer je s razrešenjem krize prošla velika opasnost. Procenjuje se, naime, da bi, da je došlo do obračuna, samo u prvom međuraketnom okršaju poginulo 150 miliona ljudi, dok bi posledice po prirodu bile nemerljive.

Ovakav rasplet pregovora Kastru je, s druge strane, teško pao. On je želeo da dođe do napada na SAD i nije mu odgovaralo povlačenje sovjetskog naoružanja i vojske sa njegove teritorije. A ni Kubanci nisu vest o povlačenju sovjetskih trupa prihvatili sa oduševljenjem. Bili su ljuti na Ruse i na ulicama su skandirali: „Nikita, Nikita que se da no se quita“ (Nikita, Nikita, šta se da ne uzima se).¹⁰⁰

Tada je ujedno došlo i do zahlađenja odnosa sa Sovjetskim Savezom, iako su raketnom krizom najviše dobili upravo Fidel Kastro i Kuba, jer su date garancije da SAD neće ponovo intervenisati u ovoj državi. Bez straha od raketa, SAD nikada ne bi dale garancije da neće ponovo napadati Kubu i pre raketne krize je bilo pitanje dana kada će se dogoditi ponovna invazija.

Da su Kenedi i Hruščov ostali na vlasti u svojim državama, hladnom ratu bi tu verovatno bio kraj, no Kenedi je ubrzo ubijen, a Hruščov skinut sa vlasti. Nikita Hruščov je po raspletu krize trpeo žestoke kritike zbog popuštanja Amerikancima i povlačenja raketa. Smatralo se da je on na taj način osramotio sovjetsku vojsku. Izgubio je svu moguću podršku koju je ranije uživao: i podršku moćnog KGB-a i armije, i podršku konzervativnih snaga u partiji. Smenjen je pučem sa svih funkcija i u vladi i partiji, ali je, za razliku od braće Kenedi, ipak ostao živ.

Iako su Kenedi i Hruščov najviše izgubili u raketnoj krizi, spasili su čovečanstvo od prvog nuklearnog rata i svetske katastrofe. Kriza je, sa druge strane, poslužila SSSR-u i SAD da sagledaju opasnosti svoje konfrontacije i poslužila im kao pouka da drže svoje nuklearno naoružanje pod kontrolom.

Kastro je, objektivno gledano, bio najveći pobednik raketne krize. Uprkos tome što se tada osećao prevarenim i izdanim, kasnije se i sam ogradio od nekih svojih izjava. Pored američkih garancija da neće biti nove intervencije na Kubi, posle povlačenja Hruščova, Kubi je ostalo dosta dobro odbrambeno naoružanje.

Međutim, posle raketne krize došlo je do pogoršanja odnosa između SSSR-a i Kube. Kuba se polako sve više okretala uspostavljanju boljih odnosa sa Kinom. Hruščovu

¹⁰⁰ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 122.

je bilo potrebno skoro godinu dana da ubedi Kastru da ponovo poseti SSSR. Posle Kastrove posete odnosi se jesu popravili, ali nisu vraćeni na raniji nivo.

Tek s dolaskom Putina na vlast u Rusiji, odnosi sa Kubom su se nešto poboljšali. On je 2000. posetio Kubu i osudio američki embargo. Neki su smatrali da su povlačenje Hruščova i takav završetak raketne krize odigrali i značajnu ulogu u raspadu SSSR-a. Gorbačov je pokušao da spasi Sovjetski Savez ukidanjem Varšavskog pakta, ali se on na kraju ipak raspao, zajedno sa komunističkim modelom na kom je počivao. Sa druge strane, do ukidanja NATO-a nije došlo i on postoji i danas.

SAD su raspad Sovjetskog Saveza smatrale svojom konačnom pobedom u hladnom ratu. Sa scene je nestao njihov glavni konkurent i, ohrabreni time, dali su sebi za pravo da se mešaju u unutrašnja pitanja mnogih zemalja, često ignorišući ulogu Ujedinjenih nacija. Pravac u kom se svet pod kontrolom SAD kretao od raspada Sovjetskog Saveza doveo je do povećanja nuklearnog naoružanja u svetu. Premda se ne zna tačan broj bojevih glava, pretpostavlja se da ih ima između deset i dvadeset hiljada, što bi bilo dovoljno da se više puta uništi čovečanstvo.

Posle kubanske raketne krize, hladni rat se nastavio. Mnoge zemlje su bile razorene u ratovima koji nikada nisu bili objavljeni, odnevši milionske žrtve. Pod firmom „humanitarnih intervencija“, SAD su pre svega intervenisale na Bliskom istoku, u Evropi i zemljama na Balkanu.

Svet danas strepi slično kao u vreme raketne krize, s tim da je mogućnost od nuklearne katastrofe veća budući da je povećan broj zemalja koje poseduju nuklearno oružje. I danas je, kao u to vreme, aktuelan dijalog između Istoka i Zapada. Novi poredak koji se uspostavlja pod patronatom SAD iznedrio je nove oblike ugrožavanja bezbednosti, od aktiviranja raznih terorističkih organizacija do aktiviranja nacifašističke ideologije.

Strogi kapitalizam je doveo do neravnomerne raspodele bogatstva u svetu. Budući da većinu dobara poseduje jedan odsto stanovništva, dok dobar deo ljudi širom sveta oskudeva i gladuje, to samo po sebi povlači nove nemire i sukobe. Uloga transnacionalnih kompanija je postala presudna u funkcionisanju ekonomije, a s obzirom na to da se ove kompanije uglavnom nalaze pod kontrolom SAD, upotrebljavaju se za kontrolisanje privrede drugih zemalja sveta. Ministarstvo trgovine SAD proučilo je 298

najvećih globalnih korporacija čije je središte u Sjedinjenim Državama i ustanovilo da one četrdeset odsto svog neto profita zarađuju izvan Sjedinjenih Država.¹⁰¹

Takođe, proizvodnja oružja je postala veliki izvor prihoda za SAD. Izazivanje sukoba u siromašnijim zemljama, ne obazirući se na ljudske žrtve, kako bi im se potom prodalo oružje, postalo je način na koji mali broj ljudi u SAD, koji kontroliše najveći deo društvenog bogatstva, neprekidno uvećava svoje bogatstvo. To im, s druge strane, istovremeno omogućava da velikoj meri utiču na kreiranje politike i učestvuju u donošenju političkih odluka.¹⁰² Kako različite krize potresaju Evropu i svet iz dana u dan, a uloga UN se polako gubi u novom svetskom poretku, postavlja se pitanje koliko je bilo dobro to što su posle kubanske raketne krize SAD ostale bez protivteže.

¹⁰¹ Milašinović Radomir M. /1996/ AMERIČKI POHOD NA SVET, ZAD, Beograd, str. 50.

¹⁰² Milašinović Radomir M. /1996/ AMERIČKI POHOD NA SVET, ZAD, Beograd, str. 40.

7. ERNESTO ČE GEVARA I NJEGOVA ULOGA U KUBANSKOJ REVOLUCIJI

Ernesto Če Gevara je poreklom bio Argentinac. Rođen je 14. juna 1928. u gradu Rosariju u Argentini. U sebi je imao i špansku i irsku krv. Imao je dve sestre i jednog brata. Slično kao i porodica Kastro, i porodica Gevara je pripadala imućnom sloju društva. Njegov otac je po struci bio arhitekta, a majka je poticala iz bogate porodice. Gevarinu majku su mnogi hroničari opisali kao prelepu ženu koja je u mladosti bila buntovna, te se može reći da je Gevara svoju buntovničku prirodu nasledio od majke.

Kada mu je bilo dve godine, dobio je prvi napad astme, koja se nije mogla izlečiti. Zbog Ernestove bolesti, njegova porodica je često morala da menja mesto boravka. Kako zbog problema sa astmom nije mogao ni normalno da pohađa školu, kod kuće je naučio da čita i piše, a redovno je završio samo drugi i treći razred. Kada je došlo vreme da krene u srednju školu, upisao je gimnaziju u Kordobi. U srednjoj školi se, uprkos astmi, bavio sportom i bio vrlo dobar atletičar.

On je već u srednjoj školi tada postao nezavisan, jer je morao da pronađe posao. U njoj je upoznao i svog velikog prijatelja, biohemičara Alberta Granada. Za vreme studija, njegovi roditelji su se razveli i Če je ostao da živi s majkom, za koju je inače bio više vezan, možda i zbog toga što je i likom i karakterom više nalikovao njoj.¹⁰³ Tih godina je dobio i nalaz vojne komisije da zbog astme nije sposoban za vojnu službu. Ironično, čovek koji će kasnije postati najpoznatiji gerilac smatran je nesposobnim za vojsku.

Sa 19 godina je upisao medicinski fakultet, pa je njegova porodica morala da se vrati u Buenos Ajres. Njegov buntovni karakter i želja za avanturom došli su do izražaja još za vreme studija. Zajedno sa svojim drugom Granadom, odlazio je na putovanja, obišavši tada dobar deo Argentine, a kasnije i cele Latinske Amerike. Putujući, Gevara je želeo da upozna narod, kulturu i civilizacije koje su postojale na ostrvu pre dolaska konkvistadora, a jedno vreme je čak radio u koloniji obolelih od lepre.

¹⁰³ Lalić Borislav, ČE GEVARA – život, smrt, legenda, Novosti, Beograd, str. 27.

Preko jednog poznanika, uspeo je da se ukrca u avion koji je prevezio trkačke konje u SAD i tako se prebacio u Majami, gde je ostao oko mesec dana. Ova putovanja po Latinskoj i Severnoj Americi dosta su uticala na Gevaru. I sam je rekao da posle njih nije bio isti čovek.

Iz SAD se vratio u Argentinu kako bi završio fakultet. Iako nije bio odličan student, zahvaljujući specifičnom načinu studiranja i inteligenciji, uspeo da diplomira u roku, 1953. godine. Po završetku studija roditelji su ga već videli kao lekara, ali on je odlučio da ponovo krene na put. Otputovao je u Boliviju.

U La Pazu je upoznao Rikarda Roha. Roho je krenuo ka Gvatemali i ubedio je i Gevaru da i on treba da mu se pridruži. Roho je bio levičar po orijentaciji i može se pretpostaviti da je on oblikovao Gevarina shvatanja revolucije.

U Gvatemali je tada sve vrvelo od potresa i promena, što je privuklo veliki broj levičara i potencijalnih revolucionara u tu zemlju. Gevara se vrlo brzo uklopio među takve ljude. Tu je i dobio nadimak Če. Naime, pošto je bio iz Argentine, često je koristio u svom govoru reč „če“, koja je Argentincima označavala svašta: upotrebljavali su je u obraćanju nekome ili kao pozdrav, mogla je da znači drugar, čovek itd. Gevara pak nije imao ništa protiv toga da ga tako oslovljavaju, naprotiv. Taj nadimak mu je čak više značio nego sopstveno ime i po njemu je kasnije postao poznat širom sveta.

U vreme kada se Gevara zatekao u Gvatemali, on nije bio ni marksista ni lenjinista, ali je, kao i svi drugi intelektualci levičarske orijentacije koji su se tada našli u njoj, morao da je napusti. Nakon toga, i on se sa njima uputio ka Meksiku.

Ni u Gvatemali ni u Meksiku Gevara, uprkos svom buntovničkom karakteru, nije sebe smatrao za revolucionara. Dok je živio u Meksiku, maštao je o dalekim putovanjima, posebno o odlasku u Kinu, koja je na neki način bila njegova opsesija. Međutim, njegove planove za putovanje u daleku Kinu prekino je jedan susret, koji će mu, kako se pokazalo, u potpunosti izmeniti planove i usmeriti ga ka drugim ciljevima.

Bio je to susret sa Fidelom Kastrom. Njih dvojica su se sastali u stanu jedne Kubanke gde su Fidel i Raul Kastro stanovali pošto su pobjegli sa Kube. Če Gevara je već znao ko je Fidel Kastro jer se o njemu, iako nije bio poznat u Meksiku, dosta govorilo u Argentini i Gvatemali. Tamo se vrlo brzo se pročulo za mladog advokata koji je organizovao napad na jednu od najvećih kasarni na Kubi. Već prilikom njihovog prvog

susreta, dogovorili su se da Gevara učestvuje u ekspediciji na Kubu koju Kastro u to vreme pripremao.

Zajedno sa braćom Kastro, Gevara je radio na pripremi snaga i sredstava za ekspediciju. Odustao je od putovanja u Kinu, ali je ta neostvorena želja nastavila da tinja u njemu. U međuvremenu se oženio Hildom Gadea i sa njom dobio ćerku Hilditu, koju je nazivao „Mala Mao“. Svoje simpatije prema Kini on je, dakle, uneo i u svoj odnos sa ćerkom. To pokazuju i pisma koja će kasnije, kao kubanski funkcioner, slati svojoj ćerki iz raznih krajeva sveta, od kojih će jedno čak stići i iz Jugoslavije.¹⁰⁴

U pripremama Kastrove ekspedicije, koje su trajale skoro godinu dana, Če Gevara je imao ulogu da brine o zdravlju Kubanaca koji su se spremali da napadnu Batistin režim. Bio je jedini stranac među njima, to jedini koji nije bio poreklom sa Kube, ali su ga svi smatrali Kubancem i prijateljem, jer su imali iste želje i ciljeve.

Kada je Kastrova „Granma“ krenula ka Kubi, na njoj je bio i Če Gevara. Ovaj put je Gevari bio posebno težak zbog napada astme koji su ga konstantno pratili i koji su, pored svega lošeg što im je pravilo probleme na tom putu, dodatno pogoršavali situaciju. A kada je ekspedicija doživela neuspeh, jedan od 16 ljudi koji su preživeli, od ukupno osamdeset i dvoje, koliko ih se ukrcao na brod, bio i Če Gevara.

U teškim danima koji su bili pred Kastrovim gerilcima u Sijera Maestri, Če Gevara se posebno istakao kao vojnik. Pored toga što je i dalje imao ulogu lekara, starajući se pri tom ne samo o ranjenim gerilcima već i o ranjenim Batistinim vojnicima, hrabro se borio i nije dopuštao da ga njegova bolest spreči u tome.

Zbog toga što je spasio život mnogim ranjenicima i uvek prvi pokazivao hrabrost kada je trebalo obaviti neki težak i opasan zadatak, stekao je veliko poštovanje svojih saboraca. Iako po poreklu nije bio Kubanac, već Argentinac, on se svim snagama borio za interese Kubanaca, te je i zbog toga izazivao divljenje onih koji su ga po ciljevima i žaru borbe smatrali pravim Kubancem.

U borbama koje su usledile nakon propasti ekspedicije, Če Gevara je uspevao da se istakne kao vođa. Njegova borbenost i odlučnost učinile su ga nezamenljivim gerilcem u Kastrovoj grupi, a pored toga što je bio sposoban vojnik, pokazao se i kao dobar strateg.

¹⁰⁴ Lalić Borislav /2006/ ČE GEVARA – život, smrt, legenda, Novosti, Beograd, str. 57.

Sve to uticalo je da Sijera Maestri dobije čin majora i postane vođa Druge kolone. Od lekara je, dakle, prerastao u vojnika, a od vojnika postao vođa – „El Comandante“, kako će ga kasnije oslovljavati – i to jedan od najistaknutijih, rame uz rame sa Fidelom Kastrom. Čin majora je, naime, bio najviši u toj vojsci i isti je imao i Kastro. Bitka u kojoj se Če Gevara posebno istakao bila je bitka za Santa Klaru.

Kada su Kastrove trupe, posle mnogih borbi, trijumfalno ušle u Havanu, Gevara se našao na čelu kolone kao veliki vojskovođa i pobednik. U narodu je odmah pobrao simpatije, a uživao je i podršku svog najboljeg druga Fidela Kastru, koji je za njega kazao: „Kada mislimo o njegovom životu, kažemo da je to bio najneobičniji čovek, sposoban da u svojoj ličnosti ujedini ne samo osobine čoveka od akcije već i čoveka misli, čoveka besprekornih revolucionarnih vrlina i izvanredne ljudske osetljivosti, čvrstog karaktera, čelične volje, nesavladive izdržljivosti.“¹⁰⁵

Če Gevara je u toku borbi na Sijera Maestri upoznao svoju drugu ženu, Kubanku Aleidu Marč. Nepun mesec pošto se što se u maju 1959. godine razveo od svoje prve žene, oženio se njome. Aleida je pripadala pokretu „26. jul“ i takođe je bila gerilka. Če Gevaru je upoznala u Eskambraju.

O svom suprugu kao komandantu napisala je sledeće: „Bio je inteligentan i imao dara za komandovanje, i oboje je stalno stavljano na probu, a iz njega je stalno izbijala sigurnost i ubeđenje koje je vojsci ulivalo osećanje da u svakom trenutku ima podršku, ma koliko taj trenutak izgledao težak.“¹⁰⁶

Če Gevara je svojom popularnošću kod kubanskog naroda doprineo i popularnosti same revolucije. Po vlasti koju je u realnosti imao, on svakako nije bio drugi čovek na Kubi, ta pozicija je bila rezervisana za Fidelovog brata Raula. No Kastro i on su tokom prve godine Kubanske revolucije postali simboli, zastave i legendarne ličnosti tog izuzetnog poduhvata, koji je poput munje blesnuo prostorima „zelenog kontinenta“.¹⁰⁷

Če Gevara je učestvovao u organizovanju nove vlasti i prvo bio ambasador Kube. Kastro je smatrao da će Če Gevara imati dosta uspeha u inostranstvu i da će svojom harizmom otvoriti Kubi mnoga vrata u drugim državama. Tako je i bilo: gde god da se

¹⁰⁵ Gevara Ernesto /1969/ USPOMENE NA KUBANSKU REVOLUCIJU, Kultura, Beograd, str. 14, 15.

¹⁰⁶ Marč Aleida /2007/ SEĆANJA, Geopolitika, Beograd, str. 62.

¹⁰⁷ Lalić Borislav /2006/ ČE GEVARA – život, smrt, legenda, Novosti, Beograd, str. 65.

pojavio, prihvaćan je sa oduševljenjem i ljubaznošću jer on jednostavno nije bio ličnost koja bi bilo koga mogla da ostavi ravnodušnim.

Kasnije je postao i direktor kubanske Centralne banke. Na novčanicama se potpisivao kratko, samo svojim nadimkom – „Če“. Prema Kastru i Gevari, simpatije je gajio i čuveni američki pisac Ernest Hemingvej, što je mnogo govorilo o njihovim ličnostima i o utisku koji su ostavljali kako na široke mase tako i na intelektualce. Njihove istorijske zasluge sastojale su se u tome što su jednu pobunu uspjeli da pretvore u revoluciju, premda će tek kasnije ona dobiti svoju formu i ideologiju. Če Gevara je bio glavni teoretičar Kubanske revolucije.

Osim što je bio revolucionar i lekar, Če Gevara je takođe bio pesnik i pisac. Vodio je dnevnik i mnogo pisao. O revoluciji je, primera radi, govorio i pisao neprekidno. Štaviše, bio je jedini koji je uspevao slikovito da prenese Fidelove i svoje ideje na papir.

Kao ambasador Kube, on je dosta proputovao. Putovao je svuda po svetu, a po Africi posebno. Vesti o njegovim odlascima i dolascima redovno su prenošene sve dok najednom nije nestao iz javnosti. Od povratka iz Afrike u martu 1965. godine, o njemu se više nije znalo ništa.

U to vreme su se svi Kubanci pitali gde je Če Gevara. Kasnije se ta vest proširila i u druge zemlje. U javnosti se dosta raspravljalo o tome šta se zapravo dogodilo sa njim, ali niko nije imao precizne informacije. Kolale su razne glasine: jedna je bila da je poginuo u Dominikanskoj Republici, druga da je zatočen u Sibiru i tako redom. Njegova žena Aleida se tim povodom nije oglašavala. U jesen 1965. godine to pitanje je postavljeno i na Kubi, i u Evropi, i u Latinskoj Americi, a naročito u Vašingtonu, čije su obaveštajne službe činile sve što je u njihovoj moći da mu uđu u trag.¹⁰⁸ Gde se nalazi Gevara, znala je pak nekolicina ljudi.

Na sednici rukovodstva Komunističke partije Kube, Kastro je pročitao Gevarino pismo u kom se on odriče svih funkcija na Kubi i kubanskog državljanstva i saopštava da odlazi dalje da se bori protiv imperijalizma, ostavljajući na Kubi i prijatelje i porodicu. Kastro je tom prilikom rekao da pismo dobio pola godine ranije i da je na njegovo čitanje moralo toliko da se čeka.

¹⁰⁸ Lalić Borislav /2006/ ČE GEVARA – život, smrt, legenda, Novosti, Beograd, str.77.

U narodu su nastale opšta pometnja i neizvesnost jer se nije znalo šta sledi. Nikome nije bilo jasno zašto bi neko ko je na Kubi imao ministarsku poziciju i porodicu tek tako otišao da drugde diže revoluciju i rizikuje svoj život.

Međutim, Če Gevara nije tako razmišljao – za njega je revolucija bila život. Na Gevarino pismo su reagovali i SAD i SSSR. U SAD su ispitivani emigranti sa Kube koji su se neko vreme borili sa Fidelom i Če Gevarom. Njih je posebno zanimalo gde je on otišao, da li je u pitanju bila Afrika ili Latinska Amerika ili neko treće mesto. SSSR je pak upozorio Kastru da se uzdrži od pokušaja izvoza Kubanske revolucije u Latinsku Ameriku.

Svi režimi u Južnoj Americi su odmah alarmirani, a naročito u onim zemljama gde su postojale potencijalne opasnosti od revolucionarnih žarišta, kao što je bio slučaj sa Gvatemalom, Dominikanskom Republikom, Venecuelom, Peruom, Kolumbijom i Argentinom.¹⁰⁹

7.1 POKUŠAJ IZVOZA REVOLUCIJE, ČE GEVARA U KONGU I BOLIVIJU

Fidel Kastro je od početka revolucije imao ideju da se revolucija proširi izvan Kube, a naročito je o tome razmišljao nakon revolucije na Kubi. Te njegove ambicije delio je i Če Gevara. Oni su smatrali da u zemljama Latinske Amerike ima mnogo prostora za nove revolucije jer je na tim teritorijama već postojala istorija gerilskog ratovanja.

Kastro je duboko verovao, a teško da se toga oslobodio i danas, da je jedini izlaz za zemlje Latinske Amerike da krenu putem Kube. Štaviše, mislio je da je u svakoj od tih zemalja moguća revolucija, i to ona koja će preko „pobunjeničkih žarišta“, bilo da je reč o gerilskim poduhvatima u planinama, bilo o gradskoj gerili na ulicama, naići na široku podršku narodnih masa i završiti se revolucionarnim društvenim preobražajem, kako se to desilo na Kubi.¹¹⁰

¹⁰⁹ Lalić Borislav /2006/ ČE GEVARA – život, smrt, legenda, Novosti, Beograd, str. 81.

¹¹⁰ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 150.

Premda su Kastro i Gevara smatrali da nema razloga da se primer Kube ne ponovi opet u nekoj drugoj zemlji koja je ugrožena američkim imperijalizmom, oni nisu razmišljali o tome da je Kubanska revolucija već bila veliko poniženje za SAD i da im je služila kao opomena.

Kada je američki uticaj proteran sa Kube, u SAD su pripremljene mnoge mere koje su imale za cilj da obezbede da se Kubanska revolucija više ne ponovi ni u jednoj zemlji Latinske Amerike. Bila je aktivirana Monroova doktrina, prema kojoj, pošto su Španci izgubili svoj uticaj u ovom delu sveta, cela Amerika pripada Amerikancima i koja podrazumeva da se za očuvanje takvog poretka koriste sva raspoloživa sredstva. Umesto da posluži kao primer, Kubanska revolucija je stoga u stvari zakočila ostale revolucije u Latinskoj Americi.

No Kastro je i dalje verovao da je za širenje plamena revolucije u zemljama Latinske Amerike dovoljno da se pokrene gerila. On je želeo da se revolucija proširi ne samo na ceo kontinent već i po svetu. Razlog tome nisu bile samo Kastrove lične ambicije nego i pragmatično uverenje da će to pomoći lakšem održanju revolucije na Kubi.

Če Gevara je delio Kastrove poglede, on je isto težio novim revolucijama, a pre svega je želeo da pokrene revoluciju u svojoj rodnoj Argentini. Međutim, pritisci Moskve na Kastru koji su vršeni diplomatskim putem nisu bili zanemarljivi. Moskva nikako nije htela nove revolucije u tom području, pa se Kastro oštro usprotivio pokretanju revolucije u Latinskoj Americi.

Umesto Argentine, predložio je da pokušaju da pokrenu revoluciju u Africi. U Kongu je u to vreme na snazi bio diktatorski režim Moisa Čombea, koji je na vlast došao tako što je oborio prethodnu vlast i ubio Patrisa Lumumbu. Tamo je već postojao gerilski pokret i Če Gevara je trebalo da radi sa njim.

On je odmah počeo da radi na pripremama za revoluciju u Kongu. Za te potrebe promenio je lični opis do neprepoznatljivosti. Transformacija je toliko dobro urađena da ga čak ni ljudi koji su ga dobro poznavali nisu prepoznali: ošišao je kosu, obrijao svoju prepoznatljivu bradu, promenio način oblačenja itd. Njegovo prisustvo i uopšte prisustvo Kube u Kongu nije smelo da se otkrije, pa su sa njim pošli kubanski gerilci koji su bili

tamnije puti kako se ne bi isticali i bili uočljivi. Gevara je u Kongo krenuo preko Moskve i Kaira pod imenom Ramon Benitez.

Međutim, kada je stigao u Kongo, vrlo brzo mu je postalo jasno da će biti teško pokrenuti revoluciju na tom prostoru jer za to nema odgovarajućih uslova. Gerilska vojska uopšte nije bila organizovana i disciplinovana. Njihove vojne vežbe, ispričali su Čeozi kubanski saputnici, bile su plemenski rituali na kojima je najviše bilo pokliča i udaranja bosim nogama o prašnjavo tle.¹¹¹ U Kongu ljudi nisu bili spremni na žrtve, bili su neposlušni, nisu hteli da nose hranu ni opremu niti da vežbaju gađanje. Veliki broj njih nikada nije nosio oružje i dezerterstva su bila česta.

Problem je predstavljala i jezička barijera. Rečnik koji je poneo Gevara nije bio dovoljan da se dobro sporazume sa ljudima u Kongu. Da bi se lakše razumeli, svojim ljudima sa Kube i sebi dodelio je ratna imena. Koristeći se svahilijem, sebi je dao ime Tatu (Tri), a svoje pomoćnike je nazvao Jedan i Dva. To je, međutim, napravilo još veću zabunu među Kongoancima, jer im nije bilo jasno zašto se za sve pita broj tri, a ne jedan i dva. Oni tada nisu znali da je Tri Če Gevara i da je zato glavni komandant.

Pored sporadičnih čarki, do prvog ozbiljnijeg ratnog okršaja između gerilaca i Čombeovih plaćenika došlo je 20. juna 1965. na istoku Konga kod mesta Bendera.¹¹² Pobunjeničke snage su doživele težak poraz, a među poginulima su bila i četiri Kubanca, što je Gevaru posebno brinulo jer su kod sebe imali kubanska dokumenta.

Posle tog poraza stvari u Africi nisu išle nabolje. Iako Fidel nije želeo da prekine akcije koje su započete, tamo više nije bilo uslova za opstanak. Vlada Tanzanije je saopštila da Kubanci više nisu dobrodošli na njihovoj teritoriji i da moraju odmah da napuste njihovu teritoriju.

Kastro je sada zahtevao od Gevara da se vrati na Kubu. Međutim, Če Gevara je smatrao da bi povratak na Kubu bio težak poraz, pošto je Kastro već pročitao njegovo oproštajno pismo. Gevara je na kraju prihvatio da se 1966. godine prebaci u Prag, gde je smešten kao važna ličnost iz Latinske Amerike, iako niko nije znao da je u pitanju Če Gevara glavom. U Pragu nastavio da razmišlja o revoluciji u Argentini i još odbijao da se vrati na Kubu.

¹¹¹ Lalić Borislav /2006/ ČE GEVARA – život, smrt, legenda, Novosti, Beograd, str. 87.

¹¹² Lalić Borislav /2006/ ČE GEVARA – život, smrt, legenda, Novosti, Beograd, str. 89.

Kastro nije dozvoljavao operacije u Argentini jer je Argentina bila velika zemlja i operacije u njoj bi bile visokorizične, a pored toga i Moskva se tome oštro protivila. Moskva je držala da će, ako u Latinskoj Americi treba da dođe do revolucije, o tome odlučiti tamošnje komunističke partije i „centar“ iz Moskve, a ne Fidel Kastro i Če Gevara.¹¹³

Umesto Argentine, dopuštene su mu operacije u nekoj drugoj državi Latinske Amerike, odakle je trebalo pokrenuti revoluciju koja bi se proširila na ceo kontinent. Kako su neophodne pripreme svakako morale biti obavljene na Kubi, Gevara se naposljetku ipak nevoljno vratio na Kubu.

Odlučeno je da Bolivija bude zemlja u kojoj će se pokrenuti nova gerila i na Kubi su krenule pripreme. Okupljena je grupa ljudi koju su uglavnom činili nekadašnji Gevarini saborci. Uprkos tome, njega niko nije prepoznao i onako prerušen predstavljen im je kao instruktor za gerilsko ratovanje. Pripreme su bile ozbiljne i teške, marširali su pod punom opremom, vežbali gađanje i taktiku gerilskog ratovanja i, između ostalog, učili indijanski jezik kečua, kojim su govorili bolivijski seljaci.

Najopsežnije pripreme prošao je Če Gevara. Za potrebe operacije u Boliviji, ugrađeni su mu veštački zubi, počupana mu je kosa sa početka čela kako bi se dobio izgled prirodnog gubitka kose na tom mestu, morao je da dobije na kilaži itd. Njegovi drugovi nisu znali da ih on obučava, a kada su saznali njegov identitet, nisu krili oduševljenje.

Zna se da Če Gevara, zahvaljujući dobroj kamuflaži, nije imao problema da uđe u Boliviju. Po Latinskoj Americi se kretao sa lažnim pasošem i, kako svojim izgledom i držanjem nije ni nalikovao Gevari kog je znao ceo svet, nije uopšte izazivao sumnju kod ljudi.

Za to vreme u javnosti na Kubi se i dalje spekulisalo o tome gde je zapravo Če Gevara i šta se sa njim dogodilo. Kasnije se saznalo da je boravio u Kongu, da je tamo pokušavao da pokrene revoluciju, ali da u tome nije uspeo jer uslovi nisu dozvoljavali da se ona sprovede. Pretpostavljalo se da je za pokretanje revolucije izabrao neku zemlju Latinske Amerike, ali koja je to zemlja bila, u javnosti se samo nagađalo.

¹¹³ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 167.

7.1.2 POKUŠAJ REVOLUCIJE U BOLIVIJU

Posebnu ulogu u pripremanju terena za gerilske operacije na prostoru Bolivije imala je jedna žena koja je pripadala redovima kubanske tajne službe. U pitanju je bila Hajdi Tamara Bunke Bider, rođena Argentinka sa nemačkim i poljskim poreklom, kasnije poznata pod nadimkom Tanja Gerilka.

Ona je od Gevare dobila zadatak da u Boliviji nađe pogodno mesto koje bi bilo uporište gerilaca. On joj je detaljno objasnio kakve pripreme treba da izvrši pre njegovog dolaska u Boliviju.

Tanja je 1964. godine otputovala u La Paz, gde je upisala studije farmacije i udala se za jednog studenta kako bi rešila pitanje boravka u Boliviji. Pod izgovorom istraživanja nacionalnog folklora, počela je da putuje po Boliviji, obilazeći najzabačenije krajeve zemlje,¹¹⁴ kako bi pronašla idealno mesto za uporište Gevarine gerile, to jest „pobunjeničko žarište“.

Na kraju se odlučila za kupovinu jednog kompleksa u prašumama Bolivije. Mesto Njankauas je bilo nepristupačno i 1966. godine Gevara je prihvatio da njegova baza bude tu, krenuvši put Latinske Amerike. Kada je stigao u bazu, nije više skrivao identitet, jer za tim nije bilo potrebe, ali je zahtevao da ga niko ne oslovljava njegovim imenom već sa Ramon.

Če se u toj bazi u noći između 1966 i 1967. godine sastao sa Mariom Monheom, koji se, dok je Gevara boravio u Africi, viđao sa Kastrom. Mario je bio član rukovodstva Komunističke partije u Boliviji i Gevara je od njega tražio da se jasno izjasni da li će njegova partija pomoći gerilce. Međutim, Monhe se plašio reakcije Moskve, na koju se Komunistička partija u Boliviji oslanjala i čiju je politiku sledila, pa je i Gevari, kao i Kastru, dao nejasan odgovor. O odlasku Monhea iz gerilskog logora Če Gevara je 1. januara 1967. napisao sledeće: „I bez rasprave sa mnom, ujutro mi je Monhe saopštio da se povlači i da će 8. januara podneti ostavku na rukovodstvo u partiji. Prema njegovim rečima, njegova misija je okončana. Dok je odlazio, izgledao je kao neko ko se uputio prema gubilištu. Moj je utisak da se on, kada je preko Kokoa saznao za moju rešenost da

¹¹⁴ Lalić Borislav /2006/ ČE GEVARA – život, smrt, legenda, Novosti, Beograd, str. 102.

ne popustim u strateškim stvarima, uhvatio te tačke da bi izdejstvovao rascep, pošto su mu argumenti inače neodrživi.¹¹⁵

U februaru 1967. godine Gevara je u svojoj grupi imao oko 57 ljudi. No već na prvom maršu dvojica su dezertirala, jedan se utopio u reci, a dvojicu je uhvatila policija kada su se, otišavši u lov, izgubili. Za lov na Če Gevaru bilo je angažovano oko 1.500 ljudi.¹¹⁶ Gevarinom pokretu se pak nisu pridruživali novi članovi, kako je on očekivao, jer je seosko indijansko stanovništvo uglavnom sarađivalo sa bolivijskim vlastima i nije bilo spremno da pomaže gerilcima. Iako je izgubio dosta na težini i astma mu je pravila sve više problema, Gevara se nije predavao.

U avgustu je naredio jednom od rukovodilaca da krene sa grupom od deset ljudi ka reci Rio Grande kako bi pronašao sigurnije mesto za gerilu, a sa njim je pošla i Tanja Gerilka. Kapetanu bolivijske vojske Mariju Vargasu je, međutim, dojavljeno da su se pojavili gerilci u blizini ove reke. Na povratku iz izviđanja, kako su zagazili u vodu, na gerilce je otvorena vatra i svi su, uključujući i Tanju Gerilku, izgubili živote.

Ova pogibija Gevarinih gerilaca ohrabrila je pripadnike bolivijske vojske i vojne stratege u SAD i postepeno se povećavao broj onih koji su želeli da uhvate čuvenog Čea. Kada se saznalo da u Boliviji postoji gerilska baza, odmah se počelo s formiranjem specijalnih snaga za borbu protiv gerile. Najveći broj stručnjaka za borbu protiv gerile u tim snagama dolazio je iz SAD, a celu operaciju je pod svojom kontrolom imala CIA. Obavljena je neophodna obuka ljudi koji će se boriti protiv gerile i u leto 1967. godine krenula je potera za Gevarom.

Kako je vreme odmicalo, Gevara se nalazio u sve nezavidnijoj situaciji: sa njim je bilo samo 17 ljudi i morali su da napuste svoju bazu i da se povuku dublje pod Ande, lokalno stanovništvo im je prodavalo hranu, ali, kao ni bolivijski komunisti, nisu želeli da se priključe Čeovoj gerili, a vojska im je stalno bila za petama.

Pokazalo se da planina kao pravo uporište gerile ovog puta nije funkcionisala, jer gerilaca tamo nije bilo, ali jeste dosta tragova i dojava, koje su omogućile da se gerilcima brže uđe u trag nego što bi to bio slučaj da su se nalazili u gradu.¹¹⁷ Gevarina gerila nije

¹¹⁵ Gevara Ernesto /2009/ DNEVNIK IZ BOLIVIJE, Centar za studije „Če Gevara”, Ošn pres, Rijeka, str. 56.

¹¹⁶ Lalić Borislav /2006/ ČE GEVARA – život, smrt, legenda, Novosti, Beograd, str. 108.

¹¹⁷ Lalić Borislav /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd, str. 156.

imala neophodnu podršku od narodnih masa, lokalci su bili preplašeni i u strahu su prenosili vlastima sve informacije o kretanju gerilaca. I kada je uhvaćen jedan bivši pripadnik Gevarine gerile, postalo je jasno da se on nalazi u blizini Igere, siromašnog sela na jugoistoku Bolivije. U to selo je odmah poslata elitna jedinica obučena za borbu protiv gerile.

U jednom klanu u dubini prašume, gerilce je sustigla specijalna jedinica. Bili su napadnuti sa svih strana i u prvi mah nisu uzvratili na otvorenu vatru, ali su na kraju i oni pokrenuli svoje oružje. U tom teškom okršaju Če Gevara je ranjen u nogu i, dok je pokušao da se skloni uz pomoć jednog od gerilaca, naleteo je na sakrivene izviđače iz specijalne jedinice i pao u zarobljeništvo. Njegovi gerilci su nastavili da se bore u prašumi do noći.

Iz klanca je Če Gevara odnet u jednu seosku školu. Smestili su ga u učionicu, a školu opkolili stražarima jer je postojala opasnost da preživeli gerilci pokušaju da ga oslobode. Među prvima je stigao pukovnik Andreas Selić, Bolivijac jugoslovenskog porekla. On je posle agenata CIA bio glavni ispitivač Gevara.

Kada je Če uhvaćen, niko u svetu to nije znao, sem, naravno, onih u Vašingtonu. Tu noć vojnici su obilazili Čea, a selo je bilo na nogama. Kod njega je, osim novca i dokumenata, pronađena i sveska u kojoj je vodio svoj dnevnik. Pukovnici i oficiri su se otimali za njegove lične stvari – sat, pištolj i drugo – a jedan oficir mu je čak tražio i autogram.

Za to vreme u La Pazu se razmatralo šta bi trebalo uraditi sa Gevarom, da li ga ostaviti u životu i suditi mu ili ga odmah likvidirati. Na kraju je odlučeno da se on likvidira jer bi bilo previše opasno ostaviti ga u životu. Tu odluku, jasno, nisu donele bolivijske vlasti već SAD.

Oni koji su ga saslušavali kazali su da je znao da će biti streljan, ali da se nije plašio smrti i da zato nije mnogo govorio. Prvo je planirano da ga likvidira streljački vod, ali je naposljetku ipak odlučeno da likvidaciju izvrši jedan vojnik. Izbor je pao na poručnika Marija Terana. Da će biti likvidiran, Gevari je saopštio agent CIA Feliks Ramos i potom ga upitao da li ima neku poruku za svoju porodicu, na šta je on odgovorio da prenesu Fidelu da će revolucija trijumfovati u Južnoj Americi, a njegovoj ženi da bude srećna.

Pukovnik Arnaldo Parado, šef bolivijske vojnoobaveštajne službe, takođe je ispričao da su Gevarine poslednje reči bile: „Znao sam da ćete me ubiti. Nije trebalo da vam padnem šaka. Recite Fidelu da ovaj debakl ne znači kraj revolucije. Trijumfovaćemo na nekom drugom mestu. Kažite Aleidi da se ponovo uda i da bude srećna. Neka deca nastave da uče. A vojnicima recite da dobro nišane...”¹¹⁸

Teran je dugo oklevao da ispali prvi hitac u Gevaru, šetao se do vrata učionice i nazad sve dok mu Če nije rekao: „Uozbilji se, momče, treba da pucaš u čoveka.”¹¹⁹ Posle tih reči, više hitaca je ispaljeno u Čea.

Gevarino telo je iz Igere prebačeno u Valje Grande, u mrtvačnicu bolnice „Naša Gospa od Malte“. Agenti CIA nisu se odvajali od tela ni za trenutak. Telo je bilo izloženo na platou ispred bolnice kako bi novinari mogli da ga vide. Vest o pogibiji Čea Gevare obišla je svet, a ono što je saopšteno bilo je da je on poginuo u borbi kada je došlo do sukoba između vojske i gerilaca. Međutim, novinari su ubrzo otkrili da je to neistina i da je Gevara zapravo bio zarobljen, pa pogubljen.

Dva dana kasnije, 11. oktobra, bolivijske vlasti su saopštile da je telo Če Gevare spaljeno i da je time na njegovu bolivijsku epizodu stavljena tačka.¹²⁰ Pošto u blizini Valje Grande nigde nije postojao krematorijum, počelo je da se raspravlja o tome da li je to stvarno Gevarin leš. Međutim, kada je Fidel Kastro u Havani 15. oktobra rekao da je Ernesto Gevara mrtav, više nije bilo sumnje u njegovu smrt.

Slika mrtvog Čea obišla je svet, a cela Latinska Amerika je bila u žalosti. Tada je u stvari rođena legenda o Čeu Gevari.

Ipak, ono što je najviše zanimalo ljude, a posebno Fidela i Gevarinu porodicu na Kubi, bili su njegovi posmrtni ostaci. Na Kubu su, zahvaljujući Antoniju Argedasu, bivšem ministru unutrašnjih poslova Bolivije, na kraju stigle odsečene Čeove šake i dnevnik koji je pisao u Boliviji. Šta se dogodilo sa ostatkom Gevarinog tela, nije se znalo sa sigurnošću.

Kubanske vlasti i Gevarina porodica su godinama kasnije uputile zahtev bolivijskim vlastima da krenu u potragu za kostima sedmorice izgubljenih gerilaca. Po odobrenju bolivijskih vlasti, počela su otkopavanja. Čak trideset godina nakon Čeove

¹¹⁸ Lalić Borislav /2006/ ČE GEVARA – život, smrt, legenda, Novosti, Beograd, str. 127.

¹¹⁹ Lalić Borislav /2006/ ČE GEVARA – život, smrt, legenda, Novosti, Beograd, str. 127.

¹²⁰ Lalić Borislav /2006/ ČE GEVARA – život, smrt, legenda, Novosti, Beograd, str. 146.

smrti, krenulo se u potragu za njegovim kostima. Teren se pretraživao pomoću savremenih aparata za pretragu terena i svedoci i vojni oficiri iz perioda njegove pogibije bili su saslušavani. Potraga je na kraju dala rezultate i 1997. godine pronađeni su ostaci koji su odgovarali Gevarinim. Po odeći, zubima, rasporedu rana i tome što su kosturu nedostajale šake, odmah je posumnjano da je u pitanju Čeov kostur. Kasnije su stručnjaci iz laboratorije na jugoistoku Bolivije tu pretpostavku i potvrdili.

Sahrana njegovih ostataka sa najvišim vojnim počastima i uz prisustvo Fidela i porodice obavljena je na Kubi, u Santa Klari, mestu gde je dobio svoju odlučujuću bitku u Kubanskoj revoluciji. Njegove kosti su položene u mauzolej iznad kojeg je podignuta gigantska bista slavnog gerilca, teška 23 tone.¹²¹

A Gevarina popularnost se posle njegove smrti samo uvećala. Jedna njegova fotografija je postala posebno popularna i obišla svet. U pitanju je fotografija koju je napravio Alberto Dijaz Korda. Korda je pomenutu fotografiju snimio slučajno na jednom skupu u Havani tokom komemoracije žrtvama sa francuskog broda „La Coubre“. Tada je Fidel držao govor, a Korda je kao foto-reporter lista „Revolucija“ pokrivao događaj i sasvim slučajno fotografisao zamišljenog Čea koji gleda u daljinu. Korda je tu fotografiju dao jednom italijanskom izdavaču koji se tada nalazio na Kubi.

Neposredno posle Gevarine smrti, italijanski izdavač je odlučio da prikaže živog Čea i odštampa Kordinu fotografiju na posterima. Od tada se ona nalazi gotovo svuda. Mladi ljudi širom sveta nose je kao simbol pobune. Če je od onda na njihovim majicama, u njihovim spavaćim sobama, na uličnim demonstracijama, na suvenirima koji se prodaju širom zemljine kugle, na koricama knjiga, u filmovima, na uličnim zidovima.¹²²

Može se reći da je, ironično, slavni gerilac koji se borio protiv kapitalizma postao kapitalistički brend: njegov lik prodaje proizvode bez obzira na to da li ih proizvode velike korporacije ili mali preduzetnici. Čeov lik našao je svoje mesto na natpisima za restorane, klubove, biblioteke, na bilbordima i svetlećim reklamama kraj prometnih auto-puteva, pa čak i na ramenu Dijega Armanda Maradone, jedne druge argentinske ikone dvadesetog veka.¹²³

¹²¹ Lalić Borislav /2006/ ČE GEVARA – život, smrt, legenda, Novosti, Beograd, str. 157.

¹²² Lalić Borislav /2006/ ČE GEVARA – život, smrt, legenda, Novosti, Beograd, str. 191.

¹²³ Rajić Dragoljub /2006/ ČE ZA SVAKOGA, Samostalna izdavačka agencija „Zlaja“, Beograd, str. 108.

Gevaru su podržavali mnogi umetnici i intelektualci. Primera radi, Nelson Mandela ga je shvatao kao „inspiraciju za svako ljudsko biće koje voli slobodu“, dok ga je Žan-Pol Sartr opisao kao „ne samo intelektualno već i najkompletnije biće našeg doba“. ¹²⁴ U njegovom kampu u Boliviji boravili su francuski intelektualac Režis Debre i argentinski slikar Kiro Bustos, a ruski pesnik Jevgenij Jevtušenko posvetio mu je pesmu.

Mnogi savremenici su Čea Gevaru opisali kao avanturistu i utopistu koji nije bio realističan u svojim željama. To je možda istina, ali on se od drugih avanturista svakako razlikovao po svojoj spremnosti da se žrtvuje za ono u šta je verovao. Takvih ličnosti je u istoriji bilo i pre njega, ali u vreme materijalizma i kapitalizma takvi borci skoro da su iščezli. Iako nije bilo realnih osnova za izvoz Kubanske revolucije, on je čvrsto verovao da se nepravda koju svetu nanosi gigant sa severa može ispraviti.

U ovom stoleću potrošačke groznice, velikih ljudskih nepravdi i okrutne svakodnevice, pojava tog telom krhkog, a duhom divovskog romantičara revolucionarnog kova i avanturiste buntovnog duha, delovala je šokantno i opsesivno na ljude, pa je tako Če i postao mit i idol mladih generacija širom sveta. ¹²⁵ Če popularnost nije stekao toliko zbog onoga što je konkretno uradio, koliko zbog svojih ideala i spremnosti da se za njih bori.

Ipak, pojavila su se mnoga svedočenja koja govore o Gevarinoj surovosti i ubistvima onih koji se nisu slagali sa njegovim idealima. Mnogi su ga nazivali mašinom za ubijanje. Pominje se da je bio upravnik zatvora „Kabanja“ posle pada Batistinog režima i da u tom zatvoru hladnokrvno sproveo veliki broj egzekucija. Neki navode da je svakog ko je bio protiv njegovih uverenja smatrao neprijateljem i da neprijatelje i kontrarevolucionare treba ubijati bez izuzetaka.

Oni koji govore o Čeu Gevari kao hladnokrvnom ubici smatraju da mladi ljudi širom sveta nisu svesni čiji lik nose na svojim majicama, tetovažama i kome se zapravo dive.

Istina je verovatno je negde na sredini – između Čea nesebičnog i požrtvovanog borca za slobodu i jednakost u svetu i Čea utopiste i ubice žednog krvi čija je jedina želja bila moć, za čije ostvarivanje nije birao sredstva. Ali kakva god istina bila, činjenica je da

¹²⁴ Preuzeto sa sajta: www.che-lives.com (<http://www.che-lives.com/what-do-you-think-was-che-guevara-a-good-man-or-bad/>)

¹²⁵ Lalić Borislav /2006/ ČE GEVARA – život, smrt, legenda, Novosti, Beograd, str. 198.

je Če Gevara stekao planetarnu popularnost i niko ne može osporiti da je njegovo ime doprinelo tome da ceo svet čuje za Kubu i Kubansku revoluciju. On je pored Fidela Kastru bio i ostao simbol kubanskog bunta i kubanske pobede nad imperijalizmom. A njegovo pravo mesto u istoriji verovatno će s vremenom biti jasnije određeno.

7.2 ODNOS KUBE SA JUGOSLAVIJOM I SRBIJOM

Premda su Kuba i uopšte Latinska Amerika geografski daleko od Srbije i nekadašnje Jugoslavije, one su bliske po mnogo čemu drugom. Kulturno povezivanje Latinske Amerike i Balkana započeto je u XIX veku, kada je mali broj ljudi sa naših prostora otišao u Latinsku Ameriku, gde su bili prijateljski prihvaćeni. Za vreme Prvog svetskog rata, međutim, za Latinsku Ameriku je otišlo više ljudi.

Što se tiče saradnje Jugoslavije sa Kubom pre Drugog svetskog rata, ona je bila na normalnom diplomatskom nivou, a od kraja rata do 1951. godine ti odnosi su zahladnili. Do njihovog poboljšanja došlo je posle pobede revolucije Fidela Kastru, kada je Jugoslavija priznala revolucionarnu vladu. Jugoslavija je bila prva socijalistička zemlja koja je sa Kubom posle revolucije uspostavila odnose na nivou ambasada.¹²⁶

Uspostavljanju diplomatskih odnosa prethodile su međusobne posete misija dobre volje, pri čemu je jugoslovensku predvodio Vladimir Popović, a kubansku Ernesto Če Gevara. Kubanska misija je boravila u Jugoslaviji od 12. do 22. avgusta 1959. godine, a 18. avgusta sastali su se predsednik Josip Broz Tito i Če Gevara.

U ono vreme jugoslovenska revolucija je bila privlačna za „kastriste“, čak možda više od ruske, jer im je bilo bliže gerilsko ratovanje Titovih partizana, nego velika ruska zemlja i njena Crvena armija.¹²⁷ Jugoslovenska država je posle Drugog svetskog rata poput Kube prolazila kroz fazu izgradnje socijalizma, a predsednik Tito je bio harizmatični vođa jugoslovenske države na sličan način kao i Fidel Kastro, te se u tome mogle pronaći sličnosti između ove dve zemlje.

¹²⁶ Lalić Borislav /1976/ KUBA, Izdavačko preduzeće „Rad“, Beograd, str.31.

¹²⁷ Lalić Borislav /2006/ ČE GEVARA – život, smrt, legenda, Novosti, Beograd, str. 70.

Putujući kao Fidelov izaslanik, Če Gevara je obilazio države od kojih je mogao da sazna nešto o izgradnji socijalizma, uvedenim merama i načinu napredovanja tih država. On je, osim toga, u tim bratskim državama tražio i podršku za Kubu i njenu revoluciju, a Jugoslavija je bez sumnje bila takva država, pa su kubanski prijatelji bili dobrodošli.

Predsednik Tito je pozdravio članove misije dobre volje sledećim rečima: „Pozdravljam drugove sa Kube i izražavam radost što su danas naši gosti predstavnici jedne nedavno izvršene revolucije, koja se bori za svoju nezavisnost. Želio bih da se osjećaju kao da su kod svoje kuće. Ako drugovi žele nešto da čuju od mene, rado ću im odgovoriti.“¹²⁸

Gevara je istakao da bi Kubanska revolucija možda počela i ranije da su Kubanci upoznali zemlju kao što je bila Jugoslavija i da želi da čuje iskustva iz jugoslovenske revolucije. Predsednik Tito ih je posavetovao da revoluciju sprovode korak po korak i da agrarnu reformu ne sprovode odjednom i da vode računa o spoljnom faktoru, jer je na Kubi situacija drugačija nego u Jugoslaviji zbog blizine Kube i SAD. Na kraju je predsednik Tito poželio kubanskoj državi sreću u nastavku revolucije i obećao podršku Kubi u UN.

Savezno izvršno veće FNRJ je 24. novembra 1959. donelo odluku o stalnom jugoslovenskom diplomatskom predstavništvu na Kubi, u rang ambasad.¹²⁹ Iste godine otvorena je jugoslovenska ambasada na Kubi, gde je čest gost bio Če Gevara, a sledeće godine otvorena je i kubanska ambasada u Jugoslaviji.

Između Kube i Jugoslavije nikada nije bila ostvarena neka veća saradnja na trgovinskom planu. Jugoslavija je iz Kube uvozila uglavnom šećer, a Kuba je bila zainteresovana za jugoslovenske brodove i elektroopremu, tako da ekonomska saradnja nije bila preterano razvijena. Ali Kubanska revolucija je od samog početka imala podršku Jugoslavije, a posebno posle pobede revolucije i za vreme kontrarevolucionarne invazije na Kubu u Zalivu svinja. Jugoslovenska omladinska delegacija učestvovala je u radu Prvog kongresa solidarnosti latinoameričke omladine u julu 1960. godine, a jedna grupa

¹²⁸ Preuzeto sa sajta: <http://blog.b92.net/text/1514/Razgovor-Tito---Che-Guevara-18-augusta-1959/>

¹²⁹ Košta Vjekoslav /1962/ KUBA, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 161.

jugoslovenske omladine učestvovala je i u radnoj akciji izgradnje školskog grada na području Sijera Maestre.¹³⁰

Posle otvaranja diplomatskih predstavništava, međusobne posete su postale učestalije. Predsednik Tito i Fidel Kastro sreli su se u Alžiru na konferenciji nesvrstanih zemalja, a Fidel Kastro je posetio Jugoslaviju u martu 1976. godine, što je još više učvrstilo odnose ove dve zemlje. Prijateljstvo je izraženo sa obe strane, uz obostrano uvažavanje osobenosti puteva izgradnje socijalizma u ove dve države.

Do zastoja u odnosima između ove dve zemlje došlo je po ukidanju bipolarne podele sveta nakon raspada SSSR-a, čemu je doprineo i proces tranzicije i pronalaženje novih političko-ekonomskih formi udruživanja u Evropi.

U prvim godinama posle raspada Jugoslavije između Srbije i Kube nije bilo do veće ekonomske saradnje, a tome su doprinele geografska udaljenost, svetska ekonomska kriza i blokada Kube od SAD, iako su politički odnosi i dalje bili dobri.

Kuba se danas protivi jednostranom otcepljenju Kosova i Metohije i podržava integritet Srbije. Predsednik Srbije Tomislav Nikolić uručio je lideru Kubanske revolucije i bivšem predsedniku Kube Fidelu Kastru Orden Republike Srbije za istaknute zasluge u razvijanju i učvršćivanju prijateljskih odnosa i saradnje između Srbije i Kube prilikom prve posete jednog predsednika Srbije Kubi od raspada bivše jugoslovenske države.¹³¹ On je tada zahvalio na podršci srpskom integritetu i istakao da kubanski narod, kao i srpski, zna da ceni slobodu. Nakon što je predsednik Nikolić od predsednika Kube Raula Kasta primio najviše odlikovanje te zemlje „Hose Marti“, predsednici obe države su najavili bolju saradnju u oblasti ekonomije i investicija.¹³² Dogovorena je i saradnja i oblasti farmaceutske industrije, gde će sporazumima biti regulisano korišćenje kubanskih vakcina i lekova u Srbiji i proizvodnja nekih kubanskih lekova na našim prostorima.

Takođe, i ministar spoljnih poslova Srbije Ivica Dačić sastao se u Njujorku, na marginama 69. zasedanja Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, sa ministrom inostranih poslova Kube Brunom Rodrigezom i istakao da je saradnja Kube i Srbije

¹³⁰ Košta Vjekoslav /1962/ KUBA, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 161.

¹³¹ Preuzeto sa sajta: <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/560953/Nikolic-odlikovao-Fidela-Kastra-Ovo-je-za-mene-ostvarenje-sna>

¹³² Preuzeto sa sajta: <http://www.telegraf.rs/vesti/politika/1575705-nikolic-hvala-kubi-sto-nije-priznala-kosovo>

odlična, zahvalivši Kubi na podršci u pogledu Kosova i Metohije.¹³³ Može se stoga, dakle, zaključiti da su odnosi između srpskog i kubanskog naroda tradicionalno ostali dobri do današnjih dana. Diplomatski odnosi ove dve države nisu zapravo nikada prekidani od njihovog uspostavljanja, a dve geografski udaljene države bile su i ostale prijateljski nastrojene jedna prema drugoj, što svakako ostavlja mogućnost za veću saradnju u budućnosti.

¹³³ Preuzeto sa sajta: <http://www.politika.rs/vesti/najnovije-vesti/Dacic-i-Pariljo-Odlicna-saradnja-Srbije-i-Kube.lt.html>

ZAKLJUČAK

Glavna posledica Kubanske revolucije jeste stvaranje prve komunističke ili, drugačije rečeno, socijalističke države na zapadnoj, kapitalističkoj hemisferi. Specifičnost ove revolucije, što je čini možda i jedinstvenim slučajem u svetu, ogleda se u tome što ova revolucija nije bila socijalistička od početka i što je to tek kasnije, sticajem okolnosti, postala. Ona, dakle, nije nastala na marksističkoj ideologiji; ta ideologija je stigla na Kubu tek posle pobeđe revolucije. Naime, svuda u svetu, osim na Kubi, zastupnici ove ideologije su se kao takvi izjašnjavali u početku, otvoreno se boreći za nju, kao što je to bilo, na primer, u Kini ili u našoj bivšoj Jugoslaviji.

Fidel Kastro je pak imao svoju viziju revolucije, koja se nije uklapala ni u jednu ideologiju i koja će se tek kasnije, pod silinom pritiska sa severa, uklopiti u marksizam. To se može videti i iz toga što se Kastro nije slagao sa Komunističkom partijom Kube sve dok se vlast nije našla u njegovim rukama. Izvesno je da kubanski socijalistički sistem i politika Fidela Kastroa nikada nisu do kraja bili komunistički. Iako je Kastro naposljetku prihvatio marksizam i izjavio da je marksista lenjinista, on je zapravo uvek imao svoju viziju revolucije i uvek je prednost davao idejama Hosea Martija nego idejama komunizma. Sve je to dalo posebnu notu Kubanskoj revoluciji i životu na Kubi. A život na Kubi nije lak.

Posle pobeđe revolucije stvari su se odvijale u pozitivnom smeru. Prve promene su donele uspeh novom državnom rukovodstvu i popularnost kod naroda. No, nije lako biti socijalistička država u kapitalističkom jatu država na zapadu. Godinama je Kuba pritisnuta ekonomskom blokadom SAD. Ta blokada je dovela Kubance u situaciju da im mnogo šta nedostaje u svakodnevnom životu. Za to, doduše, nije odgovoran samo pritisak SAD i treba reći i da je Kastrov režim doprineo nastanku takve situacije.

Mlado rukovodstvo koje je posle pobeđe revolucije moralo da izgradi društvo iz temelja nije se najbolje snašlo. Došlo je do okretanja ka izgradnji društvenog uređenja po ugledu na sovjetski model i propagiranja ideje o stvaranju „novog čoveka“. Sve to se odvijalo brzo i bez jasnog plana i cilja, što je imalo svoje posledice. Da su poslušali

predsednika Tita i usporili sa reformama i pazili na odnose u svetu, možda Kubu ne bi zadesila takva situacija.

Veliki broj ljudi je otišao sa Kube, mere koje je novi režim sprovodio iz dana u dan polako su primoravale na odlazak sve koji sa njima nisu mogli da se nose. Ali oni koji su tu ostali, i pored velikog broja migracija ka severu i boljem životu, ne žale se. Oni su zaljubljeni u svoju revoluciju i Fidela Kastru i Čea Gevaru. Za generacije koje su rođene posle revolucije može se reći da preživele mnoge teške trenutke i da ništa sem oskudice nisu ni osetile.

Ipak, režim Fidela Kastru održao se do danas, ponajviše zahvaljujući harizmi samog Kastru. On je jedan od retkih političara na svetu, ako ne i jedini, koji ima sposobnost da bilo gde na svetu da se nađe okupi oko sebe gomilu ljudi koji će ga slušati sa oduševljenjem.

Kastro je na zaista neverovatne načine preživeo veliki broj pokušaja atentata. Podmetane su mu bombe, olovke sa eksplozivom, razne tablete, pilule i otrovi, jakne zatrovane bakterijama, virusi. Ukupno uzev, više od 800 puta se našao na korak od smrti, uspevši ipak da je izbegne. Sve pokušaje CIA, antikastrista i kontrarevolucionara osujetio je i nastavio da živi. Da li su mu u tome pomogli sreća ili opreznost i služba obezbeđenja, ne može se sa sigurnošću znati. Kako god, on je uspeo ne samo da nadživi predsednika Kenedija već i da dočeka i isprati sa predsedničkog mandata mnoge njegove naslednike. Međutim, sa vremenom su vođu Kubanske revolucije stigle godine. Velikih problema sa zdravljem imao je 2006. godine, kada je državnu odgovornost preneo na svog brata Raula Kastru.

Raul Kastro je uz svog starijeg brata Fidela bio od početka revolucije, prateći ga u stopu kao senka, iako se njih dvojica poprilično razlikuju, pre svega po političkim veštinama. Fidel je harizmatična ličnost, svojim govorima je uvek oduševljavao narod gde god se pojavljivao i narod je uvek bio uz njega, dok Raul, sa druge strane, te osobine ne poseduje.

Mnogi analitičari se stoga pitaju šta će se desiti sa Kubom posle smrti Fidela Kastru, da li će revolucija nastaviti da živi sa Raulom na čelu ili će se višedecenijske težnje SAD ostvariti, te će sa Kastrovom smrću i revolucija nestati.

Situacija na Kubi danas i nije toliko loša kakva je bila ranije. Godinama su polako turisti počeli da preplavljaju ovo ostrvo, ostavljajući na Kubi svoj novac. Iz Vašingtona je skoro najavljeno ukidanje sankcija koje Kubancima otežavaju život od 1962. godine. Došlo je do razgovora između američkog predsednika Baraka Obame i Raula Kastru. Posle više od pola veka doneta je odluka o obnavljanju diplomatskih odnosa ove dve države i otvaranju ambasada. Planirano je da do kraja ove godine dođe do normalizacije odnosa između Kube i SAD. Nakon 54 godine američka zastava se ponovo vijori na Kubi. Međutim, SAD i dalje nisu spremne da napuste bazu Gvantanamo. Postepeno se povećava i broj drugih zemalja zainteresovanih za ulaganje na Kubi, a dolazi i do poboljšanja odnosa sa susednim zemljama u Latinskoj Americi.

Fidel Kastro se povukao iz javnosti posle predaje predsedničke fotelje svom bratu Raulu 2006. godine i od tada se retko pojavljivao u javnosti. Poslednji put je to učinio u aprilu ove godine. Kako su preneli svetski mediji, primio je delegaciju iz Venecuele i pri tom oduševio sve prisutne svojom pribranošću i obaveštenošću o situaciji u Venecueli. Kastro se sada bliži 90. godini, nastavljajući da prkosi svima onima koji sa nestrpljenjem očekuju njegovu smrt, a da li će njegova revolucija nadživeti svog tvorca, ostaje da se vidi.

Kastro je svakako ličnost koja će ostati zapamćena u istoriji. Neki će ga pamtiti kao kubanskog diktatora, neki kao oslobodioca, ali on će pre svega biti upamćen po svojoj vladavini i načinu na koji je vladao. Kubanska revolucija je prešla granice Kube i ni posle Kastru ne može biti izbrisana. Kastro je prerastao u legendu još za vreme svog života jer se suprotstavio jednoj svetskoj sili i odolevao njenim pritiscima toliko godina. To je nešto što mu ne mogu osporiti ni njegovi najveći neprijatelji.

Za Kubansku revoluciju se može reći da je delo jednog čoveka, on ju je stvorio i odbranio. Odgovor na pitanje da li je on diktator ili nije i sud o Kubanskoj revoluciji, još se ne mogu nedvosmisleno dati. Postoje različita mišljenja, ali o poduhvatu Fidela Kastru najbolje će suditi vreme i oni kojima Kubanska revolucija ostaje u nasleđe.

LITERATURA:

- 1. Gevara Ernesto** /2009/ DNEVNIK IZ BOLIVIJE, Centar za studije „Če Gevara”, Ošn pres, Rijeka.
- 2. Gevara Ernesto** /1969/ USPOMENE NA KUBANSKU REVOLUCIJU, Kultura, Beograd.
- 3. Kastro Fidel** /1972/ KUBA ILI SMRT, Petar Kočić, Beograd.
- 4. Košta Vjekoslav** /1962/ KUBA, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.
- 5. Koštunica Vojislav** /2002/ UGROŽENA SLOBODA, Institut sa filozofiju i društvenu teoriju „Filip Višnjić“, Beograd.
- 6. Lazarević Slobodan** /2003/, ISKRCAVANJE U ZALIVU SVINJA, Službeni list SCG, Beograd.
- 7. Lalić Borislav** /1976/ KUBA, Izdavačko preduzeće „Rad“, Beograd.
- 8. Lalić Borislav** /2007/ FIDEL KASTRO – jedan čovek, jedna revolucija, Novosti, Beograd.
- 9. Lalić Borislav** /2006/ ČE GEVARA – život, smrt, legenda, Novosti, Beograd.
- 10. Marč Aleida** /2007/ SEĆANJA, Geopoetika, Beograd.
- 11. Milić Vladimir** /1978/ REVOLUCIJA I SOCIJALNA STRUKTURA, Mladost, Beograd.
- 12. Milašinović Radomir** /1996/ AMERIČKI POHOD NA SVET, ZAD, Beograd.
- 13. Milašinović R. i Milašinović S.** /2007/ OSNOVI TEORIJE KONFLIKATA, Fakultet bezbednosti, Beograd.
- 14. Rajić Dragoljub** /2006/ ČE ZA SVAKOGA, Samostalna izdavačka agencija „Zlaja“, Beograd
- 15. Simeunović Dragan** /1991/ DRŽAVNI UDAR ILI REVOLUCIJA, Studioplus, Beograd.
- 16. Simeunović Dragan** /2009/ UVOD U POLITIČKU TEORIJU, Institut za političke studije, Beograd.

INTERNET IZVORI:

17. www.che-lives.com

18. www.cheguevara.com

19. <http://blog.b92.net/text/1514/Razgovor-Tito---Che-Guevara-18-augusta-1959/>

20. <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/560953/Nikolic-odlikovao-Fidela-Kastra-Ovo-je-za-mene-ostvarenje-sna>

21. <http://www.telegraf.rs/vesti/politika/1575705-nikolic-hvala-kubi-sto-nije-priznala-kosovo>

22. <http://www.srbijadanas.com/clanak/revolucije-su-lokomotive-istorije-najzapaljiviji-citati-karla-marlsa-05-05-2015>

23. <http://www.politika.rs/vesti/najnovije-vesti/Dacic-i-Pariljo-Odlicna-saradnja-Srbije-i-Kube.lt.html>